

Pernilla Rönnerberg

Ansvarsfullare kreditgivning av konsumentkrediter med
hjälp av kontoinformationstjänster?

340008.0 Avhandling pro gradu i
privaträtt
Pernilla Rönnerberg 40256-304-2015
Handledare: Saara Ilvessalo
Fakulteten för samhällsvetenskaper
och ekonomi
Åbo Akademi
Åbo 2021

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPER OCH EKONOMI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Privaträtt	
Författare: Pernilla Rönnerberg	
Arbetets titel: Ansvarsfullare kreditgivning av konsumentkrediter med hjälp av kontoinformationstjänster?	
Handledare: Saara Ilvessalo	
<p>Abstrakt:</p> <p>I denna avhandling pro gradu behandlades problemet med ökad överskuldssättning ur ett konsumentskyddsrättsligt perspektiv. I avhandlingen konstaterades att otillräckliga kreditupplysningar förorsakar asymmetri i informationsförhållandet mellan kreditgivaren och kredittagaren. Detta medför i sin tur bristfälliga kreditbeslut och otillräcklig prövning av kredittagarens kreditvärdighet. I samband med de bristfälliga kreditupplysningarna har betydelsen av kredittagarens upplysningar lyfts fram som ett lösningsförslag. Upplysningarna är dock problematiska eftersom dessa inte kan bestyrkas med hjälp av utomstående uppgifter. Det nuvarande systemet för prövning av kredittagarens kreditvärdighet har analyserats med hjälp av rättspolitisk argumentation.</p> <p>Syftet med avhandlingen var att granska användningen av kontoinformationstjänster som en metod att öka ansvarsfullhet i kreditgivningen och därmed bromsa den tunga skuldssättningen bland konsumenter. I avhandlingen analyserades användningen av kontoinformationstjänster som en del av ansvarsfull kreditgivning bedömd enligt rättsdogmatisk metod. Kontoinformationstjänsterna tolkades med hjälp av förordningar, direktiv och nationella lagar i syfte att fastställa om kontoinformationstjänster kunde användas som tillåten kreditupplysning då kredittagarens kreditvärdighet prövas. I analysen fästes också avseende vid hur kontoinformationstjänsterna förhåller sig till vissa andra lösningsförslag som har som syfte att lösa problemet med ökad överskuldssättning.</p> <p>Resultatet av analysen visade att användningen av kontoinformationstjänster minskar problemet med asymmetrisk information mellan kredittagaren och kreditgivaren, vilket leder till felfriare och ansvarsfullare prövning av konsumentens kreditvärdighet. I analysen observerades att användningen av kontoinformationstjänster kan leda till gränsdragningsproblem samt felaktiga slutsatser och tolkningar. Därmed är det nödvändigt att se kontoinformationstjänsterna som ett komplement till de nuvarande metoderna. Därutöver konstaterades det att kredittagaren har rätt att avstå från användning av kontoinformationstjänsterna, vilket leder till att det nuvarande problemet med asymmetrisk information består. Värt att notera är att det torde vara nödvändigt att ytterligare behandla användningen av tjänsten utifrån kredittagarens rätt till privatliv.</p>	
Nyckelord: PSD2, kontoinformationstjänst (AIS), ansvarsfull kreditgivning, konsumentkredit, kreditupplysning, kreditvärdighet, asymmetrisk information.	
Datum: 15.5.2021	Sidoantal: vi + 102 + XV

INNEHÅLL

FÖRKORTNINGAR.....	iv
1 INLEDNING.....	1
1.1 Problembakgrund: ”Ökad överskuldssättning ökar sårbarheten i samhället”	1
1.2 Problemställning, syfte och avgränsning	3
1.3 Metod och material	8
1.4 Avhandlingens disposition.....	9
2 HUR PRÖVAS KREDITVÄRDIGHETEN ENLIGT DAGENS RÄTT?	10
2.1 Ansvarsfull kreditgivning, kreditvärdighet och kreditupplysningar som centrala begrepp	10
2.2 Personkreditupplysningar som är tillåtna i nuläget.....	14
2.2.1 Uppgifter ur kreditupplysningsregister.....	14
2.2.2 Upplysningar som fås av kredittagaren	16
2.2.3 Uppgifter ur andra källor.....	21
3 VARFÖR ÄR KONTOINFORMATIONSTJÄNSTERNA EFTERLÄNGTADE INOM ANSVARSFULL KREDITGIVNING?.....	25
3.1 Det nuvarande problemet med asymmetrisk information.....	25
3.1.1 Ändrat betalbeteende försvårar övervakningen av egen betalningsförmåga	25
3.1.2 Paradoxen med kredittagarens upplysningar	28
3.1.3 Har kredittagaren en allmän upplysningsplikt gentemot kreditgivaren?	33
3.2 Kan kontoinformationstjänster balansera asymmetrisk information?	47
3.2.1 PSD2 - Behovet av ny reglering av betaltjänster på grund av tekniska framsteg och ändrat betalbeteende	47
3.2.2 Innehållet i och användningen av kontoinformationstjänster.....	49
4 HUR SKA KONTOINFORMATIONSTJÄNSTERNA TOLKAS I LJUSET LAGSTIFTNING SOM STYR KREDITGIVNINGEN?.....	55
4.1 Uppfyller kontoinformationstjänsterna kraven som ställs på <i>kreditupplysningar</i> i kreditupplysningslagen?	55
4.2 Tolkning av kontoinformationstjänster i ljuset av dataskydd samt behandlingen av känsliga personuppgifter.....	59

4.2.1 Kan behandlingen av kontotransaktioner jämföras med behandlingen av personuppgifter?	59
4.2.2 Behandlas kontotransaktionerna på ett lagligt, korrekt och transparent sätt?	62
4.2.3 Är behandlingen begränsad till ett väldefinierat ändamål?	63
4.2.4 Uppfylls kravet på uppgiftsminimering?	66
4.2.5 Är kontotransaktionerna förenliga med kravet på korrekthet?	68
4.2.6 Är behandlingen förenlig med kravet på lagringsminimering samt sker den på ett konfidentiellt och säkert sätt?	70
4.2.7 Hur förhåller sig känsliga betaluppgifter till personuppgifter av särskilda kategorier?	71
4.3 Erbjuder lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton rum för analogier med tanke på skyddet för privatliv?	73
5 LEDER KONTAINFORMATIONSTJÄNSTER TILL ANSVARFULLARE KREDITGIVNING?	79
5.1 Möjliga praktiska fördelar för kredittagaren och kreditgivaren.....	79
5.2 Brister och eventuella problem för parterna i ett kreditförhållande.....	86
6 AVSLUTANDE DISKUSSION	95
KÄLLOR.....	

FÖRKORTNINGAR

AI	= artificiell intelligens
API	= applikationsprogrammeringsgränssnitt (<i>Application Programming Interface</i>)
art.	= artikel
AvtL	= lag om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929)
dnr	= diarienummer
ECB	= Europeiska centralbanken
ESRB	= Europeiska systemrisknämnden
EU	= Europeiska unionen
FINE	= Försäkrings- och finansrådgivningen
FPA	= Folkpensionsanstalten
GDPR	= Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (<i>General Data Protection Regulation</i>)
GrUU	= grundlagsutskottets utlåtande
HD	= Högsta domstolen
KSL	= konsumentskyddslag (38/1978)
KTN	= Konsumenttvistenämnden
KuL	= kreditupplysningslag (527/2007)
L	= lag

- mom. = moment
- PSD1 = Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/64/EG av den 13 november 2007 om betaltjänster på den inre marknaden och om ändring av direktiven 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG och 2006/48/EG samt upphävande av direktiv 97/5/EG
- PSD2 = Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG (det andra betaltjänstdirektivet) (*Payment Service Directive 2*)
- RP = regeringens proposition
- SL = strafflag (39/1889)
- SvAvtL = lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
- UB = utsökningsbalk (705/2007)
- WP 29 = Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd

*”Det är inte de stora inkomsterna,
utan de små utgifterna.”*

1 INLEDNING

1.1 Problembakgrund: ”Ökad överskuldssättning ökar sårbarheten i samhället”¹

Kreditgivning är i regel alltid förknippad med en risk för att kredittagaren blir insolvent. Insolvens kan vara en direkt följd av ett nytt kreditförhållande eller uppstå senare under kreditförhållandets gång. Därmed är en effektiv hantering av risken en nödvändig förutsättning för lönsam kreditgivning. Om ett kreditbeslut fattas på felaktiga eller otillräckliga grunder är negativa konsekvenser ofta oundvikliga. På samhällsnivå har försumlig hantering av kreditrisk orsakat betydande kriser på finansmarknaden. Dessutom kan negativa konsekvenser ses på individnivå. Kreditgivning utan att konsumentkredittagarens ekonomiska situation reds ut tillräckligt noggrant kan leda till att kredittagarens betalansvar överstiger betalningsförmågan, vilket kan leda till överskuldssättning och registrering av betalningsstörningar. Med tanke på effektiv hantering av kreditrisker är det väsentligt att kreditgivaren har tillgång till tillräckliga och relevanta uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation.

Särskilt oroväckande är att det totala antalet betalningsstörningar hos privatpersoner har ökat under de senaste åren. Suomen Asiakastieto Oy framförde att nästan 392 000 personer hade åtminstone en betalningsstörning i slutet av år 2020.² Under år 2019 registrerades över 1,8 miljoner nya betalningsstörningar bland privatpersoner.³ Problemet med ökad överskuldssättning har lyfts fram både i statsminister Rinnes och senare i Marins regeringsprogram. I regeringsprogrammen konstaterades det att den ökade överskuldssättning är ett problem eftersom den hotar hushållen och ökar sårbarheten i samhället.⁴ Att reagera på problemet under regeringsperioden genom att erbjuda överskuldssatta tillgång till skuldrådgivning ansågs vara väsentligt med tanke på hanteringen av det ökade samhällsproblem.⁵ Det inte överraskande att problematiken lyftes fram i regeringsprogrammen. Oron för överskuldssättning framhövdes redan för närmare två decennier sedan

---

¹ Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 2019, s. 19; Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 21.

² Suomen Asiakastieto Oy 2020.

³ Se Suomen Asiakastieto Oy [u.å.]a för en detaljerad redovisning av antal ökade betalningsmärknningar åren 2009-2019.

⁴ Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 2019, s. 19; Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 21.

⁵ Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 83.

i statsminister Matti Vanhanens regeringsprogram.⁶ Nästan ett decennium senare poängterades behovet av ett effektivare kreditupplysningssystem i Jyrki Katainens regeringsprogram.⁷ Utöver detta har bristerna inom det nuvarande systemet för kreditupplysningar redan en längre tid varit föremål för samhällelig diskussion och kritik.⁸ I diskussionerna har det i regel fokuserats på korrigerande åtgärder för överskuldssatta konsumenter. Det är nödvändigt att dessa åtgärder införs eftersom en stor mängd konsumenter har betalningsstörningar och har fått problem med återbetalningen. Det största problemet med de korrigerande åtgärderna är att dessa inte löser den grundläggande orsaken till ökad överskuldssättning, nämligen de hindrar inte aktivt att kredit beviljas till sådana kredittagare vars kreditvärdighet är låg. En närmare granskning av statsminister Sanna Marins regeringsprogram visar att endast några preventiva åtgärder nämns mycket kortfattat. Enligt regeringsprogrammet ska skuldspiraler undvikas genom att utveckla konsumenternas ekonomiska kunnande.⁹

Tillgången till otillräcklig och bristfällig information om kredittagarens förmåga att hantera och uppfylla sina förpliktelser förklarar delvis problemet med antalet ökade betalningsstörningar. Finansinspektionen har ansett att kredit beviljas trots att kreditgivaren har alltför begränsade uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation, vilket ger en otillräcklig bild av kredittagarens kreditvärdighet.¹⁰ Det är trots allt inte ovanligt att en konsument försummar sina förpliktelser under ett avtalsförhållande. Ofta är det kredittagaren som bestämmer om de tidigare försummelseerna redovisas eller inte eftersom kredittagaren ofta är den enda som har tillgång till informationen. Att hantera och begränsa den ökade överskuldssättningen försvåras om kredittagaren avstår från att redovisa sin verkliga ekonomiska situation för kreditgivaren. Även om kreditgivaren kan granska antalet registrerade betalningsstörningar, d.v.s. de negativa kreditupplysningarna, kan det konstateras att dessa inte berättar hela sanningen. Det kan dröja en längre tid innan försummelsen skrivs in i registret. Dessutom är de negativa kreditupplysningarna problematiska då de omfattar endast en bråkdel av kredittagarens verkliga ekonomiska situation, konsumentbeteende och betalningsförmåga. De negativa upplysningarna beskriver bristfälligt den totala andelen av kredittagarens alla förpliktelser, exempelvis ingångna

---

⁶ Regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens regering 2003, s. 43.

⁷ Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering 2011, s. 28.

⁸ Se Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 10–11.

⁹ Se regeringsprogrammet för Sanna Marins regering 2019, s. 83.

¹⁰ Finansinspektionen 2018b.

avbetalningsavtal eller andra kreditavtal. Detta leder till att kreditgivare inte i ett tillräckligt tidigt skede får uppgifter om kredittagarnas verkliga ekonomiska situation. Då kan det vara mycket svårt för kreditgivaren att bedöma om kreditavtalet förorsakar kredittagarens insolvens.

Eftersom kreditgivare inte alltid har tillgång till tillräckligt relevanta uppgifter blir utbytet av information centralt innan parterna ingår ett kreditavtal. I vissa fall kan det vara svårt att få tillräckliga uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation och återbetalningsförmåga. Det är möjligt att kredittagaren inte har några lån och betalningsförmågan kan därför framstå som utmärkt. Samtidigt kan kredittagaren ha gjort alla sina senaste uppköp med avbetalning. Månadsraternas sammansatta belopp kan vara synnerligen stora och därmed rubba betalningsförmågan. Problematiska är de situationer där transaktionerna sker via en annan bank än kreditgivarbanken. Alternativt kan det hända att kreditgivaren inte är en bank och därmed saknar tillgång till konkreta uppgifter om kredittagarens ekonomiska helhetssituation. Utöver bristfällig information är det problematiskt att en stor del av uppgifterna i kreditansökan baserar sig på kredittagarens egna uppskattningar om inkomster och utgifter. Uppskattningarna är inte problemfria, eftersom det finns en risk att vissa omständigheter uppsåtligt eller oavsiktligt exkluderas. Emellertid kan kredittagaren också vara omedveten om sin situation, exempelvis på grund av likgiltighet. På grund av digitalisering av betaltjänster och betalmedel är det inte längre lika lätt att överblicka det totala antalet av utgifter och därför kan det vara en lång och arbetsam process att reda ut kreditvärdigheten hos kredittagaren. Problematiskt är att kredittagarens egna upplysningar inte kan verifieras på ett säkert sätt eftersom det inte finns kompletterande information. Hur ska uppgifternas riktighet säkras i syfte att trygga återbetalning av lånet och bromsa de ökade betalningsstörningarna? Ökningen tyder på att det nuvarande systemet som bedömningen baserar sig på inte vid varje tillfälle uppfyller syftet med skyddet i konsumentskyddslagen (38/1978), härafter KSL. Skyddet i KSL är tvingande för konsumenternas fördel, men det nuvarande systemet, som i stort sett bygger på kredittagarens egna upplysningar, är bristfälligt och osäkert.

1.2 Problemställning, syfte och avgränsning

Flera preventiva åtgärder har genomförts under det senaste årtiondet i syfte att förhindra ökningen av skuldsättning bland konsumentkredittagare. Fokus har legat speciellt på snabblånebranschen, vilket har lett till att stadgandena i konsumentskyddslagen om konsumentkrediter har genomgått flera revideringar. I reformerna av KSL ökades kreditgiv-

arnas ansvar gentemot kredittagarna och inskränkningar i avtalsförhållandena infördes. I dagens läge förpliktas kreditgivarna att handla ansvarsfullt innan och under kreditförhållandet enligt konsumentskyddslagen. En väsentlig del av ansvarsfullt handlande är att kreditgivaren ska fastställa kredittagarens kreditvärdighet innan parterna ingår kreditavtalet. Därtill får kredit inte beviljas om det är sannolikt att kredittagaren inte kan fullgöra kreditavtalets förpliktelser, d.v.s. kredittagaren kan inte betala tillbaka kreditbeloppet jämte räntan. Kreditgivaren har ålagts ansvaret för prövning av kreditvärdigheten eftersom kreditgivaren besitter mer sakkunskap och är i själva verket nästan alltid den starkare parten i avtalsförhållandet. Obalansen i sakkunskap syns speciellt i konsumentkrediter, d.v.s. där kreditavtalet ingås med en konsument. Förutom sakkunskap finns det obalans i tillgången till information om sådana omständigheter som kan påverka återbetalningsförmågan hos kredittagaren. Det är ofta endast kredittagaren som har tillgång till informationen. Revideringarna av KSL har väckt kritik eftersom problemet med kreditgivning till insolventa konsumenter fortfarande består.¹¹ Även om kreditgivarens ansvar har ökat och blivit mer reglerat under åren, kan det märkas att också antalet betalningsstörningar har ökat. Ineffektivt utbyte av information samt informationsfel torde delvis förklara antalet ökade betalningsstörningar och överskuldsättning hos konsumenter.

Det finns inga tydliga eller enkla lösningar som skulle lösa det komplexa problemet med ökad överskuldsättning bland konsumenter. I de lösningar som redan tidigare har genomförts i lagstiftning har problematiken med kredittagarens upplysningar inte beaktats. Kreditgivaren saknar fortfarande i dagens läge tillgång till tillräcklig med relevant information om kredittagarens ekonomiska situation. En fungerande kreditmarknad bygger på den förutsättningen att kreditgivare har tillgång till tillförlitliga upplysningar om kredittagarens ekonomiska situation. Däremot har stiftandet av ett positivt kreditupplysningsregister ansetts minska informationsobalansen eftersom kreditgivaren ges tillgång till mer och tillförlitligare upplysningar av kredittagarens ekonomiska situation. I statsminister Sanna Marins regeringsprogram har det framhävts att ett positivt kreditupplysningsregister ska tas i bruk så fort som möjligt.¹² Enligt planerna tas det positiva kreditupplys-

---

¹¹ Järvelä - Rajjas – Saastamoinen 2019, s. 48.

¹² Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 83

ningsregistret i bruk under våren 2024.¹³ Däremot kräver hanteringen av den ökade över-
skuldsättningen snabbare åtgärder.

I och med att Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 nov-
ember 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven
2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om
upphävande av direktiv 2007/64/EG, härefter det andra betaltjänstdirektivet eller PSD2,
trädde i kraft räknas kontoinformationstjänster (*Account Information Services, AIS*) till
betaltjänster som regleras av betaltjänstlagen (290/2010). Den nationella regleringen av
kontoinformationstjänsterna trädde i kraft i september 2019. I och med kontoinform-
ationstjänster kan användaren av betaltjänsten få sammansatt information om alla betal-
konton och betaltransaktioner oberoende av bank. Företagen som erbjuder kontoinform-
ationstjänster fungerar som en mellanled mellan betaltjänstanvändaren, till exempel en
konsument, och en bank på finansmarknaden. Därmed är det lättare att följa upp den egna
ekonomin eftersom all information finns sammanställt på ett ställe. Till följd därav kan
det anses vara lättare att skapa en klarare bild av konsumentbeteendet, d.v.s. bli medveten
om tendenser hos kredittagaren att exempelvis överanvända avbetalningsköp, genomföra
betalningar efter förfallodagen eller övertrassera kontots saldo. Att inte ha tillgång till alla
kontotransaktioner kan skapa en bristande helhetsbild, vilket försvårar i sin tur prövning
av kredittagarens kreditvärdighet.

Justitieministeriets lagberedningsavdelning föreslog att en begränsning av ändamålen till
vilka kontoinformationstjänsterna används ska tas med i betaltjänstlagens 82 a §. Enligt
begränsningen ska betaltjänstlagen inte bli tillämplig om information erhålls i syfte att
bedöma betaltjänstanvändarens kreditvärdighet.¹⁴ Lagberedningsavdelningen har inte
motiverat sitt ställningstagande. Därutöver förhöll sig flera myndigheter kritiskt till an-
vändning av kontoinformationstjänster i kreditbeviljning. Bland annat ansåg dataombuds-
mannen att det inte är ändamålsenligt att analysering av kontotransaktioner blir en ny
norm då kreditvärdigheten prövas.¹⁵ Som en alternativ lösning föreslog dataombuds-

---

¹³ Justitieministeriet 2021, s. 104.

¹⁴ Justitieministeriet 2017, s. 65. I utlåtandet anförde arbetsgruppen att ”Om tjänsten innebär att uppgifter samlas för annat ändamål än att presentera sammansatt information för betaltjänstanvändaren, ska inte - bestämmelserna i denna paragraf [d.v.s. BetaltjänstL 82a §] bli tillämpliga. Med annat ändamål avses exempelvis insamling av uppgifter med syftet att bedöma kreditvärdighet hos betaltjänstanvändaren”. (min översättning).

¹⁵ Heikkilä 2017, s. 14.

mannen att användningen av kontoinformationstjänsterna enligt det ovannämnda sättet borde regleras explicit i betaltjänstlagen.¹⁶ När den reviderade BetaltjänstL och förarbetet till lagen granskas kan det fastställas att ingen begränsning eller reglering ingår i den tidigare nämnda paragrafen. Någon motivering har inte presenterats i förarbetet vilket leder till att rättsläget är oklart.

Därför är det av stort intresse att granska om kontoinformationstjänsterna kan användas när kredittagarens kreditvärdighet bedöms. Syftet med avhandlingen är att granska ifall användningen kunde leda till ansvarsfullare kreditgivning och därmed bromsa den tunga skuldsättningen i samhället. Att presentera sammansatt information av kredittagarens konton kunde i praktiken underlätta genomförandet av kreditgivarens lagstadgade utredningsplikt. Eftersom betalningsstörningar är ett växande problem kan det antas att det nuvarande systemet som används för att kontrollera kredittagarens kreditvärdighet är bristfälligt och föråldrat. Därför är det också nödvändigt att kritiskt granska det nuvarande systemet med hjälp av vilket kredittagarens kreditvärdighet prövas.

Följaktligen besvaras följande frågeställningar i avhandlingen:

- Vilka brister finns i det nuvarande systemet enligt vilket kreditvärdighet prövas? I kärnan av utredningen granskas utbytet av information som sker mellan kredittagaren och kreditgivaren och de problem som är kopplade till förfarandet.
- Kan kontoinformationstjänster användas som tillåtna personkreditupplysningar enligt gällande lagstiftning och med vilka förutsättningar? Av speciellt intresse är omfattningen av begreppet kreditvärdighet, kraven som principerna för dataskydd ställer på behandlingen samt delvis skyddet för privatliv i form av analogi.
- Leder en eventuell användning av kontoinformationstjänster till ansvarsfullare kreditgivning? Ansvarsfullhet bedöms ur en praktisk synvinkel vid den tidpunkt då kredittagarens kreditvärdighet bedöms. Därutöver reflekteras hur användningen av kontoinformationstjänster förhåller sig till nuvarande metoder som används för att begränsa ökad överskuldsättning.

Eftersom antalet betalningsstörningar hos konsumenter har ökat är det motiverat att granska lagstiftningen kring konsumentkrediter. En prövning som inte har grundats på tillräckliga uppgifter resulterar i regel i en betalningsstörning för kredittagaren och eko-

---

¹⁶ Heikkilä 2017, s. 14.

nomisk förlust för kreditgivaren. Säkerhetsfria krediter är av speciellt intresse av den anledningen att de har varit föremål för kritik och diskussion under det gångna årtiondet. Prövningen styrs förutsättningarna i KSL 7:14.1 § och KSL 7:16 a § 2 mom., d.v.s. kravet på prövning av kreditvärdighet samt lämnande av kredit endast om konsumenten kan sannolikt fullgöra skyldigheterna som följer av kreditavtalet. Enligt bestämmelserna i KSL 7:3 § 1 mom. tillämpas inte KSL 7:14 § 1 mom. på krediter som varar högst tre månader, där ingen ränta tas av kreditbeloppet och där den effektiva räntan inte överstiger räntebeloppet i 4 § 1 mom. i räntelagen (633/1982). Därmed är det inte av intresse att i avhandlingen behandla dessa krediter. Av samma orsak är det inte nödvändigt att behandla tematiken företagsfinansiering eftersom inget liknande skydd finns i kreditavtalsförhållanden mellan företag. Konsumentkrediter med säkerhet exkluderas också ur avhandlingens tematik eftersom dessa inte har i lika omfattning varit föremål för samhällelig kritik och diskussion. Därtill tryggar säkerheten återbetalningen, vilket medför att en betalningsstörning inte lika enkelt uppkommer.

Det ska noteras att ansvarsfull kreditgivning innehåller flera delmoment som kreditgivaren ska uppfylla enligt nuvarande lagstiftning. I avhandlingen preciseras begreppet *ansvarsfull kreditgivning* och ges som innebörd den plikt som kreditgivaren har för att fastställa kreditvärdigheten hos kredittagaren. Därutöver behandlas endast utbyte av information som sker innan ett kreditavtal har ingåtts, d.v.s. under den prekontraktuella fasen. Utredningen kommer att fokusera på bristerna i utbytet av informationen där kredittagaren är en väsentlig källa för kreditgivaren. Den prekontraktuella utredningsplikten och upplysningsplikten behandlas i den mån det är nödvändigt att belysa de nuvarande begränsningarna och bristerna i systemet för utbyte av information mellan parterna. Däremot kommer inte kreditgivarens upplysningsplikt i KSL 7:8–12 § att behandlas. Dessa påverkar inte prövningen av kredittagarens kreditvärdighet och är därmed inte relevanta för ämnet och problemformuleringen. Värt att observera är att någon egentlig differentiering inte kommer att göras mellan de olika typerna av kreditgivare, nämligen kreditinstitut och kreditgivare som är registrerade hos regionförvaltningsverket. De gemensamma ramarna, d.v.s. minimikraven som har stadgats i KSL, för samtliga kreditgivare behandlas. Däremot är det bra att notera att kreditinstitut i regel har en mer långtgående

ansvarsplikt, exempelvis med tanke på god banksed.¹⁷ Dessutom kan policyn för kreditgivning och den interna riskhanteringen ställa striktare krav på prövningen.

1.3 Metod och material

Metoden i avhandlingen är en kombination av rättsdogmatisk metod och rättspolitisk argumentation. Syftet med rättspolitisk argumentation är att analysera om rätten kräver ändring.¹⁸ KSL 7:14.1 § tillsammans med KSL 7:16 a § 2 mom. har syftet att skydda konsumenter från överskuldssättning. Eftersom antalet betalningsstörningar har ökat trots lagstiftarens ingrepp är det nödvändigt att utreda om rättsreglerna kräver förändring. Därutöver är det ändamålsenligt att presentera förslag till lösning hur rättsreglerna ska tillgodose sina ändamål. Att använda sig av kontoinformationstjänster i prövningen presenteras som lösning till det mångfacetterade samhällsliga problemet med överskuldssättning. Däremot kräver frågeställningen att kontoinformationstjänster tolkas utifrån rättsdogmatisk metod, vilken har som syfte att tolka och systematisera den gällande rätten.¹⁹

Forskningsfrågorna besvaras utifrån material i EU-rättsakter, nationella lagar, rättslitteratur, artiklar och övrigt material. De viktigaste EU-rättsakterna i denna avhandling är PSD2, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), fortsättningsvis GDPR, och Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG, härafter konsumentkreditdirektivet. Av de nationella lagarna är betaltjänstlagen, kreditupplysningslagen (527/2007, KuL), dataskyddslagen (1050/2018) och konsumentskyddslagens sjunde kapitel väsentliga för avhandlingens tematik. Ämnesvalet är till viss mån problematiskt eftersom det inte finns juridisk litteratur eller forskning på vare sig nationell eller europeisk nivå. Därtill kan det konstateras att det inte finns några finska rättsfall som direkt skulle handla om kontoinformationstjänster eller ansvarsfull kreditgivning. Därmed är det motiverat att söka svar i rättsskipning på EU-nivå eftersom de nationella lagarna ofta är helt eller

---

¹⁷ Därtill är det värt att observera att kreditgivning i kreditinstitut styrs av exempelvis Finansinspektionens föreskrifter och anvisningar. Dessa kommer inte att beaktas i avhandlingen eftersom alla kreditgivare inte är kreditinstitut.

¹⁸ Sandgren 2018, s. 52–53.

¹⁹ *Idem*, s. 49.

delvist harmoniserade. Därtill kan det konstateras att beslut och rekommendationer av nämnder och myndigheter kan användas som vägledning. Rekommendationer av Försäkrings- och finansrådgivningen, härafter FINE, är därmed relevanta. Vid behandling av personuppgifter används datasekretessnämndens beslut som hjälp.

1.4 Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av sex kapitel. I andra kapitlet beskrivs hur kreditvärdigheten prövas i ljuset av gällande lagstiftning. Detta görs för att belysa bristerna i de befintliga metoderna som kreditgivarna har tillgång till. Avhandlingens tredje kapitel behandlar behovet av effektivare metoder i prövningen. Konsumentkredittagarens ändrade konsumentbeteende framhävs som ett väsentligt problem, eftersom detta orsakar asymmetrisk information. Därmed är det nödvändigt att behandla det ändrade betalningsbeteendet för att öka förståelse av konsekvenserna det ändrade betalningsbeteendet medför för kreditgivaren. Kontoinformationstjänsterna tolkas och diskuteras i ljuset av gällande lagstiftning i det fjärde kapitlet. I kapitel fem analyseras konsekvenserna av kontoinformationstjänsterna för den ansvarsfulla kreditgivningen. Pro gradu-avhandlingens slutsatser presenteras i sista kapitlet.

2 HUR PRÖVAS KREDITVÄRDIGHETEN ENLIGT DAGENS RÄTT?

2.1 Ansvarsfull kreditgivning, kreditvärdighet och kreditupplysningar som centrala begrepp

Kreditgivare har flera lagstadgade skyldigheter innan ett konsumentkreditavtal kan ingås. Med tanke på kundskydd och skydd för den svagare parten är det väsentligt att kreditgivaren uppfyller sina skyldigheter och handlar ansvarsfullt. I KSL 7 kap. 13–16 § förutsätts det att kreditgivaren kontrollerar kredittagarens identitet, beaktar god kreditgivningssed och inte lämnar kredit om kredittagaren sannolikt inte kan fullgöra sina skyldigheter. Förutom detta ska kreditvärdigheten hos kredittagaren prövas innan ett kreditavtal ingås. Även om ansvarsfullhet består av olika skyldigheter, men med tanke på avhandlingens tematik kommer endast kraven på prövning av kredittagarens kreditvärdighet och återbetalningens sannolikhet att behandlas. Det finns ett starkt beroendeförhållande mellan reglerna som stadgas i KSL 7:14.1 § och 7:16a § 2 mom. Utan den ena kan den andra inte uppfyllas och vice versa.

Utgångspunkten för prövningen av kreditvärdigheten i ett konsumentkreditförhållande finns i KSL 7:14.1 §. Enligt paragrafen ska kreditgivaren pröva kredittagarens kreditvärdighet, d.v.s. granska om konsumentkredittagaren klarar av att fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet. Begreppet *kreditvärdighet* beskriver kredittagarens förmåga och lämplighet att uppfylla de skyldigheter som förutsätts enligt kreditavtalet.²⁰ Prövningen av kreditvärdighet baserar sig alltid på en helhetsbedömning som påverkas av exempelvis kreditbeloppet och de enskilda omständigheterna i fallet. Det torde vara ostridigt att kredittagarens viktigaste skyldighet och huvudförpliktelse är att betala tillbaka krediten jämte räntan. Prövningen har tre huvudsakliga syften. Med hjälp av den hanterar kreditgivaren, för det första, eventuell kreditrisk.²¹ Med *kreditrisk* menas den risk som kan leda till en ekonomisk förlust för kreditgivaren om kredittagaren inte kan uppfylla sina åtaganden.²² Storleken av risken är bland annat beroende av kreditbeloppet, kredittagaren, bedömningen av kreditvärdigheten och säkerheten för krediten. Kreditgivning är alltid riskfullt eftersom kredittagaren kan få svårigheter med återbetalning. Speciellt

---

²⁰ RP 24/2010 rd, s. 36.

²¹ Makkonen 2016, s. 115.

²² Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 34.

riskfulla är krediter utan säkerheter eftersom inget minimerar kreditrisken eller tryggar återbetalningen om kredittagaren inte klarar av att uppfylla sina förpliktelser. Det huvudsakliga syftet med prövning av kreditvärdighet är att förhindra eventuella förluster som orsakas av obetalda kreditrater eller kreditbelopp.²³ I stort sett är affärsverksamhet alltid förknippad med risk och detta kan också ses inom kreditgivningsverksamhet. Inom kreditgivning har det ansetts att risktagandet alltid ska vara motiverat och beslutet får inte strida mot det som anses allmänt accepterat.²⁴ Med hjälp av en effektiv riskhantering försöker kreditgivarföretag minska sannolikheten för oväntade risker. Dessutom stöder en effektiv riskhantering stabilitet på makro- och mikronivå på finansbranschen.²⁵ Tillgång till tillräckliga uppgifter om kredittagaren är central för hanteringen av ekonomiska risker.²⁶ Kreditbeslut som fattas på grundval av ofullständiga eller felaktiga uppgifter är odugliga eftersom det inte framgår av beslutet om konsumentkredittagaren klarar av att fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet.

För det andra med tanke på skyddet för den svagare parten kan det konstateras att prövningen stärker kundskyddet.²⁷ Det är väsentligt att granska om kreditgivaren har förutsättningar att betala tillbaka beloppet. Regeln om prövning av kreditvärdighet kompletteras med KSL 7:16 a § 2 mom. var det stadgas att kredit inte får beviljas om prövningen av kreditvärdighet visar att det är sannolikt att kredittagaren inte kan fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet. Konsumentombudsmannen har också uttryckligt föreskrivit i sina riktlinjer att kredit inte får beviljas åt en konsument när konsumenten inte har förutsättningar att betala tillbaka krediten.²⁸ Syftet med både KSL 7:14.1 § och 7:16 a § 2 mom. är densamma; kredit ska inte beviljas sådana kredittagare som inte har ekonomiska förutsättningar att fullborda förpliktelserna enligt kreditavtalet.²⁹ Genom inskränkningen har lagstiftaren försökt bromsa ökningen av överskuldssättning bland konsumenter.³⁰ Syftet med KSL 7:16 a § 2 mom. är att begränsa den allmänna avtalsfriheten samt erbjuda skydd åt den svagare parten. Regleringen är nödvändig eftersom svårt skuldsatta individer i sista hand också blir ett samhällsligt problem. Kredit ska inte beviljas till

---

²³ Lindström 2014, s. 7.

²⁴ Vento 1998, s. 563.

²⁵ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 32.

²⁶ Wuolijoki 2014, s. 872.

²⁷ Makkonen 2016, s. 115.

²⁸ Konkurrens- och konsumentverket 2017.

²⁹ RP 77/2016 rd, s. 29.

³⁰ *Idem*, s. 48.

insolventa personer eller till personer vars ekonomiska situation förvärras av kreditavtalet. Om kredit beviljas till en person med ohållbar ekonomisk situation är överskuld-sättning ofta garanterad.

För det tredje förebygger prövningen missbruk.³¹ Kreditgivaren har möjlighet att redan i ett tidigt skede konstatera att kredittagaren inte har förmåga eller vilja att betala tillbaka kreditbeloppet som har ansökts. På detta sätt kan både direkt och indirekt kreditförlust undvikas. Det är en icke-ändamålsenlig situation också för kreditgivaren att bli part i ett avtalsförhållande där kredittagaren inte klarar av att uppfylla sina förpliktelser gentemot kreditgivaren. Vid sidan av eventuell kreditförlust är det dessutom kostsamt och tidskrävande att föra ärendet vidare, speciellt i sådana situationer där kreditgivaren själv ansvarar för indrivning av obetald kredit.

Av väsentligt intresse blir därmed sätten att fastställa kreditvärdighet. Hur ska kreditvärdighet mätas? Enligt KSL 7:14.1 § ska bedömningen av kreditvärdighet baseras på tillräckliga uppgifter om kredittagarens inkomster och andra ekonomiska omständigheter. I bedömningen används uppgifter från flera varierande källor som sedan ger en helhetsbild av kredittagarens ekonomiska situation. Om kredittagarens situation inte är redan känd försöker kreditgivaren fastställa kredittagarens kreditvärdighet med hjälp av utomstående uppgifter, d.v.s. kreditupplysningar.³² Per definition i KuL 3.1 § avses med *kreditupplysningar* alla sådana uppgifter som beskriver kredittagarens betalningsförmåga, betalningsvilja eller på annat sätt anger kredittagarens förmåga att uppfylla sina förpliktelser. Med begreppet *betalningsförmåga* avses kredittagarens förutsättningar att klara av att prestera det som förväntas enligt kreditavtalet och därmed upprätthålla en balanserad ekonomi.³³ Betalningsförmågan beskriver kredittagarens ekonomiska ställning, nämligen förhållandet mellan inkomster, utgifter och eventuella andra krediter. Om en kredittagare saknar betalningsförmåga förmår inte kredittagaren att sköta sina förpliktelser när de förfaller till betalning.³⁴ Begreppet *betalningsvilja* beskriver i sin tur sättet, viljan och med vilken omsorg kredittagaren sköter om sina förpliktelser.³⁵ Brist på betalningsvilja har ansetts leda till att kredittagaren helt eller delvis avstår från att uppfylla

---

³¹ Makkonen 2016, s. 115.

³² Saarenpää 2013, s. 8.

³³ RP 241/2006 rd, s. 31.

³⁴ Hakamies 2005, s. 197.

³⁵ RP 241/2006 rd, s. 31.

skyldigheterna även om det skulle vara möjligt.³⁶ Uppgifter som på annat sätt beskriver kredittagarens förmåga att uppfylla sina förpliktelser hänför sig till kredittagarens ekonomiska ställning och handlingsförmåga.³⁷

Det uttryckliga syftet med kreditupplysningsverksamhet och lagstiftningen kring verksamheten hittas i KuL 2 §. Enligt paragrafen är lagens syfte att trygga tillgång till kreditupplysningar som är tillförlitliga och relevanta. Förutom detta garanterar lagen skyddet till personlig integritet och rätten till att bli bedömd utifrån korrekta och relevanta uppgifter. Därutöver nämns det förbigående i förarbetet till KuL att gäldenären uppmuntras uppfylla sina förpliktelser.³⁸ Enligt KuL 6 § 1 mom. ska kreditupplysningarna fås från pålitliga källor och informationen i dessa källor ska vara nödvändiga och relevanta för att beskriva betalningsförmågan, -viljan eller förmågan hos kredittagaren att uppfylla förpliktelser. I den följande underrubriken diskuteras mer utförligt de tillåtna källorna och begränsningarna i dessa.

Är kravet på kreditvärdighet en förutsättning för ansvarsfull kreditgivning? Svaret är inte entydigt eftersom kredittagarens kreditvärdighet inte ensam garanterar ansvarsfull kreditgivning. Även om kreditgivaren prövar kreditvärdigheten, kan handlandet i övrigt strida mot exempelvis god kreditgivningssed eller KSL. Kreditvärdighet är endast ett delmoment av de ramar som ansvarsfull kreditgivning anger. Med tanke på förebyggande metoder av överskudsättning kan det hävdas att prövningen av kreditvärdighet rentav är kreditgivarens centralaste skyldighet. Kreditgivningsprocessen kan avbrytas redan i ett tidigt skede eftersom regleringen gäller alla kreditgivare som beviljar konsumentkrediter.³⁹ Kravet på kreditvärdighet är inte endast en förutsättning för utlåning av bostadskrediter eller andra krediter av större belopp. Det har nämligen poängterats i revideringen av KSL att också krediter av mindre belopp faller inför regleringen.⁴⁰ Kreditvärdighet ska uppfyllas hos alla kredittagare, oberoende av kreditbeloppet. Även om kreditvärdigheten inte ensam garanterar att kreditgivningen i sin helhet uppfyller kravet på ansvarsfullhet, är det trots allt en stor del av kreditgivarens plikt för att säkerställa kundskyddet. Med tanke på avhandlingens tematik, där kravet på kreditvärdighet jäm-

---

³⁶ Hakamies 2005, s. 197.

³⁷ RP 241/2006 rd, s. 31.

³⁸ *Idem*, s. 20.

³⁹ Det är värt att notera undantaget i KSL 7:3 § 1 mom. om sådana krediter där det inte krävs att kreditvärdigheten prövas.

⁴⁰ RP 78/2012 rd, s. 18–19.

ställs med ansvarsfull kreditgivning, är svaret entydigt. I detta fall förutsätter ansvarsfullt handlande att konsumenten är värdig av kredit. Därmed är det nödvändigt att granska och analysera de källor som i dagens läge ställs till kreditgivarens förfogande när kreditvärdigheten hos kredittagaren prövas. Med hjälp av presentationen är det möjligt att förstå och analysera eventuella brister som metoderna för prövning medför.

2.2 Personkreditupplysningar som är tillåtna i nuläget

2.2.1 Uppgifter ur kreditupplysningsregister

Det stadgas i KuL 6.2 § att användbara kreditupplysningar kan hämtas från ett kreditupplysningsregister. I dagens läge registreras i kreditupplysningsregister endast uppgifter om tidigare betalningsstörningar. Dessa negativa kreditupplysningsregister upprätthålls i Finland av Suomen Asiakastieto Oy och Bisnode Oy. I detaljmotiveringen till KSL 7:14.1 § har det konstaterats att kreditgivare åtminstone ska kontrollera att kredittagaren inte har några betalningsstörningar i någotdera registret.⁴¹ Registren innehåller i huvudsak samma uppgifter men tidvis kan anmärkningen visas endast i någotdera registret. En annan begränsning i registren är att endast vissa uppgifter får sparas i registret. Enligt KuL 16.1 § får endast uppgifter som nämns i 12 § punkt 2–4 och 13 § i KuL registreras. Därmed får endast identifieringsuppgifter, uppgifter om handlingsbehörighet och betalningsstörningar registreras i kreditupplysningsregistret. Uppräkningen i KuL 16.1 § är uttömmande, vilket medför att positiva kreditupplysningar inte får sparas i registret. Värt att notera är att det inte finns en allmänt godkänd definition av begreppet *positiv kreditupplysning*. Ofta avses med begreppet det totala antalet krediter och hur kredittagaren har skött återbetalningen av dessa.⁴² Förutom detta kan de positiva kreditupplysningarna innebära allt annat som inte är negativa kreditupplysningar, nämligen uppgifter som på annat sätt beskriver kredittagarens betalningsförmåga eller betalningsvilja.⁴³

Att granska kreditupplysningar i ett kreditupplysningsregister har ansetts vara utgångspunkten och huvudregeln innan kredit kan beviljas. Finansinspektionen har ansett granskning av dessa upplysningar är avgörande när kredit beviljas eftersom upplysningarna ger en god grund för att ta ett kreditbeslut.⁴⁴ Också lagstiftaren uppfattar kontroll av de negativa kreditupplysningar som utgångspunkt för prövningen. Enligt förarbetet till KSL

⁴¹ RP 24/2010 rd, s. 36.

⁴² RP 241/2006 rd, s. 23–31.

⁴³ Saarenpää 2013, s. 24.

⁴⁴ Finansinspektionen 2018a, s. 14.

7:14.1 § kan uppgifterna lämnas okontrollerade om kredittagarens ekonomiska situation redan är känd och kreditgivaren har befogad anledning att anta att kredittagaren kan fullgöra sina skyldigheter, kredittagaren kommer från ett land där kreditupplysningar inte är tillgängliga eller kreditgivaren vet att det är uppenbart att kredit inte kommer att beviljas eftersom kredittagaren är insolvent.⁴⁵

Att enbart granska kreditupplysningarna är inte tillräckligt för att fastställa kredittagarens betalningsförmåga eller -vilja. Uppgifterna i KuL 12 § och 13 § beskriver inte på ett utförligt sätt kreditvärdigheten hos kredittagaren eftersom dessa endast berättar om en betalningsstörning har skrivits in eller inte. En avsaknad betalningsstörning betyder inte att kreditvärdigheten är utmärkt. Upplysningarna berättar endast när och hur en betalningsstörning har uppstått. En anteckning om betalningsstörning kan uppstå om gäldenären lämnar en skuld eller betalning obetald och domstolen fastställer detta i en dom. Det har uppskattats att betalningen är i genomsnitt obetald 6–8 månader innan domstolen fäller dom i ärendet.⁴⁶ Därutöver leder långvarig utmätning till en betalningsstörning enligt 1:32.1 i utsökningsbalken (705/2007), härefter UB. Utmätningen anses vara långvarig om denna har fortgått sammanlagt 18 månader under de två senaste åren. Enligt 14 § i KuL kan en anteckning om betalningsstörning göras i kreditupplysningsregistret om en betalning av en konsumtionskredit försenas med mer än 60 dagar från den ursprungliga förfallodagen. Dessutom förutsätts det i paragrafen att parterna har avtalat om detta i kreditavtalet. I KuL 14 § krävs det dessutom att kreditgivaren ska ha sänt kredittagaren en skriftlig betalningsuppsmaning minst 21 dagar före anmälan. I anmälan krävs det att kreditgivaren påminner om att en betalningsstörning anmäls och antecknas i kreditupplysningsregistret om kredittagaren inte betalar beloppet. Gemensamt för de tre nyssnämnda problematiska scenarierna är att det dröjer en längre tid innan betalningsstörningen registreras i kreditupplysningsregistret. Tidigast kan en störning registreras inom 60 dagar om förutsättningarna som krävs enligt KuL 14 § uppfylls i fallet. Registrering av en betalningsstörning är ett resultat av långvarig försummelse. Att endast använda uppgifter ur kreditupplysningsregister är därmed inte tillräckligt för att beskriva kredittagarens betalningsförmåga och betalningsvilja eftersom försummelsen som leder till betalningsstörningen redan kan ha skett, men inte skrivits in i registret. Att enbart använda sig av upp-

---

⁴⁵ RP 24/2010 rd, s. 36.

⁴⁶ Blomberg – Maunula – Hiilamo 2014, s. 246.

gifterna i registret eller registren kan därmed ge en otillräcklig och missvisande helhetsbild av kredittagarens ekonomiska situation.

Enligt 18.1 § i KuL är betalningsstörningarna i kraft från två till fem år och en ny störning kan förlänga tiden. Störningarna uppfattas ofta som en förhöjd risk och en störning är tillräcklig i de flesta fallen som en motivering till ett nekat kreditbeslut. Störningen påverkar beslutet eftersom den första betalningsstörningen följs av en ny störning med över 80 procents sannolikhet under de följande 12 månaderna.⁴⁷ I dessa fall är det mer riskabelt att ingå ett kreditavtal då förfarandet kan orsaka kreditgivarföretaget eller kreditinstitutet skada. Trots den förhöjda risken är det värt att notera att en betalningsstörning inte är ett absolut hinder för kreditbeviljning. Upplysningarna i sig tar inte ställning till den registrerades betalningsförmåga utan det är kreditgivaren som bedömer betydelsen av upplysningarna. I vissa fall kan det vara förenligt med god kreditgivningssed och ansvarsfull kreditgivning att bevilja kredit även om kredittagaren har en betalningsstörning. I dessa fall ska kreditgivaren beakta hur många betalningsstörningar kredittagaren har, tidpunkten för när anmärkningarna har registrerats och skuldbeloppet som hänför sig till anmärkningarna.⁴⁸ Ofta signalerar betalningsstörningarna att kredittagaren saknar betalningsförmåga eller -vilja, vilket kan leda till att kredit inte beviljas. Men det är inte ovanligt att vissa så kallade snabblåneföretag erbjuder konsumentkrediter med höga räntekostnader till personer med betalningsstörningar.⁴⁹ Detta är problematiskt eftersom en betalningsstörning inte nödvändigtvis bryter den skuldspirals och överskuldssättning som kredittagaren befinner sig i.

2.2.2 Upplysningar som fås av kredittagaren

I det tidigare avsnittet argumenterades det att en betalningsstörning räcker i de flesta fall som en motivering till ett nekat kreditbeslut. Därutöver konstaterades det att inte räcker att fastställa att en betalningsstörning inte finns registrerad i kreditupplysningsregistret. Detta ger inte tillräcklig insikt i kredittagarens ekonomiska situation. Påståendet stöds av tidigare undersökningar om ökad överskuldssättning och rollen av de kreditupplysningar som är tillgängliga.⁵⁰ I regel är den gemensamma nämnaren i dessa undersökningar de

---

⁴⁷ Hossa – Koivu 2020, s. 8.

⁴⁸ RP 24/2010 rd, s. 33.

⁴⁹ Finansministeriet 2019, s. 29.

⁵⁰ Se exempelvis Saarenpää 2013, Kontkanen – Lång 2018 och Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016.

negativa upplysningarna och den otillräcklighet som upplysningarna medför. De negativa upplysningarna erbjuder en mycket begränsad helhetsbild för kreditgivaren, vilket leder till att prövningen i praktiken också förutsätter insamling av positiva upplysningar. I själva verket ställs det krav på användning av positiva upplysningar i den nuvarande ordalydelsen av KSL 7:14.1 §.⁵¹ De positiva kreditupplysningarna är mer användbara då dessa ger mer information om personens ekonomiska situation som helhet. Därmed kan de positiva kreditupplysningarna också, till skillnad från de negativa upplysningarna, ha en positiv inverkan på prövningen eftersom dessa kan signalera en stark betalningsvilja. Men eftersom positiva upplysningar inte är allmänt tillgängliga, till exempel i ett allmänt kreditupplysningsregister, fås uppgifterna ofta av kredittagaren direkt via låneansökan. Innehållet i låneansökan kan variera men vanligtvis begärs en utredning av inkomster, utgifter, arbetsförhållandets typ och varaktighet, andra eventuella krediter och skötselkostnaderna av dessa per månad. I förarbetet till KSL 7:14.1 § har det ansetts att kreditgivaren ska säkerställa sanningsvärdet med rimliga åtgärder.⁵² Med *rimliga åtgärder* har ansetts att kredittagaren lämnar in lönebesked, pensionsbesked eller beskattningsbeslut inklusive specifikationsdel.⁵³ Däremot ska det läggas märke till att kontrollmetoderna är förknippade med vissa problem.

I en kontext där kredit beviljas är lönebeskedets viktigaste uppgift att verifiera kredittagarens inkomstkälla. Beskedet anger sammansättningen av kredittagarens lön samt skatter och andra avgifter som tas ut av lönen. Enligt vissa vore det önskvärt att kreditgivarna fick tillgång till kredittagarens bruttoinkomster via inkomstregistret, som togs i bruk under år 2019. Från och med 1.1.2019 har arbetsgivare anmält exempelvis löneuppgifter, naturaförmåner och arvoden om arbetstagare till det nationella inkomstregistret, som har inrättats vid Skatteförvaltningen.⁵⁴ Inkomstuppgifterna registreras nästan i realtid i registret, vilket medför snabb tillgång till aktuella uppgifter. Även om uppgifterna redan finns tillgängliga i registret har kreditgivare inte rätt att få dessa uppgifter enligt rådande bestämmelser i lagen om inkomstdatasystemet (53/2018). Däremot finns det inga hinder att kredittagaren använder uppgifterna själv då hen ansöker om kredit. Med hjälp av

⁵¹ KSL 7:14.1 §: ”Bedömningen ska grundas på tillräckliga uppgifter om konsumentens *inkomster* och *övriga ekonomiska omständigheter*.” (min kursivering).

⁵² RP 78/2012 rd, s. 19.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Inkomstregistret [u.å.].

registret får kredittagaren enkelt tillgång till uppgifter om alla sina inkomster, oberoende om det finns flera inkomstkällor eller om inkomsterna varierar från månad till månad.⁵⁵

Däremot torde det inte räcka att endast fastställa de inkommande medlen. Lönebeskedet innehåller inga uppgifter om kredittagarens utgifter. Då kreditvärdighet prövas är det viktigt att fastställa sanningsvärdet också av kredittagarens utgifter. Även om inkomsterna är tillräckliga och inkomstkällan är verifierad, kan förhållandet mellan inkomsterna och utgifterna vara i obalans och rubba betalningsförmågan. Den andra kontrollmetoden, som nämndes i förarbetet till KSL 7:14.1 §, är att granska kredittagarens beskattningsbeslut. Beskattningsbeslutet inklusive specifikationsdelen skapar som helhet en nödvändig del av prövning av kredittagarens kreditvärdighet. Dokumenten beskriver vissa kredittagarens utgifter som till exempel kredittagarens plikt att betala kvarskatt och dess belopp. Därtill kan dessa dokument ge värdefull information om kredittagarens övriga ekonomiska förhållanden, som till exempel uppgifter om kapitalinkomster eller innehav av fonder. Men med tanke på hur beslutet beskriver kreditvärdigheten kan det framhåvas att informationsvärdet ska ifrågasättas. Beskattningsbeslutet fastställer alltid föregående skatteårets beskattning, vilket innebär att situationen kan ha ändrat radikalt vid den tidpunkt då beslutet överlämnas till kreditgivaren.

De ovannämnda kontrollmetoderna hjälper kreditgivaren att säkra sanningsvärdet i kredittagarens upplysningar. Däremot framgår det inte av KSL 7:14.1 § om kreditgivaren endast kan lita på kredittagarens upplysningar utan att dessa bestyrks. Ingen liknande fråga har avgjorts i finsk rättsskipning. Emellertid grundar sig KSL 7:14 på artikel 8.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG. Därmed är det motiverat att söka stöd i konsumentkreditdirektivet och avgöranden av Europeiska unionens domstol, härafter EU-domstolen. Enligt artikel 8.1 i konsumentkreditdirektivet ska kreditgivaren bedöma kredittagarens kreditvärdighet på grundval av tillräckliga uppgifter. Uppgifterna ska fås av konsumentkredittagaren och ur relevant databas, om det är nödvändigt. Då artikel 8.1 undersöks uppstår samma problem som i tolkning av KSL 7:14.1 §, då det i ifrågavarande artikel inte anges om uppgifterna ska verifieras eller på vilket sätt verifieringen ska ske. Emellertid har den franska domstolen Tribunal d'instance d'Orléans bett om klargörande av EU-domstolen i frågan om hur artikel 8.1 i konsumentkredit-

---

⁵⁵ Finansministeriet 2019, s. 91.

direktivet ska tolkas. I fallet C-449/13⁵⁶ var det frågan om konsumentkredittagarens kreditvärdighet enbart kunde bedömas endast utifrån de uppgifter som kredittagaren hade meddelat utan att uppgifterna verifierades. I det nyssnämnda fallet hade endast en kredittagare överlämnat en översikt över inkomster och utgifter till kreditgivaren och översikten var bestyrkt med hjälp av relevanta dokument. De två övriga kredittagarna hade inte överlämnat några dokument om inkomster och utgifter. EU-domstolen ansåg att ordalydelsen i artikel 8.1 ger kreditgivaren rätten att mycket fritt besluta om de erhållna uppgifterna är tillräckliga för att fastställa kredittagarens kreditvärdighet. Kreditgivaren ska beakta de särskilda omständigheterna i varje enskilt fall där kravet på tillräckliga uppgifter påverkas av kreditens belopp, kredittagarens personliga förhållanden och omständigheterna när kreditavtalet ingås. Därtill kan kreditgivaren ha erhållit uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation till exempel genom ett kundförhållande. Enligt EU-domstolen ska artikel 8.1 tolkas så att det inte utgör ett hinder för att kreditvärdigheten bedöms enbart med stöd av kredittagarens egna upplysningar. Rena påståenden måste verifieras med nödvändig bevisning.⁵⁷ Däremot är det svårt för kreditgivaren att veta om erhållen dokumentation är tillräcklig eftersom den baserar sig på de bristfälliga kontrollmetoderna som presenterades i början av kapitlet. Med stöd av detta kan det hävdas att kredittagarens rena påståenden som sådana inte är tillräckliga om dessa inte kan stödjas med hjälp av dokumentation. Men EU-domstolen hävdade att det inte krävs att kreditgivaren kontrollerar de upplysningar som kredittagaren lämnar utan kreditgivaren kan antingen nöja sig med uppgifterna eller få dessa bestyrkta.

Utöver de kontrollmetoder som hittills har nämnts har det i detaljmotiveringen till KSL 7:14.1 § föreslagits att statistikuppgifter vid bedömningen kan användas som ett komplement till kredittagarens egna upplysningar.⁵⁸ Statistikuppgifter om kredittagarens utgifter kan användas till exempel då kredittagarens totala belopp av konsumtionsutgifter fastställs, eftersom konsumtionsbehovet bestäms ofta direkt med stöd av hushållets storlek.⁵⁹ Detta underlättar kredittagarens situation eftersom hen inte i dessa fall behöver veta det totala beloppet av utgifterna. Uppgifter som baserar sig på statistiska uppskattningar har

---

⁵⁶ Domstolens dom av den 18 december 2014, *CA Consumer Finance SA mot Ingrid Bakkaus* m.fl., mål C-449/13, ECLI:EU:C:2014:2464.

⁵⁷ C-449/13 punkt 39.

⁵⁸ RP 78/2012 rd, s. 19.

⁵⁹ Makkonen 2016, s. 153

ansetts vara realistiska med tanke på kredittagarens reella utgifter.⁶⁰ Emellertid kan det poängteras att dessa uppgifter inte heller är fullständigt problemfria eftersom de inte beaktar de individuella förhållandena i det enskilda fallet. Det finns alltid en risk att kredittagarens konsumtionsvanor och utgifter ligger över genomsnittet som används i uppskattningen. Därutöver har det ansetts vara förbjudet att enbart basera beslutet på dessa uppgifter eftersom de inte leder till en individuell prövning av kredittagarens kreditvärdighet.⁶¹ Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har i beslutet 21.3.2018 (dnr 216/2017) poängterat att då statistiska variabler, som till exempel ålder, kön och modersmål, används för att poängsätta kredittagaren så leder inte förfarandet till en individuell bedömning av kredittagarens betalningsförmåga och betalningsvilja. I stället är resultatet en statistisk profilering som i huvudsak grundar sig på förbjuden diskriminering. Förutom att dessa kreditbeslut, som enbart grundar sig på statistiska uppgifter, är förbjudna kan det konstateras att dessa eventuellt inte uppfyller kraven som har ställts i KSL och KuL beträffande de krav som ställs på källan, kvaliteten eller innehållet i kreditupplysningar. Detta fastställs också i förarbetet till KSL 7:14.1 §.⁶² Någon individuell prövning av kredittagarens förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet sker inte, och därmed torde prövningen i allra högsta grad bli bristfällig.

Med stöd av det ovannämnda kan det anses att kredittagarens upplysningar blir synnerligen viktiga för kreditgivaren med tanke på helhetsbilden av kredittagarens ekonomiska situation. I dagens läge är kredittagaren den främsta källan då det handlar om positiva kreditupplysningar. Däremot är användningen av kredittagarens upplysningar förknippade med de problem som behandlades i EU-domstolens avgörande C-449/13. Eftersom de negativa kreditupplysningarna inte kompletterar den bristfälliga helhetsbilden krävs det att upplysningar kan fås från andra källor. Dessa källor behandlas noggrannare i följande avsnitt.

---

⁶⁰ Makkonen 2016, s. 154.

⁶¹ Se diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut 21.3.2018, dnr 216/2017. I fallet hade ingen personlig prövning av kredittagarens kreditvärdighet skett. Med personlig prövning menas utredning av kredittagarens inkomster eller inkomsternas kontinuitet, utgifter, andra skulder, borgensansvar eller kredittagarens övriga ekonomiska situation. I stället grundades kredittagarens kreditvärdighet på en poängsättning utifrån specifika variabler, som till exempel kön, boplat, modersmål och ålder. På grund av poängsättningen utifrån variablerna beviljades kredittagaren inte kredit. Förutom detta gavs kredittagaren inte möjlighet att presentera bevisning över de reella omständigheterna i kredittagarens enskilda fall. Förfarandet ansågs strida mot 8 e § i jämställdhetslagen och 8 § i diskrimineringslagen.

⁶² RP 78/2012 rd, s. 19.

2.2.3 Uppgifter ur andra källor

Enligt KuL 6.2 § kan uppgifter erhållas också från andra källor såvida kredittagaren samtycker till detta och behandlingen är tillåten enligt personuppgiftslagen (523/1999), som från och med 1.1.2019 ersattes av dataskyddslagen (1050/2018). I förarbetet till kreditupplysningslagen anges som en privat källa exempelvis kredittagarens arbetsgivare.⁶³ Detta medför vissa fördelar för kreditgivaren eftersom kredittagarens löneuppgifter och arbetsförhållandets kontinuitet kan bestyrkas. Däremot ges inte någon uttömmande uppräkning. Kredittagarens samtycke och behandlingens lagenlighet anger handlingsramarna för kreditgivaren.

I dagens läge hindrar bestämmelserna i KuL 16.1 § en insamling av positiva kreditupplysningar i kreditupplysningsregistren. Som det redan diskuterades i samband med de negativa kreditupplysningarna får endast upplysningar enligt KuL 12 § och 13 § registreras. Däremot har det från och med 2013 varit möjligt att med kredittagarens samtycke samla in och använda uppgifter om kredittagarens alla krediter.⁶⁴ Företaget Suomen Asiakastieto Oy tar hand om det nuvarande, mycket begränsade registret där positiva kreditupplysningar från vissa kreditgivare registreras. Emellertid får registret inte förväxlas eller direkt jämföras med det positiva kreditupplysningsregistret som planeras att tas i bruk våren 2024. För det första kräver användning av det begränsade positiva registret alltid uttryckligt samtycke av kredittagaren. Kredittagaren har rätt att inte samtycka till förfarandet och därmed neka tillgång till uppgifterna. För det andra ska det poängteras att användningen förutsätter ömsesidigt utbyte av information mellan kreditgivare. Då ömsesidigt utbyte krävs leder det till att endast en del kreditgivare kan nyttja uppgifterna då kreditvärdigheten prövas.⁶⁵ Därtill har vissa kreditgivare förbehållit rätten att exkludera vissa uppgifter, som till exempel hur många krediter kredittagaren har totalt, hur många av dessa krediter har obetalda rater som är över 60 dagar försenade osv.⁶⁶ Det nuvarande registret med begränsade positiva kreditupplysningar medför viss nytta för kreditgivare då de får tillgång till mer information än endast vid användning av det negativa kreditupplysningsregistret. Däremot leder avsaknad av vissa uppgifter till felaktiga slutsatser när kreditvärdigheten fastställs då alla kreditgivare inte delar med sig uppgifter.

---

⁶³ RP 241/2006 rd, s. 36.

⁶⁴ Kontkanen – Lång 2018, s. 29.

⁶⁵ Se Suomen Asiakastieto Oy [u.å.]b för en närmare redogörelse för dessa kreditgivare.

⁶⁶ Suomen Asiakastieto Oy [u.å.]b.

I KuL 6 § 3 mom. föreskrivs att en kreditgivare har rätt att använda uppgifter om kredittagarens betalbeteende och ekonomiska förhållanden som kreditgivaren har fått kännedom om under ett kundförhållande till kredittagaren. Enligt den samma paragrafen krävs det att uppgifterna är på lagligt sätt registrerade i kreditgivarens kundregister. Detta medför att exempelvis kreditinstitut har möjlighet att använda uppgifter om sina kunders nuvarande eller tidigare kreditförhållanden.⁶⁷ I lagrummet har ingen uttömmande uppräknings getts, vilket har lett till att kreditinstitut redan en längre tid har haft möjlighet att använda också uppgifter om betalningstransaktioner och eventuella betalningsförsummelser som kreditgivarna har erhållit i kundförhållandet. Vissa institut förutsätter att betalningstransaktioner kontrolleras vid sidan om de negativa kreditupplysningarna då kredit beviljas.

Även om kreditinstituten har tillgång till en betydande mängd uppgifter som beskriver kundernas ekonomiska situation, skyddas dessa av den så kallade banksekretessen. Enligt huvudregeln i 15:14 § i kreditinstitutslagen (610/2014) ska uppgifterna som har fåtts om en kunds ekonomiska situation eller personliga förhållanden i övrigt hållas hemliga. Dessa uppgifter får endast röjas om kunden har samtyckt till förfarandet. Att röja uppgifterna utan samtycke strider mot rätten till personlig integritet och friheten att hålla uppgifterna som sina egna.⁶⁸ Eftersom banksekretessen begränsar överlämnande av vissa sekretessbelagda uppgifter, kan det resultera i att vissa väsentliga omständigheter blir utanför kreditgivarens kännedom. Enligt KreditinstitutL 15:15.1 § har ett kreditinstitut och företag som tillhör samma finansiella företagsgrupp undantagsvist rätt att överlämna uppgifter trots tystnadsplikten. Enligt punkt 3 i KreditinstitutL 15:15.1 har exempelvis ett kreditinstitut, finansiellt institut eller betalningsinstitut rätt att lämna ut och lagra uppgifter om kundstörningar, missbruk eller brottslighet i enlighet med KreditinstitutL 15:18a §. Syftet är att förhindra missbruk och brottslighet mot företag på finansmarknaden. Innehållet i registret om kundstörningar är så gott som identiskt med innehållet i de tidigare missbruksregistren som upprätthölls av kreditinstitut i enlighet med ett undantagstillstånd av datasekretessnämnden.⁶⁹

---

⁶⁷ RP 241/2006 rd, s. 36.

⁶⁸ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 50.

⁶⁹ Se datasekretessnämnden 04.02.2004, dnr 8/932/2003. I RP 100/2018 rd, s. 10–11 kan det observeras att datasekretessnämndens villkor i beslutet dnr 8/932/2003 har väglett formuleringen av innehållet i KreditinstitutL 15:18 a.

I KreditinstitutsL 15:18a § 2 mom. har det getts en uttömmande uppräkningslista om de uppgifter som får föras in i registret om kundstörningar. De uppgifter som får registreras rör exempelvis den registrerades tidigare eller nuvarande kundrelation, dröjsmål eller försummelse av betalningar, brott eller misstänkta brott eller överträdelse samt den registrerades identifieringsuppgifter. Syftet med förfarandet är att förhindra uppkomsten eller fortsättningen av missbruk gentemot instituten samt utredning av ärendena.⁷⁰ Vanligtvis är det frågan om anmärkningar som gäller bedrägeri, förfalskning eller gäldenärsbrott, d.v.s. ekonomisk brottslighet. Det finns vissa krav som ska uppfyllas innan en störning kan föras in i registret. I KreditinstitutsL 15:18 a § 3 mom. stadgas det att det misstänkta brottet eller överträdelsen ska ha anmälts till förundersökningsmyndigheten eller åklagaren eller den obetalda fordran ha varit obetald mer än 60 dagar innan en anteckning kan göras. Däremot är det orsak att lägga märke till att föråldrade uppgifter inte får behandlas eller sparas. I 15:18 a § 5 mom. anges en absolut tidsfrist för hur länge uppgifterna får sparas i registret. Det föreskrivs att uppgiften ska avlägsnas senast efter att fem år har förflutit från att missbruket registrerades för första gången. Om anmärkningen gäller en betalningsstörning ska uppgiften avlägsnas när två år har förflutit av att betalningen gjordes. Förutom detta förordnas det i 4 mom. att uppgifterna ska avlägsnas när den registrerade har konstaterats vara oskyldig genom dom av underrätten eller en högre rättsinstans förklarar den registrerade oskyldig. Uppgifterna ska avlägsnas också om straffprocessen mot den registrerade har avslutats.

Utöver de syften som redan tidigare nämdes kan det konstateras att avsikten med uppgifterna i registret är att beskriva pålitligheten hos den registrerade. Datasekretessnämnden har redan tidigare ansett att uppgifter om missbruk, som exempelvis försenade betalningar, är relevanta för att bedöma en persons tillförlitlighet, ekonomiska situation eller förmåga att hantera åtaganden.⁷¹ Uppgifterna i registret omfattas också av definitionen av begreppet *kreditupplysningar* enligt KuL. Det finns vissa likheter mellan kund-anmärkningarna och de negativa kreditupplysningarna. En kundanmärkning uppkommer på samma sätt som en negativ kreditupplysning, d.v.s. anmärkningen skrivs in efter att en försummelse har skett. Detta medför liknande problem med tanke på användningen av kundanmärkningarna som kreditupplysningar. Eftersom fordran ska ha varit obetald mer än 60 dagar eller alternativt brottet eller överträdelsen ska ha anmälts till förunder-

---

⁷⁰ RP 100/2018 rd, s. 22.

⁷¹ Datasekretessnämnden 04.02.2004, dnr 8/932/2003.

sökningsmyndigheten, dröjer det en tid innan en anmärkning i kundregistret kan göras. Därmed kan väsentliga uppgifter om kredittagarens betalningsförmåga eller -vilja bli okända för en kreditgivare som inte är mål för den registrerades brott. Förutom detta kan andra likheter med användning negativa kreditupplysningar ses. På samma sätt som med negativa kreditupplysningar ska enligt KreditinstitutsL 15:18 a § 6 mom. den registrerade informeras om en kreditansökan avslås på grund av innehållet i kundanmärkningsregistret. Med tanke på kreditgivning kan det konstateras att uppgifterna som är över fem år inte längre är nödvändiga eller relevanta för att beskriva kreditvärdigheten hos kredittagaren.

Som det redan tidigare framkom i diskussionen kring kreditupplysningar är syftet med upplysningarna och KuL att trygga den registrerades rättigheter att bli bedömd utifrån korrekta och relevanta uppgifter. Eftersom betalningsstörningarna fortsätter att öka är det kontroversiellt om syftet uppfylls. Att skydda kredittagaren från överskuldssättning är det grundläggande syftet med prövning av kredittagarens kreditvärdighet.⁷² Eftersom antalet betalningsstörningar ökar torde förändring och/eller effektivare metoder vara nödvändiga. Angående tematiken och avgränsningen av avhandlingen är kredittagarens upplysningar intressantast. Emellertid är det nödvändigt att ha förståelse också om de andra informationskällor, då detta underlättar förståelsen av den förändring som rättsområdet har behov av. I det följande kapitlet diskuteras bristerna med det nuvarande systemet där kredittagarens egna upplysningar står i centrum i en kreditgivningskontext. Syftet med kapitlet är att på ett kritiskt sätt granska utbytet av uppgifterna i ljuset av en allmän lojalitets- och upplysningsplikt.

---

⁷² RP 77/2016 rd, s. 48.

3 VARFÖR ÄR KONTOINFORMATIONSTJÄNSTERNA EFTER- LÄNGTADE INOM ANSVARSFULL KREDITGIVNING?

3.1 Det nuvarande problemet med asymmetrisk information

3.1.1 Ändrat betalbeteende försvårar övervakningen av egen betalningsförmåga

Det är viktigt att ha förståelse av det ändrade konsumentbeteendet i Finland för att förstå problemet med ökad överskuldssättning och ökade betalningsstörningar. Det ändrade konsumentbeteendet blir synligt när konsumtion av varor granskas. En allmän ökning av levnadsstandarden har lett till att den relativa andelen av konsumtionen av nödvändiga varor har minskat.⁷³ Med nödvändiga varor avses varor som tillfredsställer grundbehov, exempelvis hunger, törst och behovet av skydd.⁷⁴ Samtidigt har konsumtion av tjänster och icke-nödvändiga varor, eller så kallade lyxvaror, ökat.⁷⁵ Den ökade levnadsstandarden återspeglas också i en ökning av fritidsrelaterad konsumtion, till exempel utlandsresor och restaurangbesök.⁷⁶ Förutom levnadsstandarden har också hushållens totala skuldsättningsgrad ökat under de senaste årtiondena. Skuldsättning som ett samhällsligt fenomen utgör i sig inte ett problem eftersom den kan bidra till välfärd och ekonomisk tillväxt. Ett utmärkt exempel är bostadslån och studielån, som på lång sikt kan leda till ökad egendom eller kunskap. Men det får inte förbises att ökad skuldsättningsgrad samtidigt ökar risken för överskuldssättning.⁷⁷ I Finansministeriets utredning om ökning av hushållens totala skuldsättning har det framhävts att skuldsättningsgraden har fördubblats sedan början av 2000-talet. Ungefär tre fjärdedelar av skulderna består av bostadsrelaterade lån, d.v.s. bostadslån och husbolagslån.⁷⁸ Även om största delen av hushållens skulder består av bostadskrediter, kan det inte förbises att 14 procent av krediterna består av konsumtionslån som är beviljade av kreditinstitutioner eller andra kreditgivare.⁷⁹ När ökad konsumtion och ökade utgifter kombineras med minskade förvärvsinkomster, exempelvis på grund av arbetslöshet, är det inte alls överraskande att hushållens överskuldssättning har ökat under hela 2000-talet.⁸⁰ Bristande kompetens att hantera den ekonomiska situationen har ansetts vara bland de främsta orsakerna till överskuldssättning, vilket i sin tur har lett till att

⁷³ Raijas 2018, s. 130; Autio 2019, s. 208–209.

⁷⁴ Raijas 2018, s. 130; Autio 2019, s. 208–209.

⁷⁵ Raijas 2018, s. 130; Autio 2019, s. 208–209.

⁷⁶ Raijas 2018, s. 130.

⁷⁷ Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 13.

⁷⁸ Finansministeriet 2019, s. 16.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 19–20.

kredittagarens alla sammansatta förpliktelser har överskridit förmågan att återbetala krediten.⁸¹ Förutom bristande förmåga att hantera den personliga ekonomin har ökad konsumtion ansetts vara en betydande faktor till ökad överskuldssättning.⁸² Speciellt konsumtionshysteri har lett till att konsumenterna inte alltid vet det totala beloppet av de egna utgifterna.⁸³

Utöver konsumentbeteendet har också sätten att genomföra betalningar förändrats. Traditionellt har betaltjänster associerats med kontantuttag och genomföring av betalningstransaktioner med hjälp av girering eller betalkort. Användningen av gireringar och betalkort är i dagens läge de vanligaste betaltjänsterna. År 2019 gjordes sammanlagt tre miljarder betalningar från finska bankkonton, varav köp med betalkort utgjorde totalt ca 65 procent och gireringar ca 35 procent av betalningarna.⁸⁴ Finansmarknaden är inte isolerad från digitaliseringen av samhället, utan tekniska framsteg avspeglas även i sättet hur människor använder betalmedel i vardagen. Användningen av kontanter har minskat med över en femtedel åren 2014–2018.⁸⁵ År 2019 togs det ut kontanter för ca 13,2 miljarder euro, vilket var nio procent mindre än året innan.⁸⁶ Användningen av betalkort prefereras ofta över användning av kontanter eftersom betalkorten är snabba och enkla att betala med.

Vid sidan om gireringar och kortbetalningar har nya, alternativa sätt att genomföra betalningar och nya betaltjänster vuxit fram. Av de nya aktörerna har Fintech-bolagen väckt mest uppmärksamhet. Ordet *Fintech* är en akronym av begreppen finans (*finance*) och teknologi (*technology*). *Fintech* definieras som tekniska innovationer på finansmarknaden som resulterar i exempelvis nya affärsmodeller eller produkter.⁸⁷ Enligt vissa avses med Fintech-företagen sådana företag som inte är banker och vars affärsmodell erbjuder ny teknik som tillgodoser konsumenter, företag och investerare.⁸⁸ I dagens läge är användningen och utvecklingen av teknologi är inte i sig revolutionerande på finansmarknaden. Fintech-företagen har utvecklat nya tjänster och betalningsmedel som påverkar och utmanar de traditionella finansinstituterna. Applikationen MobilePay, utfärdad av

---

⁸¹ Niemi 2014, s. 220; Valkama 2011b, s. 5.

⁸² Järvelä – Raijas – Saastamoinen 2019, s. 21.

⁸³ Kröger 2020; Hossa 2018, s. 41.

⁸⁴ Finlands Bank 2020.

⁸⁵ Finlands Bank 2019.

⁸⁶ Finlands Bank 2020.

⁸⁷ KPMG 2019, s. 1.

⁸⁸ Polasik – Huterska – Iftikhar – Mikula 2020, s. 386; Hill 2018, s. 4.

Danske Bank, är ett utmärkt exempel på en ny betaltjänst, som har utmanat traditionella sätt att genomföra betalningar. Med hjälp av applikationen är det enkelt att överföra pengar, dela gemensamma fakturor och betala inköp som sker online eller fysiskt i en affär utan att fysiskt använda ett betalkort eller att vara bunden till euromässiga begränsningar.⁸⁹ Användningen av MobilePay sker oberoende av bank vilket ökar kretsen av användare. Ungefär 40 procent av finländarna använder sig av mobilbetalningar och användningen har blivit allt mer attraktivare under koronapandemin.⁹⁰

De ökade digitala lösningarna har samtidigt ökat det psykologiska avståndet hos konsumenterna av de genomförda betalningarna.⁹¹ De digitala lösningarna har medfört att det inte längre är lika konkret att betala, eftersom pengarna inte alltid finns som kontanter i plånboken. Det har undersökts att valet av betalningssätt påverkar den psykologiska smärtan som upplevs i samband med betalningen.⁹² Av betalningssätten är användningen av kontanter det mest smärtsamma sättet eftersom kontanter skapar transparens.⁹³ Till följd av köpet minskar antalet medel som personen har tillgång till. Med stöd därav torde avbetalningsköp vara ett av de minst smärtsamma betalningssätten eftersom köpesumman fördelas på ett längre tidsintervall. Därmed minskar inte antalet medel som personen har tillgång till som en direkt följd av köpet. Det har framhävts att vårdslös användning av avbetalningsavtal, kreditkort och elektroniska betalningsmedel är ett återkommande problem bland unga människor som har blivit eller riskerar att bli överskuldssatta.⁹⁴ I och med avbetalningsköpen och den ökade användningen av de digitala betalningsmetoderna blir utgifterna allt mindre smärtsamma, vilket leder till ökad konsumtion och minskad kontroll över den egna ekonomiska situationen.⁹⁵ Det kan vara komplicerat för konsumenten att vara medveten om sin betalningsförmåga när ökad konsumtion och bristande ekonomisk kompetens kombineras med skiftet till de digitala betalningslösningarna. Samtidigt förväntas kredittagaren ha den bästa kunskapen om sin ekonomiska situation. Paradoxen med kredittagarens upplysningar och problemet med asymmetrisk information behandlas i de två följande underrubrikerna.

---

⁸⁹ MobilePay [u.å.].

⁹⁰ MobilePay 2020.

⁹¹ Shah m.fl. 2016, s. 706.

⁹² *Idem*, s. 689.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 60.

⁹⁵ Shah m.fl. 2016, s. 706.

3.1.2 Paradoxen med kredittagarens upplysningar

Kreditavtalets livslopp, d.v.s. den prekontraktuella fasen, avtalslutet och själva avtals-tiden, kan beskrivas som ett informationsförhållande mellan kredittagaren och kredit-givaren. Under livsloppet av kreditavtalet är utbyte av information centralt. I KSL har kreditgivaren ålagts en standardiserad upplysningsplikt gentemot kredittagaren eftersom kredittagaren har bättre kännedom om innehållet i kontraktet och är den yrkeskunniga parten.⁹⁶ Syftet med upplysningsplikten är att förbättra kredittagarens kunskap om inne-hållet i avtalet samt hjälpa kredittagaren överväga behovet av krediten. Förutom upplys-ningsplikten förväntas kreditgivaren att i enlighet med undersökningsplikten i KSL 7:14.1 § fastställa kredittagarens betalningsförmåga, kartlägga förhållanden som kan påverka inkomsternas kontinuitet och reda ut de omständigheter som kan påverka återbetalning av krediten.⁹⁷ Om kredittagarens betalningsförmåga och ekonomiska situation inte redan är kända ska dessa redas ut med hjälp av utomstående uppgifter. Det vore eftersträvans-värt att prövningen av kreditvärdigheten baserade sig på information som är balanserad, fullständig och felfri. I det tidigare kapitlet konstaterades det att ett kreditbeslut inte upp-fyller dess grundläggande syfte, d.v.s. minimering av kreditrisk, om det inte grundas på relevanta och tillräckliga uppgifter. I en ideal situation hade kreditgivaren tillgång till alla relevanta omständigheter som kunde påverka kredittagarens återbetalningsförmåga och betalbeteende. I praktiken uppfylls inte detta eftersom informationen varken är balanserad eller felfri mellan parterna.

Informationsobalans, eller *asymmetrisk information*, är ett problem som ofta förekommer inom avtalsförhållanden. Informationen är asymmetrisk i situationer där en part i ett av-talsförhållande har tillgång till sådan förhandsinformation eller relevant omständighet som motparten inte har kunskap om.⁹⁸ Asymmetrisk information påverkar avtalsingå-endet eftersom parten i avtalet, till exempel säljaren, inte har tillgång till all relevant in-formation om motparten, i detta fall köparen eller konsumenten. Asymmetrisk informat-ion är i synnerhet problematisk i sådana situationer när priset på varan eller tjänsten helt eller delvis beror på egenskaper hos konsumenten.⁹⁹ Följaktligen kan resultatet bli icke-ändamålsenligt eftersom asymmetrisk information leder till snedvridet urval (*adverse se-*

⁹⁶ Hemmo 2003, s. 279, 286–287.

⁹⁷ RP 78/2012 rd, s. 18–19.

⁹⁸ Wuolijoki 2009, s. 50.

⁹⁹ Ippolito 2005, s. 299–300.

lection). Säljaren kan endast observera eller få information om vissa egenskaper hos köparen medan andra omständigheter blir utanför säljarens kännedom. För säljaren blir det nödvändigt att hos köparen identifiera på förhand sådana omständigheter som kan orsaka ökad risk eller realisering av risken.¹⁰⁰ Eventuella kostnader som hänför sig till omständigheterna och riskerna jämnas ut när omständigheterna beaktas i avtalet och prissättningen. Om säljaren inte klarar av att balansera riskerna tenderar priset på varan eller tjänsten att öka. Detta medför att attraktiva kunder med låg kreditrisk drivs ut ur marknaden som en direkt följd av det höga priset på produkten.¹⁰¹

Utöver snedvridet urval kan asymmetrisk information leda till en moralisk risk (*moral hazard*). Moralisk risk medför att beteendet hos en person förändras eftersom de negativa konsekvenserna inte drabbar personen ifråga fullt ut.¹⁰² Moralisk risk kan uppstå om kredittagaren samtidigt ingår flera kreditavtal och förlitar sig på att hen beviljas skuldsanering om förpliktelserna överskrider betalningsförmågan. I dessa fall är det möjligt att kreditgivarna står för de största kreditförlusterna om kredittagaren exempelvis beviljas skuldsanering. Till följd därav handlar kredittagaren vårdslösare innan avtalet ingås eller under avtalsförhållandet än hen annars hade gjort eftersom det inte finns incitament att handla omsorgsfullt. Detta ökar i sin tur sannolikheten för tagande av risker.¹⁰³ Moralisk risk är följd av felaktig och låg prissättning.¹⁰⁴ Gemensamt för de två nyssnämnda negativa följderna är att de leder till marknadsmisslyckanden som sedan stör balansen och förhindrar en effektiv fördelning av resurser på marknaden.¹⁰⁵ Asymmetrisk information medför en ökad risk för kreditgivaren vilket i regel leder till kostsammare krediter för kredittagaren.¹⁰⁶ Således kan orimligt höga kreditkostnader i sin tur leda till ineffektivitet på kreditmarknaden eller driva kredittagare att ansöka kredit från ett snabblåneföretag.¹⁰⁷

Försök har gjorts att på lagstiftningsnivå lösa de negativa följderna av asymmetrisk information genom att stifta uttryckliga upplysningsplikter mellan parterna i avtalet. Upp-

---

¹⁰⁰ Shah m.fl. 2016, s. 301.

¹⁰¹ *Idem*, s. 311–312.

¹⁰² Banks 2004, s. 21.

¹⁰³ Ippolito 2005, s. 353.

¹⁰⁴ *Idem*, s. 350–351.

¹⁰⁵ Kaave 2019, s. 39.

¹⁰⁶ Saarenpää 2013, s. 15.

¹⁰⁷ Det ska observeras att snabblåneföretagen förpliktas också av stadgandena i konsumentskyddslagen. Kreditgivaren ska också i dessa fall pröva kredittagarens kreditvärdighet innan kreditavtalet ingås. Efterlevnaden av stadgandena i KSL utgör en egen problematisk helhet.

lysningsplikter säkerställer att parterna får tillgång till tillräcklig och relevant förhandsinformation vilket medför att obalansen jämnas ut. En omfattande plikt att upplysa avtalsparten har ansetts existera i situationer där avtalsparten åtar sig att bära en risk för en osäker händelse som gynnar motparten.¹⁰⁸ Inom avtals- och kontraktsrätten är exempelvis försäkringsavtal situationer där en försäkringsgivare inte har tillgång till all relevant information om försäkringstagarens enskilda omständigheter som kan påverka försäkringsgivarens ansvar. Följaktligen har för försäkringstagaren stiftats en uttrycklig upplysningsplikt gentemot försäkringsgivaren. I 22 § i lagen om försäkringsavtal (543/1994), här efter FörsäkringsAvtL, hävdas att försäkringstagaren och den försäkrade ska ge korrekta och fullständiga svar på försäkringsgivarens frågor eftersom upplysningarna kan inverka på bedömningen av försäkringsgivarens ansvar. Försäkringstagaren har ålagts en uttrycklig upplysningsplikt eftersom hen torde ha den bästa kännedomen om de omständigheter som är anknutna till hälsotillstånd, ekonomiska situation eller övriga omständigheter som kan påverka försäkringsgivarens ansvar. Enligt ordalydelsen i den nyssnämnda paragrafen behöver försäkringstagaren eller den försäkrade inte upplysa försäkringsgivaren på eget initiativ. Istället ska försäkringsgivaren be om utredning om sådana uppgifter och omständigheter som är relevanta. Försäkringstagaren uppfyller sin upplysningsplikt genom att ge korrekta och fullständiga svar på frågorna som ställs av försäkringsgivaren.¹⁰⁹ Försäkringsgivaren bär risken för otillräckliga och otydliga uppgifter,¹¹⁰ men felaktiga upplysningar har negativa konsekvenser för försäkringstagaren eller den försäkrade. Enligt FörsäkringsAvtL 23 § och 24 § binder försäkringsavtalet inte försäkringsgivaren om försäkringstagaren eller den försäkrade har agerat svikligt när upplysningsplikten har uppfyllts. Svikligt agerande kan uppstå i sådana situationer där försäkringstagaren försöker erhålla ekonomisk fördel genom att medvetet svara fel.¹¹¹ Alternativt kan försäkringserättningen sänkas eller vägras totalt om försäkringstagaren eller den försäkrade har åsidosatt sin upplysningsplikt genom att agera uppsåtligt eller genom oaktsamhet, som inte kan anses vara ringa.

Värt att observera är att problemställningen är den samma i frågan om kreditavtal. Det existerar ett grundläggande problem på kreditmarknaden med tanke på den ojämna för-

---

¹⁰⁸ Hemmo 2003, s. 283.

¹⁰⁹ RP 114/1993 rd, s. 38–39; Hoppu – Hemmo 2006, s. 62.

¹¹⁰ Hoppu – Hemmo 2006, s. 63.

¹¹¹ *Idem*, s. 70–71.

delningen av kunskap och information mellan parterna. Asymmetrin som existerar till kredittagarens nytta är sällan föremål för diskussion, trots att kreditgivaren inte kan vara medveten om varje enstaka kredittagares ekonomiska situation. Istället är det ofta kredittagaren som har tillgång till sådana relevanta omständigheter som kreditgivaren inte känner till. Speciellt kan detta ses i dagens samhälle där kredittagaren samtidigt kan vara kund i flera banker och kreditgivarföretag. Den ökade digitaliseringen har möjliggjort att nya kundförhållanden kan ingås snabbt, vilket orsakar besvär för kreditgivare som ska reda ut kreditvärdigheten hos kredittagaren. Kundkännedom är en grundläggande del av hantering av finansiella risker i ett kreditförhållande,¹¹² men på grund av flera samtidiga kundrelationer är det rentav omöjligt för kreditgivarna att ha full kännedom om en kunds ekonomiska helhetsituation. Helhetsbilden kan bli bristfällig utan att kreditgivaren är medveten om det.

Trots den liknande problemställningen är det värt att notera att KSL inte innehåller några bestämmelser om kredittagarens plikt att upplysa kreditgivaren om sådana omständigheter som kreditgivaren inte är medveten om. Kredittagaren har inte heller ålagts någon plikt att ge korrekta och fullständiga svar på frågorna som ställs av kreditgivaren, även om de grundläggande principerna i KSL 7:14.1 § och FörsäkringsAvtL 22 § är nästan identiska.¹¹³ Istället åläggs kreditgivaren ansvaret genom undersökningsplikten i KSL 7:14.1 §. Det framkom i underrubrik 2.2 att det existerar vissa begränsningar i de kontrollmetoder som kreditgivaren kan använda sig av i undersökningarna. Kontrollmetoderna, eller rättare sagt bristerna i dem, möjliggör uppkomsten av asymmetrisk information. Eftersom ett positivt kreditupplysningsregister inte har tagits i bruk blir kredittagarens upplysningar viktiga för kreditgivaren. Kreditgivaren och lagstiftaren utgår från att kredittagaren har den bästa insikten i omständigheter som påverkar betalningsförmågan. Presumtionen grundar sig på att kredittagaren är den som bär ansvaret över de avbetalningsköp eller kreditavtal som hen har ingått, vilka sedan påverkar återbetalningsförmågan. Utöver detta presumeras kredittagaren handla rationellt och upplysa kreditgivaren med alla relevanta omständigheter som kan påverka återbetalningsförmågan. Denna presumtion stämmer inte. Tvärtom har det konstaterats att individen är begränsat

---

¹¹² Kontkanen 2015, s. 151.

¹¹³ I bägge fall handlar det om att trygga tillgången till korrekta och tillräckliga upplysningar om sådana omständigheter som kan påverka omfattningen av ansvaret gentemot motparten. Förutom detta handlar det om att bedöma om motparten är en lämplig avtalspart.

rationell eftersom handlandet kraftigt influeras av kognitiva förmågor, känslor, tiden och tillgänglig information.¹¹⁴ När beslut tas utnyttjas i stället heuristiska metoder som förenklar och för snabbbar beslutsprocessen.¹¹⁵ Användningen av dessa metoder kan leda till icke-ändamålsenliga slutresultat eller kognitiva biaser var kredittagarens uppfattning om sin ekonomiska situation avviker från verkligheten. Omedvetenhet, likgiltighet eller avsaknad av behövlig ekonomisk kunskap kan exempelvis leda till utmaningar då andelen sammanlagda utgifter ska uppskattas.¹¹⁶ Samlade avbetalningsrater, övertrasserade kreditkort eller flera ingångna kreditavtal kan rubba kredittagarens betalningsförmåga utan att kredittagaren är medveten om det.¹¹⁷ I förra kapitlet konstaterades att kredittagare ofta saknar kunskap om hur stora deras utgifter är. Förutom detta har det ansetts att antalet utgifter ofta uppskattas i underkant när kreditgivaren begär en utredning av utgifterna i kreditansökan.¹¹⁸ Därmed är det ändamålsenligt att kreditgivaren med rimliga åtgärder säkerställer sanningsvärdet av de upplysningar som kredittagaren presenterar.¹¹⁹

Med stöd av det ovannämnda är det är motsägelsefullt och paradoxalt att kredittagaren anses vara en av kreditgivarens främsta informationskällor eftersom kreditgivaren samtidigt ska ifrågasätta och försöka fastställa upplysningarnas sanningsenlighet med hjälp av information från andra källor. De övriga källorna, som presenterades i avsnitten 2.2.2 och 2.2.3, är antingen otillräckliga eller bristfälliga. Det krav som ställs i KSL 7:16 a § 2 mom. kan praktiskt taget aldrig uppfyllas enligt utgångspunkterna i KSL 7:14.1 § eftersom kreditgivare endast har tillgång till sådana kontrollmetoder som KuL 6.1 § anger ramarna för.¹²⁰ Det nuvarande problemet med ökade betalningsstörningar kunde delvis förklaras med helheten som de nyssnämnda paragraferna tillsammans skapar. På grund av de otillräckliga källorna och kredittagarens splittrade ekonomi kan kreditgivaren praktiskt taget aldrig med sannolikhet fastställa om den beviljade krediten orsakar kredittagarens insolvens. I stället skapar den nuvarande regleringen en ond cirkel där kredit-

¹¹⁴ Kaave 2019, s. 43–44; Vihanto 2006, s. 225–226.

¹¹⁵ Kaave 2019, s. 57.

¹¹⁶ Makkonen 2016, s. 154.

¹¹⁷ Speciellt avbetalningsköp är problematiska eftersom köpen inte registreras i ett allmänt register. Till följd därav blir köpet osynligt för kreditgivaren och helhetsbilden kan bli bristfällig utan att kreditgivaren vet det. Flera sammansatta avbetalningsrater som förfaller till betalning samtidigt kan rubba betalningsförmågan hos kredittagaren. Förutom avbetalningsköp kan flera lån på samma gång leda till höga kreditkostnader under en kort tidsintervall och därmed äventyra återbetalningen av en eller flera krediter.

¹¹⁸ Makkonen 2016, s. 154.

¹¹⁹ Detta har också konstaterats i förarbetet till KSL 7:14.1 §. Se RP 78/2012 rd, s. 19.

¹²⁰ Ramarna som anges i KuL 6.1 § behandlades i underrubrik 2.2.

värdigheten fastställs så gott som slumpmässigt utifrån en bristfällig helhetsbild. Det kan ifrågasättas om det är det möjligt för kreditgivaren att uppfylla kraven i KSL 7:16 a § 2 mom. eftersom kredittagaren inte har ålagts en uttrycklig upplysningsplikt. För kreditgivaren blir det svårt att handla ansvarsfullt om kredittagaren inte gör det. Kreditgivaren kan lösa problemet med asymmetrisk information genom att öka förståelsen hos kredittagaren om parternas rättigheter och skyldigheter och de faktorer som påverkar kreditavtalet. Detta torde förhindra uppkomsten av moralisk risk och snedvridet urval.¹²¹ Emellertid är det oklart om kredittagaren är förpliktad att beakta kreditgivarens intressen genom att förse kredittagaren med korrekta upplysningar. Det är av intresse att granska utbytet av information och konsekvenserna av felaktiga upplysningar. Detta görs under den följande underrubriken.

3.1.3 Har kredittagaren en allmän upplysningsplikt gentemot kreditgivaren?

Eftersom kreditgivaren inte alltid har möjlighet att skapa en tillräcklig bild av kredittagarens kreditvärdighet med hjälp av utomstående källor är det centralt att diskutera kredittagarens plikt att upplysa kreditgivaren innan ett kreditavtal ingås. Kredittagarens ansvar i kreditgivningens diskuterar i mindre omfattning, även om det är rentav omöjligt för kreditgivaren att uppfylla utredningsplikten och kravet på ansvarsfullt handlande om kredittagaren handlar ansvarslost. Kredittagare har t.o.m. förutsatt att deras intressen beaktas och att kredit inte beviljas om det redan finns många tidigare krediter.¹²² I avgörandet 22.10.2019 dnr 3319/39/2017 av konsumenttvistenämnden, härefter KTN, åberopade kredittagaren att kreditgivaren inte hade handlat i enlighet med god kreditgivningssed eftersom kredit hade beviljats trots att kredittagaren var tungt skuldsatt. Kreditgivaren anförde i sitt svar att inget positivt kreditupplysningsregister fanns och därmed kunde kreditgivaren inte vara medveten om kredittagarens alla skulder. Emellertid framkommer det inte i fallet om kredittagaren i själva verket hade presenterat en utredning över de tidigare krediterna eller om kreditgivaren har bett om en utredning av dessa. Eftersom fallet inte direkt handlade om prövning av kreditvärdighet, kommenterades inte i fallet kredittagarens eventuella kreditvärdighet. En vidare analys av fallet leder därmed till en mycket spekulativ slutsats. Å ena sidan kan det antas att kredittagaren hade kunskap om de tidigare krediterna och existensen av dessa torde ha kommit fram i prövning av

---

¹²¹ Kaave 2019, s. 57

¹²² Konsumenttvistenämndens avgörande 22.10.2019, dnr 3319/39/2017.

kredittagarens kreditvärdighet i samband med kredittagarens egna upplysningar. Å andra sidan är det oklart i vilken omfattning prövningen skedde samt vilka källor eller metoder användes av kreditgivaren. Hade kredittagaren en plikt att informera kreditgivaren om alla eventuella skulder eftersom kreditgivaren inte hade tillgång till uppgifterna?

Det är helt klart att kredittagaren oftast har den bästa tillgången till uppgifter om sin egen ekonomiska situation. Informationen kan betraktas som en värdefull tillgång som kan utnyttjas och som har omsättningsvärde. Av relevans blir om det är tillåtet för kredittagaren att hemlighålla information och därmed utnyttja det eventuella informationsövertaget. Kredittagaren har inte stadgats någon uttrycklig upplysningsplikt eller plikt att svara korrekt på kreditgivarens förfrågningar.¹²³ Samtidigt har ansvaret över att pröva kredittagarens kreditvärdighet ålagts kreditgivaren. I fallet HD 1995:24 hade kredittagaren A ansökt om lån av kreditgivaren MS för att driva ett företag. A berättade inte för kreditgivaren om alla kreditavtal som A hade ingått. Det är värt att poängtera att bankdirektören i MS Oy inte hade bett om någon utredning om A:s alla krediter. Tingsrätten ansåg att A hade genom uppsåtligt handlande vilselett bankdirektören med avsikt att erhålla olaglig ekonomisk fördel på kreditgivarföretagets bekostnad. Enligt tingsrätten hade A aldrig för avsikt att betala tillbaka lånet, vilket orsakade kreditgivaren förlust. Hovrätten ändrade inte på avgörandet av tingsrätten. HD fäste avseende vid A:s upplysningar och ansåg att A inte hade gett felaktiga uppgifter om sin betalningsförmåga eller andra ekonomiska förhållanden till kreditgivaren. Att A inte frivillig lämnade uppgifter om krediter i andra banker ansågs inte vara tillräckligt för att visa att A handlat med bedräglig avsikt, vilket resulterade i att HD förkastade åtalet mot A. En domare i HD hade en avvikande uppfattning och ansåg att A måste ha varit medveten om totala antalet skulder och deras betydelse för A:s återbetalningsförmåga. Eftersom A hade använt en stor del av det beviljade krediten till nöjen ansåg domaren med den avvikande åsikten att A inte hade som avsikt att betala tillbaka den. I fallet HD 1995:24 ansåg HD att kredittagaren inte självmant behöver upplysa kreditgivaren, utan HD ålade ansvaret för otillräcklig prövning på kreditgivaren.

Enligt den klassiska avtalsrätten är avtalsfrihet och den fria viljan utgångspunkten för avtalsingåendet. Marknadsekonomin tillåter i princip att en part utnyttjar sin skicklighet

---

¹²³ Rättsläget kan jämföras med den uttryckliga upplysningsplikt som försäkringstagaren har enligt FörsäkringsAvtL 22 §.

och övertaget av information mot den andra avtalsparten.¹²⁴ Parterna anses inte ha någon uttrycklig skyldighet att beakta varandras intressen. Enligt det klassiska synsättet har varje part en plikt att själv skaffa tillräckliga uppgifter om avtalsobjektet innan avtalet ingås.¹²⁵ Inget förhindrar parterna från att ingå avtalet med bristfälliga förhandsuppgifter.¹²⁶ I dessa fall kan kreditgivaren avstå från att ingå ett kreditavtal om kreditgivaren inte har tillräckligt med information om kredittagaren. Alternativt kunde kreditgivaren välja att bära risken av de otillräckliga uppgifterna i likhet med principen om *caveat emptor*.¹²⁷ I sådant fall ansvarar kredittagaren, likartat som försäkringstagaren, endast för sådana felaktiga upplysningar som kredittagaren har gett på grund av uppsåt eller av oaktsamhet som inte kan anses vara ringa. I annat fall bär kreditgivaren risken av ett avtal som har ingåtts trots de bristfälliga upplysningarna.

Kredittagarens plikt att ge uppgifter till kreditgivaren kan också granskas utifrån kreditavtalet som avtalstyp. I allmänhet avses med *lojalitetsplikt* att den ena parten i ett avtalsförhållande aktivt ska beakta motpartens intressen på bästa sätt.¹²⁸ En plikt att handla lojalt kan också medföra en plikt att ge information till den andra parten i avtalsförhållandet.¹²⁹ Lojalitet sammankopplas i regel med mer långvariga avtalsförhållanden. Kravet på samarbete och förtroende har ansetts korrelera positivt med kravet på lojalitet i ett långvarigt avtalsförhållande.¹³⁰ I detta avseende avviker säkerhetsfria konsumentkrediter. När säkerhetsfria konsumentkrediter jämförs med konsumentkrediter som kräver en säkerhet, exempelvis bostadskrediter, kan det konstateras att de säkerhetsfria krediterna är avsedda att vara kortfristiga lån.¹³¹ Förutom detta skiljer sig ingåendet av

¹²⁴ Hemmo 2003, s. 277.

¹²⁵ Wuolijoki 2009, s. 63–64.

¹²⁶ Detta leder ofta till att parterna inte ett senare skede kan åberopa sådana omständigheter som de visste eller borde ha vetat. Värt att observera är att konsumentavtal avviker delvis i detta hänseende på grund av skyddet som KSL medför. Den yrkeskunniga parten är ofta förpliktad att upplysa konsumenten om sådana omständigheter som kan vara relevanta.

¹²⁷ *Caveat emptor*, eller "köparen förvarnas", medför att i ett köp är det köparen som står för risken att köpeobjektet inte motsvarar köparens förväntningar. Speciellt med tanke på fastighetsköp är köparen förpliktad att granska köpeobjektet innan köpet enligt jordabalken (540/1995) 2:22.1 §. Om köparen med sedvanlig omsorg borde hade märkt, kan köparen inte åberopa den felaktiga omständigheten. Därmed står köparen för skadan.

¹²⁸ Munukka 2007, s. 84.

¹²⁹ Niemi 2013, s. 153.

¹³⁰ Tieva 2006, s. 247.

¹³¹ Säkerhetsfria konsumentkrediter jämställs vanligen med snabbblån. Värt att notera är att alla säkerhetsfria krediter inte är snabbblån eftersom de säkerhetsfria konsumentkrediterna kan ha en återbetalningstid på 10 år. Säkerhetsfria krediter är åtminstone avsedda för en kortare tid än till exempel konsumentkrediter som kräver en säkerhet.

kreditavtalet från övriga krediter. Avtalet kan ingås utan att parterna möts under några egentliga förhandlingstillfällen.

Trots detta finns det skäl som talar för en allmän upplysningsplikt gentemot kreditgivaren. Ansvarsfullt och lojalt handlande förväntas av kredittagaren, även om det inte har uttryckligt föreskrivits i KSL 7:14.1 §. Som det redan tidigare framkom har betydelsen av kredittagarens kunskap och ansvar framhävts i lösningsförslag som är avsedda för att aktivt förhindra överskuldssättning.¹³² Därtill har det i skäl 26 i ingressen till konsumentkreditdirektivet stadgats att försiktighet och uppfyllande av avtalsenliga skyldigheter fordras av konsumentkredittagaren. I förarbetet till KSL 7:14.1 § förväntas det att kredittagaren ska grundligt överväga tagande av kredit.¹³³ En närmare granskning av yttrandet visar att ingen egentlig klargöring av betydelsen av *grundligt överväga* har getts i förarbetet eller i Justitieministeriets publikation som relaterar till förarbetet.¹³⁴ Därutöver har Europeiska kommissionen ansett att ansvarsfullt kredittagande innebär att kredittagaren ska ge kreditgivaren relevanta, fullständiga och korrekta uppgifter om sin ekonomiska situation samt fatta välgrundade beslut om tagande av kredit.¹³⁵ Även om Europeiska kommissionens yttrande gäller bostadskrediter kunde regeln tillämpas analogt på säkerhetsfria konsumtionskrediter, eftersom de bakomliggande principerna som kreditprövning av bostadskrediter bygger på är synnerligen liknande som för säkerhetsfria krediter. Kredittagaren förväntas handla lojalt i dessa situationer gentemot kreditgivaren även om uttrycklig upplysningsplikt saknas i kapitel 7a i KSL. Samma principer torde vara tillämpliga på säkerhetsfria krediter. Försäkrings- och finansrådgivningen, härefter FINE, har behandlat ett liknande ärende i en rekommendation.¹³⁶ I fallet FINE-023033 var det frågan om ett lånelöfte binder banken i sådant fall där kredittagaren har underlåtit att informera banken om sådana omständigheter som påverkar kredittagarens återbetalningsförmåga. I fallet hade kunderna A och B ansökt om ett bostadslån. Tjänstemannen C i banken X kontrollerade parternas kreditupplysningar och bad om lönebesked och en lista över alla skulder som A hade. Senare under förhandlingsskedet framkom det i ett kontoextrakt att A hade betalat till utskökningsverket och okända kreditgivare som A inte tidigare

---

¹³² Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 83.

¹³³ RP 24/2010 rd, s. 16.

¹³⁴ Se Justitieministeriets publikation *Totalrevidering av lagstiftningen om konsumentkrediter 2009:15*.

¹³⁵ SEC(2011)356 final av den 31.3.2011.

¹³⁶ FINE-023033 20.01.2020. Även om det i fallet var frågan om ett bostadslån kan det finnas rum för analogier.

hade meddelat om. På grundval av detta avslog kreditgivaren ansökan om lånet. A och B hävdade att de inte var medvetna om informationens relevans för kreditgivaren, utan att C istället borde ha rätt ut A:s kreditvärdighet noggrannare. Banknämnden ansåg att A hade underlåtit att lämna relevant information om sådana omständigheter som påverkade kreditvärdigheten och betalningsförmågan hos A. Därutöver ansågs det att A måste ha förstått relevansen av de uppgifter som lämnats utanför kreditgivarens kännedom och därmed uppsåtligt givit missvisande uppgifter. Därmed kunde A och B inte rimligen vara i den uppfattningen att de kunde lämna ett anbud av köpeobjektet. I rekommendationen var banknämnden enig om att banken inte var skyldig att ersätta de kostnader som uppstått för A och B till följd av att köpet annullerades.

Kreditgivarens upplysningsplikt kan också granskas utifrån de konsekvenser som felaktiga upplysningar kan leda till. När KSL 7:14.1 § granskas kan det konstateras att det inte har ålagts några direkta konsekvenser för kredittagaren om kredittagaren låter bli att upplysa kreditgivaren. Men en plikt att avstå från att utnyttja kreditgivarens bristande kunskap kan stödjas av stadgandena om ogiltighet i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929), fortsättningsvis AvtL. Ogiltighetsgrunderna i AvtL 3 kap. kan bli aktuella i sådana fall där utgångspunkten för avtalet äventyras, exempelvis om parten inte har ingått ett avtal på grundval av tillräckliga och korrekta upplysningar på förhand. För kreditgivaren kan två paragrafer i AvtL bli tillämpliga varav den första är 30 §.

Enligt AvtL 30 § är en rättshandling ogiltig om den har framkallats av motparten genom svikligt förledande och motparten insåg eller borde ha insett att den som företog rättshandlingen har blivit svikligt förledd. I paragrafen eller förarbetet förklaras inte hur svikligt förledande uppstår. Eftersom graden av harmonisering av avtalslagarna i de nordiska länderna är synnerligen hög kunde förarbeten till den svenska lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218), härafter SvAvtL, användas som vägledning då innebörden i begreppet *svikligt förledande* klarläggs. I förarbetet till SvAvtL 30 § konstateras det att svikligt förledande kan uppstå om parten ger felaktiga uppgifter eller alternativt hemlighåller uppgifter angående sådana omständigheter som är av betydelse för motparten.¹³⁷ Också i finsk rättslitteratur har liknande slutsatser gjorts. Saarnilehto m.fl. har klargjort att svikligt förledande uppstår om en part redogör för en

---

¹³⁷ Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m.m., s. 128.

omständighet som inte är sann eller alternativt förvränger eller döljer sådana omständigheter som är relevanta för motparten.¹³⁸ I fallet HD 1932 II 268 antecknade A ett avtal vilket innehåller att A inte visste om. B hade angett att det var frågan om ett nödvändigt dokument som behövdes till arvsbeskattning, men i innehållet i avtalet motsvarade inte B:s utsägelse. I stället medförde avtalet att B förklarades som ägare till hälften av A:s ärvda egendom. Innehållet i avtalet ansågs vara ogiltigt enligt bestämmelserna i AvtL 30 §. Dessutom har Hemmo konstaterat att det väsentliga är att motparten har misstagit sig eller den ena parten har utnyttjat motpartens missuppfattning.¹³⁹ Tillämpningen av paragrafen kräver att rättshandlingen har framkallats genom aktivt vilseledande. Därmed kräver tillämpningen av lagrummet i en kreditgivningskontext uppsåt eller culpa hos kredittagaren. Paragrafen inte är tillämpligt om parten var i god tro gällande motpartens missuppfattning eller att motparten misstagit sig. Kreditgivaren kan inte åberopa ogiltighet om kredittagaren inte visste att de givna upplysningarna var felaktiga. Därutöver kan stadgandena om svikligt förledande endast tillämpas om den dolda eller förvrängda omständigheten är relevant för motparten.¹⁴⁰ Förutsättningarna uppfylls inte om kredittagaren exempelvis endast i ringa mängd överdriver sin betalningsförmåga mer än den verkliga är. Det svikliga förledandet ska väsentligt påverka utförandet av en rättshandling eller resultera i ändrat beteende hos motparten. I kontexten med kredittagarens upplysningar ska innehållet i upplysningarna påverka kreditgivarens beslut att bevilja kredit. Styrande blir om kreditavtalet hade slutits såvida kreditgivaren hade tillgång till rätta och tillräckliga uppgifter under den prekontraktuella fasen. Paragrafen kan inte tillämpas om kreditavtalet hade ingåtts oberoende av det svikliga förledandet eller om kreditgivaren hade misstagit sig utan att kredittagaren hade framkallat detta genom det vilseledande beteendet. Situationen kräver följaktligen kausalitet mellan kredittagarens handlande och kreditgivarens beslut.¹⁴¹

I strafflagen (39/1889, SL) finns en motsvarande paragraf till AvtL 30 §. Kredittagarens handlande kan resultera i straffrättsliga påföljder om kredittagaren ger uppsåtligt felaktiga upplysningar. Även om det inte i avhandlingen är av intresse att behandla dessa påföljder,

---

¹³⁸ Saarnilehto m.fl. 2012, s. 421.

¹³⁹ Hemmo 2003, s. 360.

¹⁴⁰ I fallet HD 1931 II 160 informerade A säljarna att A köper en gård till sig själv och inte för sitt bolags räkning, vilket medförde att säljarna vilseleddes. Trots detta ansågs det att uppgifterna inte var relevanta för att utföra rättshandlingen, d.v.s. köpet. Därmed förkastades åtalet mot A.

¹⁴¹ Saarnilehto m.fl. 2012, s. 421; Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, s. 128.

är det värt att notera att rekvisiten för bedrägeri kan uppfyllas. Enligt 36:1.1 § i strafflagen är bedrägeri straffbart och kan leda till böter eller fängelse i högst två år. Förutom detta är försök till bedrägeri straffbart. Enligt SL 36:1.1 krävs det att någon vilseleds i syfte att erhålla orättmätig ekonomisk vinning eller för att orsaka skada.¹⁴² Vilseledningen ska skapa ett falskt intryck hos den som vilseleds, vilket resulterar i att den part som misstagit sig gör något, till exempel utför en rättshandling, som orsakar skada eller ger den andra orättmätig ekonomisk vinning. Värt att notera är att bestämmelserna om bedrägeri och svikligt förledande är synnerligen liknande, men tillämpningen av AvtL 30 § kräver inte att kredittagaren har haft som avsikt att vilseleda kreditgivaren för att erhålla ekonomisk vinst. Tillämpning av SL gällande bedrägeri kräver i sin tur kräver att en ekonomisk skada uppstår eller att risken för skadan existerar.¹⁴³ Att ge vilseledande uppgifter om den egna betalningsförmågan eller -viljan i samband med kreditgivning har i Finland ansetts höra till de vanligaste formerna av bedrägeri.¹⁴⁴ Det krävs att kredittagaren ger felaktiga uppgifter om sin ekonomiska situation och uppgifterna påverkar kreditgivarens beslut att bevilja kredit. Om kreditgivaren hade haft insikt i kredittagarens verkliga ekonomiska situation hade inte kredit beviljats. Emellertid kan ansvaret inte enbart åläggas på kredittagaren utan bedömningen påverkas också av omfattningen av kreditgivarens utredningsplikt. I dessa situationer har det ansetts vara av väsentlig betydelse om kreditgivaren kunde ha undvikit misstaget genom sedvanlig omsorg.¹⁴⁵ I fallet HD 1995:25 hade kredittagaren inte meddelat uppgifter om sina inkomster eller övriga ekonomiska förhållanden eftersom kreditgivaren inte hade bett om några upplysningar. Att kredittagaren hade använt den erhållna kreditsumman till annat än det ursprungliga ändamålet ansågs inte tillräckligt för att anse att kredittagaren hade som mål att vilseleda kreditgivaren. Därmed förkastade HD åtalet eftersom det inte hade visats att kredittagaren hade vilselett kreditgivaren genom att använda det erhållna kreditbeloppet till annat ändamål.¹⁴⁶ Argumentationen var den samma som i fallet HD 1931 II 160 där de givna uppgifterna inte

---

¹⁴² Utöver bedrägeri kan rekvisit för grovt bedrägeri uppfyllas, men det torde vara orealistiskt. Enligt SL 36:2 § krävs det att den eftersträfvade ekonomiska vinningen är *avsevärd* för att den bedrägeriet kan anses vara grovt. Med tanke på forskningsfrågan kan det ifrågasättas om den ekonomiska vinningen egentligen kan vara avsevärd när säkerhetsfria konsumentkrediter beviljas. Dessa krediter är i regel av mindre belopp eftersom ingen säkerhet tryggar kreditgivarens situation.

¹⁴³ Saarnilehto m.fl. 2012, s. 123.

¹⁴⁴ Tapani 2000, s. 705.

¹⁴⁵ *Idem*, s. 708.

¹⁴⁶ Till samma resultat kom HD i det ovannämnda fallet HD 1995:24. I de båda fallen fästes avsikt vid att kreditgivaren inte hade över huvud taget kontrollerat kredittagarens kreditvärdighet.

ansågs var relevanta för att utföra rättshandlingen.¹⁴⁷ Om kredittagaren hade gett felaktiga uppgifter om någon annan omständighet, exempelvis de totala antalet tidigare skulder, torde HD ha ansett att kredittagarens syfte varit att vilseleda kreditgivaren.

AvtL 33 § kan också under vissa omständigheter bli tillämplig på kredittagarens felaktiga upplysningar. Enligt AvtL 33 § kan en giltig rättshandling åberopas ogiltig om omständigheterna vid rättshandlingens tillkomst var sådana att det skulle strida mot tro och heder att åberopa rättshandlingen med kännedom av omständigheterna. Följaktligen kan inte rättshandlingen träda i kraft även om den i sig är giltig. Det krävs att två delmoment uppfylls för att rättshandlingen kan åberopas ogiltig. För det första krävs det att omständigheterna som rådde vid tidpunkten för partens avsiktsförklaring var sådana att det vore mot tro och heder att åberopa rättshandlingen. För det andra kräver tillämpningen av lagrummet att parten var i ond tro om de tvivelaktiga omständigheterna. Värt att observera är att det inte räcker att parten *borde* ha vetat utan paragrafen förutsätter att parten måste antas ha faktiskt kunskap om omständigheterna och deras betydelse för motparten.¹⁴⁸ Motparten har inte rätt att åberopa omständigheterna om hen var medveten om dessa eller om hen hade ingått avtalet oberoende av omständigheterna. Omständigheterna som rådde när avtalet ingicks ska bedömas objektivt och hänsyn fästas vid till exempel moraluppfattningar och rådande avtalspraxis.¹⁴⁹ I sista hand avgör domstolen utifrån omständigheterna i det enskilda fallet om rättshandlingen strider mot tro och heder.

I rättsskipning har paragrafen tillämpats i synnerligen varierande situationer. Paragrafen har ofta tillämpats i fall där parten har försökt dra nytta av motpartens okunnighet eller missförstånd som har berott på psykiska faktorer, till exempel på grund av berusning (HD 1954 II 107) eller ålder och/eller sjukdom (HD 1968 II 90). Emellertid lär det vara högst troligt att liknande situationer inte blir tillämpliga i fallet med kredittagarens upplysningar och missförståndet hos kreditgivaren. Utöver situationer där motpartens missförstånd har utnyttjats har paragrafens tillämpningsområde ansetts bli aktuell i fall där den ena parten har utelämnat väsentlig information som har påverkat ingåendet av avtalet eller som har lett till att motparten har misstagit sig. I dessa fall har parten utnyttjat sitt övertag av informationen på ett sådant sätt att rättshandlingen har ansetts strida mot tro och heder. I fallet HD 1985 II 58 hade köparen kunskap om en sådan omständighet som väsentligt

---

¹⁴⁷ Se fotnot 140.

¹⁴⁸ Hemmo 2003, s. 368.

¹⁴⁹ Saarnilehto m.fl. 2012, s. 427.

påverkade värdet på köpeobjektet, d.v.s. aktier i företaget RL Oy. Köparen antogs ha kunskap om betydelsen av aktievärdet för säljarna eftersom köparen hade fått tillgång till informationen genom sin position i företagets styrelse. Informationen hade endast getts till styrelsemedlemmarna vilket resulterade i att köparen ansågs ha tillgång till sådan väsentlig information som säljarna inte hade. Enligt HD ansågs det mot tro och heder att åberopa köpet eftersom köparen hade utnyttjat säljarnas bristande kunskap beträffande sådana omständigheter som köparen visste var av betydelse för dem.¹⁵⁰ HD ansåg också att säljarna hade avstått från köpet om de innan avtalsslutet hade haft tillgång till samma information som köparen. HD bedömde att det fanns ett kausalsamband mellan den utnyttjade informationen och säljarnas handlande. På liknande sätt i fallet HD 1970 II 38 hade säljaren hemlighållit för köparen att hyresavtalet för kiosken, som köparen nyligen hade köpt, kommer att upphöra under samma månad. Eftersom köparen hade misstagit sig av en väsentlig omständighet som påverkade ingåendet av rättshandlingen och säljaren hade utnyttjat missuppfattningen, ansågs det strida mot AvtL 33 § att åberopa köpet och därmed förklarades köpet ogiltigt.

Förutom de tidigare nämnda fallen har lagrummet åberopats i sådana fall där parten inte har meddelat om vissa omständigheter för motparten och motpartens viljeförklaring har baserats på felaktiga grunder. I fallet HD 1977 II 76 hade säljaren sålt sin gård för ett relativt lågt pris, eftersom säljaren förväntade sig att köparen ingår ett äktenskap med säljaren efter köpet. Eftersom inget äktenskap ingicks och köparen hade ansetts uppfatta säljarens förväntningar, ansågs köpet ha ingåtts under sådana omständigheter att åberopandet av köpet stred mot tro och heder. Till exempel i fallen HD 1949 II 258, HD 1971 II 2 och HD 1972 II 84 hade säljarna kunskap om sådana omständigheter som de borde ha insett vara av väsentlig betydelse för köparna. Eftersom säljarna inte hade upplyst köparna om omständigheterna och antogs ha förstått betydelsen av omständigheterna för köparna, ansågs det strida mot tro och heder att åberopa rättshandlingen. I dessa fall hade köparna inte ingått köpet om de innan köpet hade vetat om de reella omständigheterna om köpeobjekten. Problemställningen var liknande i fallet HD 1975 II 92 men i fallet hade köparen B varit medveten om sådana omständigheter som påverkade fastighetens

---

¹⁵⁰ I fallet ansåg tingsrätten att det inte fanns obalans i priset som köparen hade betalat och det reella värdet för aktierna. Därutöver hade det inte visats att köparen hade använt till godo sådan information som köparen hade erhållit genom sin position. Hovrätten ansåg tvärtom att köparen hade tillgång till sådan relevant information påverkade prissättningen och som medförde att köpet stred mot tro och heder. HD ändrade inte på domslutet av hovrätten.

värde och av vilka A väsentligt hade misstagit sig. Eftersom A hade misstagit sig och sålt fastigheten till ett lägre pris, förklarades köpet ogiltigt på grundval av AvtL 33 §. Det gemensamma för de ovannämnda fallen är att motparten har fått en felaktig uppfattning om relevanta omständigheter och den felaktiga uppfattningen har utnyttjats och inte korrigerats av den andra parten.

Gemensamt för dessa situationer är att paragrafen har ansetts uttrycka en allmän lojalitetsprincip enligt vilken avtalsparterna ska underrätta varandra om väsentliga och relevanta omständigheter. Paragrafen har ansetts uttrycka en allmän upplysningsplikt mellan parterna även om en uttrycklig upplysningsplikt inte existerade i lagen.¹⁵¹ I dessa fall har det handlat om att minska asymmetrin i informationen mellan parterna.¹⁵² När kredittagarens upplysningar granskas kan det konstateras att problematiken kan följa mönstret i fallen ovan. Syftet med paragrafen är att skydda parternas goda tro samt främja öppenhet mellan dem. AvtL 33 § och dess tillämpning i rättspraxis har ansetts ge uttryck för en indirekt upplysningsplikt. Däremot har det konstaterats att det inte i sig är förbjudet att utnyttja informationsövertag eller sådan kunskap som har erhållits. Emellertid kan rätts handlingen strida mot tro och heder om motparten aktivt vilseleds eller motpartens missuppfattning utnyttjas med hjälp av informationen.¹⁵³ Även om kredittagaren inte har en egentlig plikt att upplysa kreditgivaren, kan kredittagaren i vissa fall vara förpliktad att korrigera kreditgivarens missuppfattning. Om parten missförstår en väsentlig aspekt när avtalet ingås kan detta leda till ett motivmisstag. I dessa fall baseras partens viljeförklaring på felaktiga grunder.¹⁵⁴ Om kredittagarens agerande har lett till att kreditgivaren har misstagit sig kan kreditgivaren åberopa AvtL 33 §. Enligt Hemmo är motivmisstag den vanligaste typen av fall där en rättshandling anses strida mot tro och heder. I dessa fall kan också AvtL 30 § tillämpas om rättshandlingen har framkallats genom svikligt förledande, men förutsättningarna för tillämpning av AvtL 33 § uppfylls i regel enklare.¹⁵⁵ Detta kan uppfattas när antalet rättsfall som behandlar AvtL 33 § respektive 30 § jämförs med varandra.

Förutom ogiltighet är det värt att notera att kredittagarens felaktiga upplysningar kan påverka giltighetstiden för kreditavtalet. Kreditgivaren kan kräva betalning i förtid om kon-

---

¹⁵¹ Hemmo 2003, s. 374.

¹⁵² Saarnilehto 2000, s. 131; Speciellt i en kreditupplysningskontext se RP 241/2006 rd, s. 5.

¹⁵³ Hemmo 2003, s. 379.

¹⁵⁴ Mäkelä 2009, s. 95–96.

¹⁵⁵ Hemmo 2003, s. 390–394.

sumenten gör sig skyldig till ett avtalsbrott. Rätten är beroende av om parterna har avtalat om den i kreditavtalet.¹⁵⁶ Avtalsbrottet kan bero på kredittagarens obetalda kreditrater. Om avtalsbrottet hänför sig till något annat än kredittagarens betalprestation har kreditgivaren rätt att säga upp kreditavtalet i förtid och kräva betalning om avtalsbrottet är väsentligt.¹⁵⁷ Ett väsentligt avtalsbrott kan uppstå om kredittagaren under den prekontraktuella fasen uppsåtligt har gett felaktiga uppgifter om sin förmåga att hantera förpliktelser och uppgifterna väsentligt har påverkat kreditgivarens beslut. I dessa fall är det avgörande om kreditgivaren hade ingått ett avtal med kunskap om de verkliga omständigheterna.¹⁵⁸ Enligt huvudregeln i KSL 7:35 § 2 mom. kan förfallodagen tidigareläggas fyra veckor efter att meddelandet om återbetalning har getts till konsumenten. Undantagsvis kan förfallodagen infalla tidigast två veckor efter att meddelandet har skickats om redan en tidigare anmärkning har getts. Värt att observera är att samma slutresultat kan bli aktuellt om kreditavtalet återopas ogiltigt med stöd av AvtL 30 § eller 33 §, d.v.s. prestationerna ska returneras. Om kredittagaren inte har möjlighet att returnera kreditbeloppet, kan förfarandet leda till indrivningsåtgärder och, slutligen, en eventuell skuldsanering. Men det finns bestämmelser om allmänna hinder för skuldsanering i lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993). Det kan konstateras att en allmän plikt att upplysa kreditgivaren om sådana omständigheter som kan inverka på återbetalning av krediten samt konsekvenserna av kredittagarens felaktiga upplysningar hittas tydligast i denna lag. Enligt 9 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner kan skuldsanering beviljas om gäldenärens insolvens har orsakats av försvagad betalningsförmåga som enligt huvudregeln inte beror på gäldenären själv. Uppsåtlig undanhållning av vissa uppgifter kan leda till att det existerar ett allmänt hinder för skuldsanering och därmed kan inte skuldsanering beviljas enligt huvudregel. Enligt 10 § 1 mom. 6 punkten i den nyssnämnda lagen kan inte en skuldsanering beviljas om gäldenären, i detta fall kredittagaren, uppsåtligt har gett felaktiga eller missvisande uppgifter om sin ekonomiska situation. I lagförarbetet har till

---

¹⁵⁶ I KSL 7:33 § 1 mom. stadgas det att parterna ska ha avtalat om kreditgivarens rätt att kräva betalning i förtid. Enligt momentet krävs det att betalningen är försenad en månad och fortfarande obetald. Med tanke på avhandlingens tematik krävs det därutöver att det försenade beloppet är minst tio procent av det ursprungliga kreditbeloppet, minst fem procent om mer än en rat är försenad eller avser kreditgivarens hela återstående fordran. Därutöver har kreditgivaren rätt enligt paragrafens 2 mom. att häva avtalet om dröjsmålet har varat minst sex månader och en betydande del av krediten är fortfarande obetald. I detta fall kan avtalsbrottet vara ett resultat av icke-ansvarsfull kreditgivning där kredittagarens kreditvärdighet inte har prövats med tillräcklig omsorg.

¹⁵⁷ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 165; Hemmo 2012, s. 350.

¹⁵⁸ Hemmo konstaterat att hävning kräver utöver detta att motparten inte hade nöjt sig med prissänkning, skadestånd eller korrigerande av felet. Se Hemmo 2012, s. 356–357.

exempel uppgifter om inkomster, arbetsförhållandet eller antalet av andra krediter ansetts vara av betydelse.¹⁵⁹ Förutom detta krävs det att uppgifterna väsentligt har inverkat på att kredit har beviljats och förfarandet kan beaktas som särskilt klandervärt när beloppet av krediten och de övriga omständigheterna beaktas. Ofta har förfarandet inte ansetts som klandervärt om beloppet för krediten är litet.¹⁶⁰ Små och obetydliga fel har inte lett till att det existerar ett hinder om de felaktiga upplysningarna inte har haft någon verklig inverkan på att kredit har beviljats.¹⁶¹ I dessa fall är det av betydelse om kreditgivaren hade beviljat kredit med kännedom om kredittagarens reella ekonomiska situation. Alternativt kunde kreditgivaren ha beviljat en betydligt mindre summa på grundval av upplysningarna.¹⁶²

När kredittagarens handlande under den prekontraktuella fasen granskas, kan det konstateras att en annan punkt i 10 § i lagen om skuldsanering för privatpersoner kan bli tillämplig. Enligt punkt 7 kan skuldsättningen anses ha varit avsiktlig med skuldsanering som mål. Att korrigera situationen för gäldenärer som uppsåtligt har skuldsatt sig har inte avsetts vara i överensstämmelse med lagens syfte.¹⁶³ I dessa fall ska det uppmärksammas hur kredittagaren har skött sin ekonomiska situation, grunden för skulderna och omständigheterna vid uppkomsten av dessa. Alternativt kan kredittagarens handlande ha varit likgiltigt och oansvarigt i de situationer som har lett till skuldsättningen. Men att endast överskatta den egna betalningsförmågan i någon mån mer optimistiskt är inte tillräckligt för att skuldsättningen kan anses vara avsiktlig med inriktning på en skuldsanering.¹⁶⁴ Av betydelse är om kredittagaren borde ha förstått att hen inte klarar av att betala tillbaka kreditbeloppet och ingen förbättring i återbetalningsförmågan kan förväntas.¹⁶⁵ Bedömningen påverkas också av kredittagarens ålder, socioekonomiska status och andra omständigheter, som t.ex. psykisk hälsa, annan sjukdom samt syftet till vad krediten har använts.¹⁶⁶ Inte heller kreditgivarens agerande är utan betydelse när kredittagarens rätt till skuldsanering bedöms. Konsekvenserna av kreditgivarens ansvarslösa handlande kan vara att kredittagarens handlande inte kan anses ha varit avsiktligt med skuldsanering som

---

¹⁵⁹ RP 183/1992 rd, s. 54.

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Uitto 2012, s. 426.

¹⁶⁵ *Idem*, s. 427.

¹⁶⁶ RP 83/2014 rd, s. 53–54; Uitto 2012, s. 430–431.

mål.¹⁶⁷ I dessa fall ska kredittagarens alla skulder genomgå en helhetsbedömning. Ett allmänt hinder för skuldsanering kan existera om gäldenären kan anses vara ansvarig över merpaten av alla skuldförpliktelser.¹⁶⁸ Det vore icke-ändamålsenligt om betalansvaret för alla krediter reducerades eller avlägsnades om endast en del av alla eventuella kreditgivare hade handlat ansvarslost.

Med stöd av det ovannämnda är det överdrivet att tillskriva kredittagaren någon egentlig lojalitetsplikt som skulle medföra en plikt att upplysa kreditgivaren. Ostridigt är att det inte kan ställas lika stränga krav på handlandet hos en konsumentkredittagare eftersom kreditgivaren är näringsidkare och yrkeskunnig. Emellertid kan inte kredittagaren fullständigt negligera kreditgivarens intressen, utan istället kan lojalitetsplikten framställas med hjälp av en aktsamhets- eller missbruksdefinition.¹⁶⁹ Aktsamheten torde medföra att kredittagaren har en plikt att se till att förpliktelser enligt avtal uppfylls och avstå från en handling som kan orsaka kreditgivaren skada.¹⁷⁰ Enligt missbruksdefinitionen ska kredittagaren avstå från att missbruka det kunskapsmässiga överläget. Även om kredittagaren inte har tillagts någon egentlig upplysningsplikt kan en plikt på givande av sanningsenliga uppgifter avläsas med stöd av de ovannämnda rättsreglerna. Kravet på givandet av sanningsenliga uppgifter syns tydligast i form av de negativa konsekvenser som felaktiga upplysningarna medför för en eventuell skuldsanering. Emellertid fordras det att kreditgivaren samverkar och ber om uppgifterna. Om kreditgivaren i detta fall försummar plikten att aktivt fastställa uppgifternas korrekthet eller beviljar kredit på grundval av bristfälliga uppgifter har, för det första, kraven i KSL 7:14.1 § och 7:16a § inte uppfyllts. För det andra torde kreditgivaren stå för risken av ingåendet av ett avtal med kännedom om asymmetrin som råder mellan parterna.

Det torde vara vanligare att kreditgivaren åberopar kredittagarens avtalsbrott, stadgandena om ogiltighet i AvtL eller stadgandena om bedrägeri i SL. I fallet FINE-023033, som redan tidigare nämndes,¹⁷¹ valde banknämnden både AvtL 30 § och 33 § som tillämpliga lagrum, men banknämnden hänvisade inte uttryckligt till paragraferna. Emellertid är ogiltighetsgrunderna i AvtL 30 § och 33 § svaga vilket medför att dessa inte

¹⁶⁷ Justitieministeriet 2013, s. 86. Till exempel kan krediten ha marknadsförts på ett aggressivt sätt, vilket har påverkat kredittagarens möjlighet att bedöma konsekvenserna av skuldsättningen.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ Munukka 2007, s. 84; 422.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ Se s. 36–37 i avhandlingen.

tillämpas om kredittagaren var i god tro då kreditavtalet ingicks. God tro kan också medföra att det inte finns ett allmänt hinder för skuldsanering om det blir aktuellt i fallet. Om ett skuldsaneringsprogram fastställs medför denna en kraftig reducering av betalansvaret hos kredittagaren.¹⁷² Under vissa förhållanden kan kredittagaren helt och hållet befrias från betalansvar om skuldsanering inte annars är möjligt enligt 25 § 1 mom. 5 punkten i lagen om skuldsanering för privatpersoner. Ett så kallat nollprogram fastställs i ca 40 procent av alla skuldsaneringar.¹⁷³ Situationen är inte ideal för kreditgivaren eftersom en skuldsanering leder till förlust som kunde ha undvikts med noggrannare kontrollmetoder.

För kreditgivaren leder dagens kontrollmetoder till ett val mellan pest eller kolera. Kreditgivaren kan antingen avstå från att ingå ett avtal med kredittagaren, reagera med de ovannämnda rättsreglerna eller avvakta om kredittagarens betalningsförmåga eller -vilja förändras. Emellertid finns alltid risken att betalningsförmågan förblir dålig eller, i värsta fall, försämras under avtalets gång. Om betalningsförmågan inte förbättras, är slutresultatet liknande oberoende om kreditgivare åberopar ogiltigheten eller inte; kredittagaren har inte möjlighet att fullgöra sina förpliktelser och indrivning är oundviklig. Därmed vore det motiverat att också kreditgivaren hade tillgång till mer omfattande data om kredittagaren. Ökade data kunde leda till ökad transparens om sådana omständigheter som är relevanta för kreditgivaren. Att identifiera sådana kredittagare som riskerar att drabbas av överskuldssatthet har ansetts vara viktigt för kreditgivarföretagen och ekonomi- och skuldrådgivningen.¹⁷⁴ Kredittagaren beviljas kredit trots att kreditgivaren har alltför begränsade uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation, vilket ger en otillräcklig bild av kredittagarens kreditvärdighet.¹⁷⁵ Eftersom kredittagaren inte rekommenderas inleda ett kreditförhållande om kredittagaren inte har förutsättningar att betala tillbaka krediten, är det ändamålsenligt att också kredittagaren erbjuds tillgång till effektivare metoder. Med hjälp av effektivare och mer tillförlitliga kontrollmetoder har kredittagaren bättre överblick om sin ekonomiska situation och kan till följd därav på ett tillräckligt precist sätt upplysa om sin betalningsförmåga eller avstå från att ingå ett kreditavtal. Konsekvenserna av de felaktiga eller otillräckliga upplysningarna är mest betungande för

---

¹⁷² I Justitieministeriets utredning *Revidering av lagen om skuldsanering: Betänkanden och utlåtanden 59/2013* konstaterades det att gäldenärerna har i medeltal högst 10 procent av det totala kreditbeloppet. I dessa fall har kredittagare ofta betalat tillbaka ca 8–10 procent av det totala kreditbeloppet.

¹⁷³ Valkama 2011a, s. 8.

¹⁷⁴ Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 72.

¹⁷⁵ Finansinspektionen 2018b.

kredittagaren i form av en eller flera betalningsstörningar, vilket i sin tur medför andra negativa konsekvenser. Vid sidan om kredittagarens kreditförlust blir överskuldssatta kredittagare också ett samhällsligt problem i form av ökade kostnader.

3.2 Kan kontoinformationstjänster balansera asymmetrisk information?

3.2.1 PSD2 - Behovet av ny reglering av betaltjänster på grund av tekniska framsteg och ändrat betalbeteende

I och med framväxten av de nya betalningssätten, som diskuterades i underrubrik 3.1.1, skapades det behov för ny lagstiftning på området för betaltjänster. Eftersom nya parter och tjänsteleverantörer hade uppkommit på finansmarknaden ansågs Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/64/EG av den 13 november 2007 om betaltjänster på den inre marknaden och om ändring av direktiven 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG och 2006/48/EG samt upphävande av direktiv 97/5/EG, d.v.s. det första betaltjänstdirektivet eller PSD1, vara föråldrat. Problematiskt var att de nya tjänsteleverantörerna inte direkt reglerades av det nyssnämnda direktivet eller de nationella lagarna. Därmed krävdes reviderad lagstiftning som skulle reglera de nya tredje parterna och lösa problemet med växande osäkerhet beträffande betalningssäkerheten och ökade risker för konsumenter och företag. Nya lösningar av finansiella produkter och tjänster ansågs skapa rum för distributörer som utsatte konsumenter för opålitlig verksamhet eller alternativt vilseledde konsumenterna.¹⁷⁶ Konsumenterna saknar ofta insikt i de nya verksamhetsformerna. Det krävdes ny lagstiftning på EU-nivå för att garantera säkerhet vid elektroniska betalningar samt utveckla e-handel i en ändamålsenlig riktning.¹⁷⁷ Att genomföra betaltjänster elektroniskt på sådant sätt som minskade risken för bedrägeri samt garanterar autentisering av användaren ansågs vara betydelsefullt.¹⁷⁸

Följaktligen var det motiverat att stifta nya regler med mål att skapa en mer integrerad och effektiv gemensam inre betalningsmarknad, skapa säkrare e-handel, stärka skyddet och rättigheterna för konsumenter och företag och skapa fler valmöjligheter genom att främja utvecklingen och konkurrensen av tjänster. I Finland genomfördes lagförändringarna av PSD2 i två steg och förändringarna trädde huvudsakligen i kraft 13 januari 2018. PSD2 medförde att flera paragrafer i betaltjänstlagen antingen reviderades eller lades till. Eftersom utomstående tjänsteleverantörer ökade i och med framväxten av Fintech-

---

¹⁷⁶ KPMG 2019, s. 5.

¹⁷⁷ PSD2 skäl 95 i ingressen.

¹⁷⁸ *Ibid.*

bolagen ansågs det vara motiverat att harmonisera och utvidga tillämpningsområdet av PSD2 och den nationella betaltjänstlagen. Kontoinformationstjänster och leverantörerna av tjänsten togs med i det andra betaltjänstdirektivet och betaltjänstlagen i syfte att skydda konsumenters kontoinformation och därmed öka rättssäkerheten.¹⁷⁹ Regleringen angående kontoinformationstjänster trädde i kraft 14 september 2019. Revideringen av lagen medförde att kontoförvaltande tjänsteleverantörer, som till exempel banker, var tvungna att tillåta tredje parter åtkomst till kundernas betalkonton. Med *tredje parter* menas alla andra parter som inte är kontoförvaltande tjänsteleverantörer. Åtkomsten ordnades genom att banker öppnade sina applikationsprogrammeringsgränssnitt, fortsättningsvis API:er, till kundernas betalkonton. Att öka konkurrensen på finansmarknaden var ett mål med PSD2.

Något avtalsförhållande mellan den kontoförvaltande tjänsteleverantören och tredje parten krävs inte för att tillgång till kontot kan ske. Rent praktiskt stöds användningen av kontoinformationstjänsterna och tillgången till informationen av rätten till dataportabilitet i artikel 20 i GDPR, även om bestämmelserna om dataportabilitet inte är direkt tillämpbara på kontoinformationstjänster.¹⁸⁰ I enighet med artikel 20(1) har den registrerade rätt få ut de personuppgifter som handlar om hen och som hen har tillhandahållit den personuppgiftsansvariga och överföra personuppgifterna till en annan personuppgiftsansvarig utan hinder. Enligt artikel 20(1)(a) och (b) krävs det att behandlingen grundar sig på ett samtycke eller avtal samt att behandlingen sker automatiserat. Förutom detta ska den registrerade ha rätt att överföra sina personuppgifter direkt från en personuppgiftsansvarig till en annan när det är tekniskt möjligt i enlighet med artikel 20(2). Även om artikel 20 inte är direkt tillämpbar på kontoinformationstjänster, krävs det att informationssystemen är interoperabla för att det ska vara möjligt att erbjuda kontoinformationstjänster.¹⁸¹ Därmed krävs det standardiserade API:er och sektorspecifika mekanismer för dataportabilitet som möjliggör kompatibla och kostnadseffektiva integrationer och underlättar utbyte av data mellan olika företag.¹⁸² Värt att notera är att tredje parter inte kan erbjuda kontoin-

---

¹⁷⁹ PSD2 skäl 28 i ingressen.

¹⁸⁰ WP 29 2017, s. 8. WP 29 har föreskrivit att när det gäller kontoinformationstjänster och beviljande av åtkomst till transaktionsuppgifter, beviljas åtkomsten på grundval av bestämmelserna i PSD2 och inte GDPR.

¹⁸¹ Borgogno – Colangelo 2019, s.16. Se underrubrik 5.1 i avhandlingen för en mer utförlig diskussion om tillämpningen av artikel 20 i användningen av kontoinformationstjänster i en kreditgivningskontext.

¹⁸² *Idem*, s. 3 och 16. I skäl 68 i ingressen till GDPR hänförs det att de personuppgiftsansvariga inte har någon plikt att införa eller upprätthålla behandlingssystem som är tekniskt kompatibla.

formationstjänster om de kontoförvaltande betaltjänstleverantörerna inte erbjuder fungerande API:er. I skäl 20 i ingressen till Kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/389 av den 27 november 2017 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 vad gäller tekniska tillsynsstandarder för sträng kundautentisering och gemensamma och säkra öppna kommunikationsstandarder har det fastställts att minst ett gränssnitt ska göras tillgängligt för leverantörerna av kontoinformationstjänster.

Värt att notera är att vem som helst inte har rätt att erbjuda ifrågavarande tjänst. Enligt 6 § i lagen om betalningsinstitut (297/2010) krävs det att betaltjänster kan tillhandahållas endast om verksamheten har beviljats auktorisation. Kontoinformationstjänster utgör ett undantag eftersom dessa kan erbjudas utan auktorisation, men tjänstleverantören ska anmäla verksamheten till Finansinspektionen enligt 7 b § 1 mom. i lagen om betalningsinstitut. Finansinspektionen är förpliktad att föra ett offentligt register över betalningsinstitut i Finland. Registret, som uppdateras varje natt, innehåller tjänstleverantörens kontaktuppgifter, information om verksamhetstillstånd och en beskrivning över de tjänster som erbjuds.¹⁸³ Registret är tillgängligt för allmänheten på Finansinspektionens hemsida. Med hjälp av registret kan till exempel betaltjänstanvändare kontrollera vilka tredje parter har rätt att erbjuda kontoinformationstjänster. I början av oktober 2020 har endast några finländska företag registrets som erbjudare av kontoinformationstjänster.¹⁸⁴ Eventuellt ökar antalet företag under de kommande åren.

Eftersom kontoinformationstjänster är nya tjänster är det motiverat att i den följande underrubriken presentera innehållet i och syftet med dessa tjänster. Innehållet i kapitlet är inte ansedd att fungera som en uttömmande förklaring och redovisning av kontoinformationstjänster i PSD2 och betaltjänstlagen. Syftet med kapitlet är att underlätta senare förståelse av tjänsternas sammanhang i en kreditgivningskontext.

3.2.2 Innehållet i och användningen av kontoinformationstjänster

Enligt BetaltjänstL 8 § 3 punkt sker en *betalningstransaktion* när medel överförs, tas ut eller ställs till förfogande. I femte punkten i den nyssnämnda paragrafen föreskrivs det att dessa betalningstransaktioner genomförs med hjälp av ett *betalkonto*. Typiska betal-

¹⁸³ Finansinspektionen [u.å.].

¹⁸⁴ Se Finansinspektionen [u.å.] för en redovisning av alla företag som har rätt att erbjuda kontoinformationstjänster i Finland.

konton är brukskonton, kreditkortskonton och sparkonton om det är möjligt att sätta in eller ta ut medel från kontot.¹⁸⁵ När ett betalkort kopplas till betalkontot är det möjligt att använda betalkontot till att utföra korttransaktioner. Enligt BetaltjänstL 82a § anses med *kontoinformationstjänster* en tjänst med hjälp av vilken användaren av en betaltjänst får sammanställt information av betalningstransaktioner från egna betalkonton även via andra tjänsteleverantörer än de som ansvarar för förvaltningen av betalkontot.

I BetaltjänstL 82a § stadgas det att användning av kontoinformationstjänster kräver, för det första, att betalkontot ska vara tillgängligt i realtid via ett datanät. Att granska kontots saldo och genomförda transaktioner i internetbanken är exempel på användning av ett konto via ett datanät. För det andra krävs det enligt BetaltjänstL 82b § att betaltjänstanvändaren har gett sitt uttryckliga samtycke till att uppgifter om betalkonton får samlas. Uppgifterna är skyddade av banksekretess då transaktionerna innehåller betydelsefulla uppgifter av och för betaltjänstanvändaren. Syftet är att öka sekretess och säkerhet för användarens personuppgifter och ekonomiska data. Kontoinformationstjänsternas användning och innehåll ska framgå på ett klart och begripligt sätt av förhandsinformationen som presenteras av tjänsteleverantören. Samtycket är inte uttryckligt om betaltjänstanvändaren måste förkasta ett standardvärde för att undvika användning av kontoinformationstjänster.¹⁸⁶ Enligt artikel 10(2)(b) i förordning (EU) nr 2018/389 varar samtycket högst 90 dagar och måste sedan förnyas genom stark kundautentisering. Även om avhandlingens syfte inte är att djupare behandla innehållet i den starka kundautentiseringen, är det värt att notera att den starka autentiseringen som krävs enligt betaltjänstlagen skiljer sig från autentisering enligt lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster (617/2009).¹⁸⁷ Lagen om stark autentisering och betrodda elektroniska tjänster tillämpas exempelvis på avtal om internetbank som erbjuds av banker.

I BetaltjänstL 82b § stadgas det att en leverantör av kontoinformationstjänster har endast rätt till de kontotransaktioner som finns på betaltjänstanvändarens namngivna betalkonton. Enligt ifrågavarande bestämmelse ska varje betalkonto godkännas skilt, vilket leder till att betaltjänstanvändaren har rätt att välja vilka uppgifter som inkluderas eller exkluderas i sammanfattningen. Förutom de enskilda kontona verkar det som om också innehållet i dessa betalkonton ska godkännas separat. Detta framgår genom att granska

---

¹⁸⁵ RP 169/2009 rd, s. 37–38.

¹⁸⁶ RP 132/2017 rd, s. 53.

¹⁸⁷ *Idem*, s. 25.

innehållen i API:erna. I beskrivningarna av API:erna framgår det att balansen och transaktionshistoriken av varje betalkonto visas i sammanfattningen endast om betaltjänstanvändaren har samtyckt till åtkomsten av uppgifterna.¹⁸⁸

Ingen annan än betaltjänstanvändaren har rätt att använda kontoinformationstjänsterna.¹⁸⁹ Emellertid är det vanligt att nyttjanderätt ges till någon närstående person, exempelvis till maken, maken, sambon eller föräldrarna. Betalkontot kan också kopplas till nyttjanderättsinnehavarens internetbank med alla rättigheter. Det är oklart om innehavaren av nyttjanderätt har rätt att använda sig av kontoinformationstjänster. I PSD2 artikel 4(12) ska betalkontot vara i betaltjänstanvändarens namn. Dessutom har Europeiska centralbanken i sina rekommendationer anfört att *kontoägaren* tillhandahålls information med hjälp av kontoinformationstjänster.¹⁹⁰ Däremot har Finansinspektionen anfört att det beror på nyttjanderättens innehåll om innehavare av nyttjanderätt har rätt att ingå avtal om kontoinformationstjänster.¹⁹¹ Rätten bestäms enligt en helhetsbedömning *in casu*.

Det stadgas i BetaltjänstL 82b § 2 mom. att det är förbjudet att begära känsliga betaluppgifter. I 8 § 26 punkten i den nyssnämnda lagen avses med *känsliga betaluppgifter* personliga säkerhetsbehörighetsuppgifter och betalningsuppgifter som kan användas för bedrägeri. Med säkerhetsbehörighetsuppgifter menas de uppgifter som betaltjänstinnehavaren använder när hen exempelvis loggar in i internetbanken. Den part som erbjuder kontoinformationstjänster har inte rätt be om betaltjänstanvändarens säkerhetsbehörighetsuppgifter, logga in i betaltjänstinnehavarens internetbank och samla uppgifterna genom att ta skärmdumpar (*screen scraping*-metoden) av innehållet. Om detta gjordes möjligt, skulle erbjudaren av kontoinformationstjänster få tillgång också till sådana betaluppgifter som betaltjänstanvändaren inte har samtyckt till. Värt att notera är att känsliga uppgifter har definierats mycket kortfattat och vagt i betaltjänstlagen, förarbetet och det andra betaltjänstdirektivet. Enligt 8 § 26 punkten i BetaltjänstL har kontoinnehavarens namn och kontonummer inte ansetts vara känsliga uppgifter. Den obestämda definitionen kan leda till en rad olika lösningar då denna tillämpas inom Europeiska unionen. Möjligtvis kunde definitionen om *särskilda kategorier av personuppgifter* i GDPR användas som vägledning. I skäl 89 i ingressen till PSD2 hänvisas vid behandling av person-

¹⁸⁸ Aktia [u.å.]; OP Developer [u.å.]; Samlink [u.å.].

¹⁸⁹ RP 132/2017 rd, s. 52.

¹⁹⁰ European Central Bank 2014b, s. 4.

¹⁹¹ Finansinspektionen 2019.

uppgifter till dataskyddsdirektivet¹⁹² som numera har ersatts med GDPR. I skälet stadgas att dataskyddsprinciper ska beaktas och följas när personuppgifter behandlas. Att använda sig av definitionen i GDPR är inte en problemfri lösning. Förbudet mot känsliga uppgifter i PSD2 existerar i syfte att skydda betaltjänstanvändaren mot bedrägeri, medan målet i GDPR är att trygga den registrerades rätt till dataskydd och personlig integritet. Förhållandet mellan PSD2 och GDPR diskuteras närmare i underrubrik 4.2.7.

I artikel 36(5)(b) i förordning (EU) nr 2018/389 stadgas det att betaltjänstanvändaren har rätt att begära uppgifter högst fyra gånger under en tidsperiod på 24 timmar. Undantagsvis har betaltjänstanvändaren rätt att begära uppgifter oftare om ett separat avtal har ingåtts. De erhållna uppgifterna innehåller data om bokförings-, valuterings- och transaktionsdag, referensnummer eller meddelande om inget referensnummer har getts, beloppet och därtill betalarens och betalningsmottagarens namn inklusive kontonummer.¹⁹³ Uppgifterna som erhålls är desamma som betaltjänstanvändaren kan se i transaktionshistoriken i sin internetbank eller sitt kontoutdrag. När innehållet i API:erna granskas, finns det vissa begränsningar i API:erna hur gamla transaktioner visas i sammanfattningen. I vissa fall kan endast transaktioner som är två år gamla visas¹⁹⁴, medan i andra fall gäller det transaktioner som är högst 12 månader gamla.¹⁹⁵ Därutöver finns det API:er som inte verkar innehålla någon tidsbegränsning.¹⁹⁶ Utöver detta kan det finnas begränsningar i det maximala antalet transaktioner som visas i sammanfattningen av betalkonton.¹⁹⁷ Det verkar finnas vissa skillnader i innehållet som slutanvändaren får beroende på vilken API det är frågan om. Vissa problem kan uppstå till följd av att olika mängder data erhålls beroende på källan. Gemensamt för API:erna är att betaltjänstanvändaren får sammansatt information om transaktioner från åtminstone ett halvår bakåt.

Det poängterades i slutet av avsnitt 3.1.3 att både kredittagaren och kreditgivaren kunde ha nytta av effektivare och precisare metoder med hjälp av vilka ansvarsfull kreditgivning och en noggrannare prövning av kreditvärdigheten kunde uppnås. I skäl 28 i ingressen till PSD2 stadgas att den huvudsakliga avsikten med kontoinformationstjänster är att snabbt

---

¹⁹² Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

¹⁹³ Finanssialan keskusliitto 2017.

¹⁹⁴ OP Developer [u.å.].

¹⁹⁵ Handelsbanken [u.å.].

¹⁹⁶ Se t.ex. Aktia [u.å.] och Samlink [u.å.].

¹⁹⁷ Handelsbanken [u.å.]. I innehållet i API:et begränsas antalet transaktioner till 999.

och enkelt skapa en översikt av betaltjänstanvändarens ekonomiska situation. Tjänsten tjänar speciellt personer som har egendom i flera banker, vilket kan bero på varierande orsaker. I avhandlingen är det inte av avsikt att gå djupare in i orsakerna till att egendom sprids i flera banker. Syftet är att framhäva den parallella användningen av olika banker i vardagen och dess betydelse för prövningen av kreditvärdigheten. Danske Bank hävdade i ett pressmeddelande att över 70 procent av finländarna har betalkonton i flera banker.¹⁹⁸ Emellertid är det värt att notera att Danske Bank inte har presenterat någon källa som skulle stödja påståendets informationsvärde. Även om källan saknas kan argumentet styrkas med S-gruppens påstående. S-gruppen har hävdats att närmare fyra miljoner finländare använder sig av S-förmånskort,¹⁹⁹ vilket i sin tur kräver att man är kund i S-banken.²⁰⁰ Företaget Intrum, som erbjuder kredithanteringstjänster, har undersökt konsumentbeteendet i Finland och påvisat att konsumenter i hög grad ansöker om lån också från andra banker än den bank där personen är huvudsakligt kund i.²⁰¹ Även om inget konkret antal kan ges kan det till följd av det ovannämnda konstateras att åtminstone en betydande del av finländare är kunder i flera banker samtidigt.

Så gott som alla finska banker har i dagens läge någon slags mobilbanksapplikation som enkelt kan användas med en smarttelefon. Emellertid är det inte en användarvänlig lösning för hantering av den egna ekonomiska situationen då informationen inte finns sammansatt på ett och samma ställe. Därutöver finns vissa applikationer i vilka användaren själv manuellt kan registrera eventuella inkomster och utgifter. Applikationerna räknar sedan ut balansen mellan användarens inkomster och utgifter. Att följa upp inkomster och utgifter är möjligt exempelvis med applikationen *Penno* som är utgiven av Garanti-Stiftelsen. Budgetering i sig är inte någon ny företeelse som skulle ha uppstått i samband med ökad digitalisering, men det kan vara en tidskrävande process eftersom användaren både flitigt och samtidigt kan använda olika bankers betalmedel. I vissa fall lämnas vissa uppgifter helt och hållet utanför vilket snedvrider resultatet i budgeten. Därtill kan riktigheten ifrågasättas eftersom användaren ansvarar för att registrera och uppdatera uppgifterna. Sanningen kan förfinas, avsiktligt eller oavsiktligt, i någon mån eftersom en utomstående part inte samlar in uppgifterna.

---

¹⁹⁸ Danske Bank 2018.

¹⁹⁹ S-ryhmä 2019.

²⁰⁰ Det får inte förbises att inom samma hushåll kan förmånskortet kopplas till ett betalkonto som ägs endast av en person i hushållet.

²⁰¹ Intrum [u.å.], s. 5.

Kontoinformationstjänsterna syftar till att lösa det ovannämnda problemet. Användaren får automatiserat uppgifter om alla namngivna betalkonton i realtid på ett och samma ställe. Uppgifterna omfattar bland annat kontots saldo, transaktionens belopp, vad transaktionen gäller och transaktionshistoriken för varje betalkonto. Användaren får sammanfattad information från alla betalkonton i de banker som användaren är kund i. Kontoinformationstjänster erbjuder pålitligare uppgifter av den orsaken att uppgifter från alla betalkonton samlas och presenteras, och sammanfattningen grundar sig på fakta. Leverantörer av kontoinformationstjänster ska tillhandahålla samma information som betaltjänstanvändaren ges via internetbanken, förutsatt att informationen inte innehåller känsliga betaluppgifter. Risken för exkludering av vissa kontotransaktioner minskar, vilket leder till att uppgifterna bättre beskriver betalningsförmågan och betalningsviljan eftersom kredittagaren inte kan påverka innehållet i uppgifterna. På detta sätt kan betalningsförmågan fastställas med större säkerhet och noggrannhet. Därmed kan utgifterna med hjälp av kontoinformation spåras exempelvis med hjälp av olika utgiftskategorier. Till följd därav kan konsumentkredittagaren få ökad insikt i sitt konsumtionsbeteende, minska antalet utgifter och spara pengar. Teknikinnovationer, d.v.s. applikationer som är menade för budgetering, har ansetts vara användbara och nyttiga för att öka den psykologiska smärtan av betalningar.²⁰² Den psykologiska smärtan kan leda till att konsumenten tar beslut som är mer rationella.

Det nuvarande systemet enligt vilket kreditvärdigheten hos kredittagaren prövas har hittills genomgått en kritisk granskning i avsnittet 2.2 och problemet med asymmetrisk information har lyfts fram i underrubrikerna 3.1.2 och 3.1.3. Användningen av kontoinformationstjänster har föreslagits som ett lösningsförslag till problemet med asymmetrisk information. I det följande kapitlet är det nödvändigt att tolka kontoinformationstjänster utifrån gällande lagstiftning som styr kreditgivningen och användningen av kreditupplysningar.

---

²⁰² Shah m.fl. 2016, s. 706.

4 HUR SKA KONTOINFORMATIONSTJÄNSTERNA TOLKAS I LJUSET LAGSTIFTNING SOM STYR KREDITGIVNINGEN?

4.1 Uppfyller kontoinformationstjänsterna kraven som ställs på *kreditupplysningar* i kreditupplysningslagen?

Att använda kontoinformationstjänster i kreditgivning kräver att kontoinformationstjänsterna beaktas utifrån två utgångspunkter där den första är kraven som ställs på kreditupplysningar i kreditupplysningslagen. Kontoinformationstjänsterna ska uppfylla de krav som ställs på informationens källa och kvalitet i KuL 6 § 1–3 mom. För det andra krävs det att behandlingen av informationen sker i enlighet med bestämmelserna i GDPR och Dataskyddsl. I avhandlingen ligger fokus på förutsättningarna enligt vilka personuppgifterna får behandlas, dataskyddsprinciperna samt behandlingen av känsliga uppgifter.

Som det redan presenterades i underrubrik 2.1 ställs det vissa krav på kvaliteten av upplysningarna i KuL 6.1 §. Det konstaterades redan i den nyssnämnda underrubriken att begreppet *kreditupplysning* avser alla sådana uppgifter som beskriver kredittagarens betalningsförmåga, betalningsvilja eller på annat sätt anger kredittagarens förmåga att uppfylla sina förpliktelser. Definitionen ger begreppet en omfattande och vag innebörd. Emellertid ska det observeras att begreppet inte kan ges en oändligt vid innebörd. I KuL 6 § 1 mom. ställs det två krav på informationens kvalitet. Enligt det första kravet krävs det att informationen fås från en källa som är tillförlitlig. I förarbetet till kreditupplysningslagen har det poängterats att källans kvalitet ska säkerställas.²⁰³ I tolkningen av kontoinformationstjänster ger förarbetet till KuL svag vägledning. Emedan kan stöd fås av kreditupplysningslagens syfte. Det stadgas i KuL 2 § att syftet med lagen är att trygga kredittagarens rätt till personlig integritet och att bli bedömd utifrån korrekta och relevanta uppgifter. I överensstämmelse med syftet i KuL får endast korrekta uppgifter behandlas.²⁰⁴ Enligt vedertagen definition i Svensk ordbok, utgiven av Svenska Akademien, hänför sig begreppet *korrekt* till uppgifter som inte innehåller fel. Det är inte motiverat att i avhandlingen ge begreppet avvikande innebörd. Det lär vara av relevans att en utomstående inte kan manipulera innehållet i informationen. Innehållet i transaktionshistoriken är så gott som alltid korrekt eftersom transaktionerna ofta är en direkt följd av betaltjänst-

---

²⁰³ RP 241/2006 rd, s. 36.

²⁰⁴ *Idem*, s. 30.

användarens betalbeteende.²⁰⁵ Därutöver bygger kundförhållandet mellan betaltjänst användaren och kontoförvaltande tjänsteleverantören på förtroende. Transaktionshistoriken förväntas vara korrekt eftersom fel i denna kan leda till misstro mot bankerna, vilket i sin tur kan rubba förtroendet för hela bankväsendet.²⁰⁶ Därmed förväntas också innehållet i kontoinformationstjänsten vara korrekt eftersom informationen bygger på uppgifterna i transaktionshistoriken. Om innehållet i kontoinformationstjänsterna var felaktigt skulle tjänsten bli meningslös för konsumenterna. Därutöver får inte kontoförvaltande tjänsteleverantörerna, som erbjuder informationen, behandla tredje parterna på annorlunda sätt genom att förbjuda åtkomsten till informationen eller förvränga denna. Informationen ska vara densamma som betaltjänst användaren själv har tillgång till i sin internetbank eller sitt kontoutdrag.

Förutom tillförlitlighet krävs det att informationen på ett nödvändigt och väsentligt sätt beskriver kredittagarens betalningsförmåga, betalningsvilja eller förmåga att uppfylla förpliktelser. Definitionen i KuL 3.1 § leder till att begreppet *kreditupplysning* innehåller rentav all information som kan beskriva kredittagarens ekonomiska situation, förpliktelser och inkomst- och utgiftskällor. Kreditupplysningar har ansetts vara nödvändiga och väsentliga om dessa innehåller detaljerade negativa och positiva upplysningar, är samlade från flera källor och innehåller data från en tillräckligt omfattande tidsperiod.²⁰⁷ Det konstaterades redan tidigare att syftet med kontoinformationstjänster är att snabbt och enkelt skapa en översikt av betaltjänst användarens ekonomiska situation genom att sammanställa data ur flera källor. Rent objektivt kan kontoinformationstjänster i realtid presentera förhållandet mellan kredittagarens inkomster och utgifter, men ur transaktionshistoriken kan också framgå med vilken omsorg kredittagaren sköter om sina förpliktelser. I transaktionshistoriken kan framgå eventuella missbruk av betalmedel, exempelvis om betaltjänst användaren tappar bort sitt betalkort. I dessa fall är transaktionerna inte alltid en direkt följd av betaltjänst användarens betalbeteende, men betaltjänst användaren kan under vissa förutsättningar ansvara för obehörig användning av betalningsinstrumentet.²⁰⁸

---

²⁰⁵ Politou – Alepis – Patsakis 2019, s. 319.

²⁰⁶ Fungáčová, Hasan och Weill har konstaterat (2016, s. 5) att en välfungerande finansmarknad förutsätter förtroende för banker, kreditinstitut samt funktionerna och tjänsterna som erbjuds. Också Kontkanen (2015, s. 12) har ansett att en pålitlig betalningsförmedling är en förutsättning för en modern marknadsekonomi. I sin tur kräver detta att förmedlingen sker på ett korrekt och säkert sätt. I och med digitalisering av samhället kunde misstro mot den elektroniska betalningsförmedlingen leda till omfattande finanskriser.

²⁰⁷ The World Bank 2011, s. 16.

²⁰⁸ Se BetaltjänstL 62 §.

Därmed blir missbruket en del av helheten i kontoinformationstjänsterna och på så sätt en faktor som påverkar betaltjänstanvändarens betalningsförmåga. Därutöver kan det förekomma missbruk som är en direkt följd av kredittagarens betalningsförmåga, till exempel övertrassering av betalkontot. Om missbruk av betalningsinstrument eller betalkonton ofta förekommer kan det signalera en svag betalningsvilja eller förmåga att sköta om sina förpliktelser hos kredittagaren.

Trots den omfattande definitionen av begreppet *kreditupplysning*, ska innehållet och omfattningen begränsas till vad som är nödvändigt med tanke på skyddet av personuppgifter.²⁰⁹ Eftersom GDPR anger handlingsramarna för omfattningen av kreditupplysningarnas nödvändighet och väsentlighet, kommer användningen av kontoinformationstjänster tolkas i ljuset av dataskyddsprinciperna i avsnitten 4.2.2–4.2.6.

Utöver kvaliteten ställs det vissa krav i kreditupplysningslagen på informationens källa. Enligt KuL 6.2 § ska upplysningarna fås av ett kreditupplysningsregister, kredittagaren själv eller andra källor såvida kredittagaren samtycker till förfarandet. Ostridigt är att kontoinformationstjänster inte kan jämföras med det första alternativet eftersom endast negativa kreditupplysningar kan skrivas in i registret i enlighet med KuL 16.1 §. Även om ett positivt kreditupplysningsregister tas i bruk lär innehållet i kontoinformationstjänster inte vara jämförbart med denna typ av kreditupplysningar. Inte även om innehållet i kontoinformationstjänsterna kan jämföras med positiva kreditupplysningar. Bland annat är källans natur som sådan inte lämplig för liknande registrering. Registreringen skulle strida mot vissa principer om dataskydd i GDPR, vilka behandlas i de följande underrubrikerna. Därutöver ändras innehållet ständigt, vilket medför att uppgifterna blir snabbt utdaterade och irrelevanta om dessa inte uppdaterades med jämna mellanrum.²¹⁰ Rent tekniskt skulle det vara omöjligt att skapa ett liknande register som samtidigt skulle trygga kredittagarens rätt till personlig integritet.

Eventuellt kunde innehållet i kontoinformationstjänsterna jämföras med kredittagarens egna upplysningar. När betaltjänstlagen och PSD2 granskas kan det konstateras att ändamålet till vilket tjänsten kan användas inte har begränsats någonstans. Betaltjänstanvändaren, i detta fall kredittagaren, torde ha rätt att själv bestämma till vilket ändamål

---

²⁰⁹ RP 241/2006 rd, s. 31.

²¹⁰ Redan under förberedelsen av KuL väckte de positiva kreditupplysningarna en liknande motreaktion. Det framhävdes att det är tillräckligt att kreditgivaren får tillgång till de positiva upplysningarna genom kredittagarens samtycke. Se Justitieministeriet 2004, s. 21.

som uppgifterna används eller delas åt en tredje part, i detta fall kreditgivaren. Kreditgivaren kan ingå ett avtal om kontoinformationstjänster och vidarebefordra informationen till kreditgivaren. Användningen av tjänsten kan jämföras med de nuvarande tillvägagångssätten där kredittagaren lämnar in skriftliga kontoutdrag. I fallet FINE-023033, som behandlas tidigare i tredje kapitlet,²¹¹ jämförde kreditgivaren kredittagarens skriftliga kontoutdrag med kredittagarens upplysningar. Syftet med kontoutdragen var att verifiera kredittagarens egna upplysningar eftersom kredittagaren inte var kund i banken varifrån kredit ansöktes. Innehållet i kontoutdraget är detsamma men kontoinformationstjänsterna innehåller i regel mer omfattande data eftersom tjänsten sammanställer data från de betalkonton kredittagaren som kredittagaren har gett sitt samtycke till.

Alternativt kan kontoinformationstjänster jämföras med uppgifter från privata källor som kreditgivaren använder med kredittagarens samtycke. Om kreditgivaren har rätt att erbjuda kontoinformationstjänster, kan kredittagaren ge sitt uttryckliga samtycke till att uppgifter från namngivna konton samlas in.²¹² Kreditgivaren lär inte ha rätt att istället för kredittagaren ingå ett avtal om kontoinformationstjänster eftersom det tillhör kredittagarens uttryckliga rätt att använda tjänsten. Förutom att det är kredittagarens uttryckliga rätt att ingå och använda tjänsten, krävs det också att kredittagaren kan avgränsa vilka betalkonton får ingå i sammansättningen. Datasekretessnämnden har beslutat om användning av uppgifter om betalkonton i syfte av att bedöma kreditvärdigheten hos kredittagare.²¹³ I fallet använde sig kreditgivaren av en tjänst som ansågs vara en föregångare till kontoinformationstjänsterna. Datasekretessnämnden konstaterade att handlandet hos kreditgivaren var i flera hänseenden diskutabelt. I beslutet 12.6.2017, dnr 7/933/2017 framförde datasekretessnämnden att kreditgivaren bad om känsliga betaluppgifter, d.v.s. kredittagarens personliga säkerhetsbehörighetsuppgifter. Kredittagaren loggade in i sin internetbank via en tjänst som möjliggjorde att kreditgivaren fick tillgång till innehållet i kredittagarens internetbank. Kreditgivaren sparade kontotransaktioner från en viss tidsperiod genom att ta skärmdumpar av innehållet som fanns i kredittagarens internetbank. Till följd därav fick kreditgivaren tillgång till andra uppgifter, som till exempel uppgifter

---

²¹¹ Se s. 36–37 i avhandlingen.

²¹² Det är värt att observera att det lär ske två separata behandlingar. För det första handlar det om att samla in uppgifter för att erbjuda betaltjänstanvändaren eller kredittagaren i enlighet med betaltjänstlagen. För det andra krävs det att uppgifterna vidarebehandlas i syfte att pröva kreditvärdigheten hos betaltjänstanvändaren eller kredittagaren. Vidarebehandling av uppgifter enligt GDPR diskuteras i följande underrubrik.

²¹³ Se datasekretessnämndens beslut 12.6.2017, dnr 7/933/2017.

om värdeandelskonton eller de konton vilka kredittagaren endast hade nyttjanderätt. Eftersom samtycket inte kunde avgränsas endast till vissa betalkonton, ansåg datasekretessnämnden att kreditgivaren fick också tillgång till onödiga, gamla och känsliga personuppgifter. Då kredittagaren inte kunde avgränsa sitt samtycke till vissa specifika betalkonton, skedde inte behandlingen av kredittagarens uppgifter på ett transparent sätt. Behandlingen ansågs strida mot bestämmelserna om aktsamhetsplikten, relevanskravet och felfrihetskravet i den numera upphävda personuppgiftslagen. Behandlingen ansågs inte heller vara saklig motiverad och var därmed inte förenlig med PersonuppgiftsL 6 §. Därutöver ansågs behandlingen utgöra en risk för behandling av känsliga personuppgifter utan motiverat stöd i lag. Värt att observera är att användningen av uppgifter om kontotransaktioner som informationskälla bestreds inte i sig i det ovannämnda beslutet, utan datasekretessnämnden ansåg endast att kreditgivaren var förpliktad att ta hänsyn till och korrigera förfaranden som var i strid med personuppgiftslagen.

Datasekretessnämnden framhävde i beslutet att användningen av uppgifter om kontotransaktioner var diskutabelt i ljuset av vissa allmänna principer för behandling av personuppgifter i personuppgiftslagen. Eftersom ifrågavarande lag har ersatts med dataskyddslagen, som kompletterar GDPR, är det motiverat att i det följande kapitlet tolka kontoinformationstjänster i ljuset av de allmänna principerna om dataskydd. Dataskyddsprinciperna styr om och i vilken omfattning kontoinformationstjänster kan användas som kreditupplysningar. Även om dataombudsmannen inte i beslutet tog hänsyn till PersonuppgiftsL 11 §, d.v.s. förbudet mot behandlingen av känsliga personuppgifter, nämndes detta i förbigående. Att tolka kontoinformationstjänster utifrån bestämmelserna om behandlingen av känsliga personuppgifter är nödvändigt.

4.2 Tolkning av kontoinformationstjänster i ljuset av dataskydd samt behandlingen av känsliga personuppgifter

4.2.1 Kan behandlingen av kontotransaktioner jämföras med behandlingen av personuppgifter?

Det torde vara ostridigt att behandling av personuppgifter är utgångspunkten i prövning av kredittagarens kreditvärdighet eftersom behandlingen utgår från kredittagarens ekonomiska situation. Skyddet av personuppgifter anses höra till skyddet av privatliv enligt Finlands grundlag (731/1999, GL) 10 § 1 mom. Förutom detta stadgas det i artikel 8 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan) att varje människa har rätt till skydd av de personuppgifter som berör hen. Enligt den nyssnämnda artikeln får upp-

gifterna endast behandlas för bestämda och lagliga ändamål och behandlingen ska grundas på personens samtycke eller någon annan legitim och laglig grund. Värt att notera är att det inte har preciserats vad som avses med begreppet personuppgifter utan endast förutsättningarna för behandlingen. Istället får artikeln sitt innehåll av den allmänna dataskyddsförordningen och dess tillämpning i rättspraxis. I KuL 1.2 § stadgas att personuppgiftslagen, numera dataskyddslagen, ska tillämpas när personkreditupplysningar behandlas. I Dataskyddsl 1 § framgår det att lagen preciserar och kompletterar GDPR, vilket leder till att stadgandena i GDPR ska också beaktas. Även om syftet med PSD2 är att främja konkurrens och innovation av nya produkter och tjänster ska dessa vara förenliga med bestämmelserna i GDPR.

Tillämpningen av GDPR kräver enligt artikel 2.1 att det handlar om behandling av personuppgifterna som helt eller delvis sker automatiskt eller uppgifterna ska ingå eller kommer att ingå i ett register. I artikel 4.1 i GDPR avses med *personuppgifter* alla uppgifter som anknyter till en identifierad eller identifierbar person som direkt eller indirekt kan identifieras exempelvis genom namn, identifikationsnummer eller lokaliseringssuppgift. Därtill ska också sådana faktorer som är specifika exempelvis för personens ekonomiska situation, som till exempel faktorer som beskriver denna, jämföras med personuppgifter. Upplysningarna gäller alla typer av uppgifter, d.v.s. uppgifterna kan variera mellan subjektiva och objektiva, korrekta och inkorrekta uppgifter.²¹⁴ Uppgifterna kan också vara offentliga eller privata samt ge insyn om personens aktivitet, som till exempel ekonomiska eller sociala beteende.²¹⁵ Det har avsetts vara väsentligt att ge begreppet en bred definition för att skydda individens grundläggande friheter och rättigheter.²¹⁶ Som personuppgift har tolkats bland annat uppgifter om hur mycket en person betalar skatt eller hur mycket personen får i kapital- och förvärvsinkomst eller pension eftersom uppgifterna anses anknyta till en identifierad eller identifierbar person.²¹⁷ Gemensamt för de nyssnämnda fallen C-201/14, C-73/07 och de förenade målen C-465/00, C-138/01 och C-139/01 är att uppgifterna vanligen ingår direkt eller indirekt i kontoinformations-

---

²¹⁴ WP 29 2007, s. 6.

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ *Idem*, s. 25.

²¹⁷ Domstolens dom av den 1 oktober 2015, Smaranda Bara m.fl. mot Președintele Casei Naționale de Asigurări de Sănătate m.fl., mål C-201/14, ECLI:EU:C:2015:638, punkt 16 och 29; Domstolens dom av den 16 december 2008, Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy, mål C-73/07 ECLI:EU:C:2008:727, punkt 26 och 35. Domstolens dom av den 20 maj 2003, Österreichischer Rundfunk m.fl., de förenade målen C-465/00, C-138/01 och C-139/01, ECLI:EU:C: 2003:294, punkt 64.

tjänsterna. Transaktionerna har en mycket stark anknytning till betaltjänstanvändarens person, liv och beteende. Med hjälp av tjänsten erhålls en sammanfattning där uppgifter om betaltjänstanvändarens namn och kontonummer, datum för transaktionen och meddelande eller referensnummer presenteras. Redan genom att använda betaltjänstanvändarens namn kan hen så gott som direkt identifieras med hjälp av uppgifterna. Därtill kan det i transaktionen framgå mottagarens namn som kan innehålla geografiska uppgifter, till exempel den fiktiva butiken *Kuppis matvaruhandel AB* i Åbo. EU-domstolen har fastställt att exempelvis trafik- och lokaliseringssuppgifter ger insikt i personens liv beträffande vanor, på vilket ställe personen ofta vistas på och vilka aktiviteter och sociala relationer individen engagerar sig i.²¹⁸ Uppköp som betalas med betalkort kan på ett liknande sätt noggrant visa betaltjänstanvändarens lokaliseringssuppgifter och vilken dag personen har vistats på stället. Med hjälp av uppgifterna är det möjligt att kartlägga personens liv på ett mycket noggrant sätt. Om lokaliseringssuppgifterna kopplas med betaltjänstanvändarens fullständiga namn, kan kontoinformationstjänster anses vara personuppgifter om det är möjligt att direkt eller indirekt identifiera personen utifrån uppgifterna. I detta fall är det nödvändigt att beakta alla rimliga redskap som kan användas samt kostnader, tillgänglig teknik och tidsåtgång som hänför sig till användningen av dessa med hjälp av vilka det är möjligt att särskilja personen från andra.²¹⁹ Det är tillräckligt att identifieringen är möjlig på grundval av uppgifterna, men någon verklig identifiering behöver inte ske.²²⁰ Med stöd av det ovannämnda kan det konstateras att innehållet i kontoinformationstjänsterna också är personuppgifter. Bestämmelserna i dataskyddslagen och GDPR ska beaktas eftersom behandling av betaltransaktionerna är behandling av personuppgifter.

GDPR är tillämplig endast om behandlingen sker helt eller delvis automatiskt eller om uppgifterna ingår eller kommer att ingå i ett register. Det har konstaterats att i dagens läge behandlas personuppgifter i huvudsak automatiskt, vilket gäller också behandlingen av kreditupplysningar.²²¹ Eftersom insamling och behandling av kontotransaktioner torde ske helt eller delvis automatiskt via bankernas API:er är GDPR tillämplig i fallet. Dess-

---

²¹⁸ Domstolens dom av den 21 december 2016, *Tele2 Sverige* och *Watson m.fl.*, de förenade målen C-203/15 och C-698/15, ECLI:EU:C:2016:970, punkt 99; Domstolens dom av den 8 april 2014, *Digital Rights Ireland Ltd*, de förenade målen C-293/12 och C-594/12, ECLI:EU:C:2014:238, punkt 27.

²¹⁹ GDPR skäl 26 i ingressen.

²²⁰ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 90.

²²¹ Korpisaari – Pitkänen – Warma-Lehtinen 2018, s. 39; Kontkanen – Lång 2018, s. 17.

utom genomgår uppgifterna ofta en eller flera analyser, som syftar till att ge betaltjänst-användaren enkelt exempelvis information om total andel inkomster eller utgifter inom ett viss tidsintervall. Förutom detta kan analysen syfta till att ordna data i olika utgiftskategorier. Däremot är det inte ett tvång att uppgifterna behandlas automatiskt. GDPR kan också bli tillämplig på manuell behandling i sådana fall där uppgifterna ingår eller kommer att ingå i ett register. I fallet med användningen av kontoinformationstjänster är manuell behandling högst osannolik.

Eftersom innehållet i kontoinformationstjänsterna kan jämföras med behandling av personuppgifter ska behandlingen uppfylla de allmänna krav som förutsätts i GDPR. I GDPR artikel 5(1) har sex principer för behandling av personuppgifter stadgats och behandlingen ska vara förenlig med dem alla, varav kraven på laglighet, korrekthet och transparens är den första dataskyddsprincipen.

4.2.2 Behandlas kontotransaktionerna på ett lagligt, korrekt och transparent sätt?

I 5(1)(a) föreskrivs det att behandling av personuppgifter ska vara lagligt, korrekt och transparent. Behandling av personuppgifter förutsätter alltid en laglig behandlingsgrund som ska fastställas innan behandlingen kan påbörjas. Behandlingen är laglig endast om den uppfyller alla sex principer i artikel 5(1) och någon av de lagliga behandlingsgrunderna i artikel 6.²²² Enligt artikel 6(1)(a) kan laglig behandling av personuppgifter uppstå om den registrerade, i detta sammanhang kredittagaren, har gett sitt samtycke till att personuppgifter behandlas. I artikel 4(11) i GDPR föreskrivs att samtycket ska vara frivilligt, specificerat, informerat och entydigt. Värt att notera är att innehållet i samtycket liknar de krav som ställs på samtycke i PSD2. I skäl 32 i ingressen till GDPR framhävs det att samtycke inte kan anses vara frivilligt om detta uppstår genom passivitet, tystnad eller att ett standardvärde måste förkastas för att undvika samtycke. Detta torde inte vara ett problem när kontoinformationstjänster används eftersom användning alltid kräver uttryckligt samtycke av betaltjänstanvändaren. Om uppgifterna behandlas för flera olika syften ska samtycke för alla eventuella syften fås.²²³

Förutom samtycke kan behandlingen anses vara laglig enligt artikel 6(1)(b) om behandlingen är nödvändig för att fullgöra ett avtal som den registrerade är part i. Speciellt då avtalsförhållandet grundar sig på kreditgivningen ska kreditgivaren behandla kredit-

---

²²² de Hert – Papakonstantinou 2016, s. 186–187.

²²³ GDPR skäl 32 i ingressen.

upplysningar för att bestämma kredittagarens kreditvärdighet. Att hantera personuppgifter är nödvändigt för att ett kreditavtal kan ingås eftersom ett kreditgivaren inte kan fullgöra kreditavtalet utan att behandla personuppgifter. Behandlingen är nödvändig för att pröva kredittagarens kreditvärdighet, och detta framgår direkt av ordalydelsen i KSL 7:14.1 §. Däremot kräver dataskyddsprinciperna att uppgifterna behandlas endast i den mån det är nödvändigt för att uppfylla avtalet.

Förutom laglighet förutsätter artikel 5(1)(a) att uppgifterna behandlas på ett korrekt och transparent sätt. Kravet på transparens medför att den registrerade informeras om vilka uppgifter som samlas in, hur de samlas in, används och behandlas samt syftet med behandlingen.²²⁴ I artikel 13 och 14 i stadgas också att viss information om behandlingen ska tillhandahållas den registrerade, och i skäl 39 i ingressen till GDPR beskrivs hur informationen ska ges. Syftet med kravet på korrekthet är att öka förståelse hos den registrerade om vad som händer med personuppgifterna. Personuppgifter ska behandlas på så sätt att behandlingen är förenlig med det som har bestämts. Det är inte tillåtet att behandla personuppgifterna på ett oförutsägbart eller oväntat sätt i förhållande till den registrerade.²²⁵ När användningen av kontoinformationstjänster placeras in i denna kontext, kan det konstateras att parterna tillsammans kan försäkra sig om att behandlingen sker på ett transparent och korrekt sätt. Kravet på korrekthet förutsätter att uppgifter inte samlas in i smyg utöver det som har samtyckts.²²⁶ Problemet i det tidigare nämnda fallet i vilket kredittagarens kontotransaktioner användes för att bestämma kredittagarens kreditvärdighet var att kredittagaren inte visste vilka uppgifter som samlades in och användes i prövningen eftersom kreditgivaren fick tillgång till alla uppgifter i kredittagarens internetbank.²²⁷ Det framkom tidigare i underrubrik 3.2.2 att varje betalkonto ska godkännas skilt av betaltjänstanvändaren enligt bestämmelserna i betaltjänstlagen och PSD2. Därmed samlas, används eller behandlas inte uppgifter utöver det betaltjänstanvändaren uttryckligt godkänner.

4.2.3 Är behandlingen begränsad till ett väldefinierat ändamål?

Insamlingen och behandlingen av personuppgifter styrs också av kravet på ändamålsbegränsning. I artikel 5(1)(b) stadgas det, för det första, att personuppgifter endast får samlas

²²⁴ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 119.

²²⁵ Dataombudsmannens byrå [u.å.].

²²⁶ Korpisaari – Pitkänen – Warma-Lehtinen 2018, s. 90.

²²⁷ Se s. 58–59 i denna avhandling.

in för specifika, väldefinierade och berättigade ändamål. Ändamålet för behandlingen ska definieras tillräckligt noga innan personuppgifter behandlas och behandlingen begränsas endast till vad som är nödvändigt för att uppnå ändamålet.²²⁸ Syftet för vilket personuppgifter behandlas ska vara uttryckligt, lagligt, enkelt att förstå och tydligt, vilket möjliggör att den registrerade vet vad som kan förväntas av behandlingen.²²⁹ För det andra är det förbjudet enligt artikeln att i ett senare skede behandla uppgifterna på sådant sätt som är oförenligt med de ursprungliga ändamålen. Personuppgifter får behandlas för andra ändamål endast då den andra bearbetningen är förenlig med syftet för den första bearbetningen.²³⁰ Artikel 29-arbetsgruppen för uppgiftsskydd (WP 29) har ansett att all behandling som följer efter insamling ska betraktas som vidarebehandling och ska därmed uppfylla kravet på kompatibilitet.²³¹ Lagstiftaren har gett viss flexibilitet eftersom vidarebehandling är acceptabelt så länge den inte är inkompatibel.²³² Vidarebehandling av personuppgifter för annat syfte innebär inte automatiskt att den är oförenligt, utan det kräver en helhetsbedömning från fall till fall.²³³ I bedömningen ska det fästas avseende vid bl.a. förhållandet mellan de ursprungliga syftet och syftet med vidarebehandlingen, i vilket sammanhang uppgifterna har samlats in och uppgifternas natur samt vidarebehandlings inverkan på den registrerade.²³⁴ Det uttryckliga syftet med kontoinformationstjänster är att samla in och erbjuda sammansatt information om alla betalkonton i syfte att skapa insikt i den ekonomiska situationen och underlätta uppföljning av denna.²³⁵ I PSD2 artikel 67(2)(f) stadgas att tjänsteleverantören som erbjuder kontoinformationstjänster inte har rätt att bruka eller lagra de erhållna uppgifterna för något annat ändamål än för att genomföra tjänsten som betaltjänstanvändaren har uttryckligen samtyckt till enligt reglerna om uppgiftsskydd.²³⁶ I 82 b § 2 mom. i betaltjänstlagen föreskrivs att leverantören av kontoinformationstjänsten inte får använda, ha tillgång till eller lagra transaktionerna för några

²²⁸ GDPR skäl 39 i ingressen; WP 29 2013, s. 15.

²²⁹ WP 29 2013, s. 17–20. Behandlingen är laglig om den uppfyller någon av de lagliga behandlingsgrunderna i artikel 6 i GDPR. Därutöver har WP 29 ansett att det krävs att syftet med behandlingen är också förenligt med alla andra bestämmelser i tillämplig dataskyddslagstiftning samt andra eventuellt tillämpliga lagar.

²³⁰ GDPR skäl 50 i ingressen; WP 29 2013, s. 21.

²³¹ WP 29 2013, s. 21.

²³² *Ibid.* Det krävs också att vidarebehandlingen uppfyller kravet på laglighet.

²³³ *Idem.*, s. 39.

²³⁴ *Idem.*, s. 25–23.

²³⁵ PSD2 skäl 28 i ingressen.

²³⁶ PSD2 art. 67(2)(f): “not use, access or store any data for purposes other than for performing the account information service explicitly requested by the payment service user, *in accordance with data protection rules.*” (min kursivering)

andra ändamål än för att erbjuda en kontoinformationstjänst på betaltjänstanvändarens uttryckliga begäran. Detta medför tolkningsproblem eftersom artikel 67(2)(f) kan tolkas så att tjänsteleverantören kan vidarebehandla uppgifterna så länge behandlingen görs i enlighet med bestämmelserna i GDPR, medan tolkningen av betaltjänstlagen syftar till att leverantören av kontoinformationstjänster inte kan använda de erhållna uppgifterna för andra ändamål än för att utföra tjänsten för betaltjänstanvändaren. Europeiska data-skyddsstyrelsen (EDPB) har tagit ställning i tolkningsproblematiken och hävdar att en vidarebehandling enligt artikel 67(2)(f) i PSD2 är tillåten såvida den registrerade har gett sitt samtycke enligt artikel 6(1) i GDPR.²³⁷ Om behandlingen inte utgår från samtycke eller lagstiftning på unions- eller medlemsstatsnivå, kan inte vidarebehandlingen anses vara kompatibel med det ändamål för vilket personuppgifterna ursprungligen samlades in.²³⁸

Även om utlåtandet av EDPB avlägsnar osäkerheten kring vidarebehandlingen av kontoinformationstjänster enligt PSD2, består fortfarande tolkningsproblemet mellan direktivet och betaltjänstlagen. Om det i tolkningen utgås från betaltjänstlagens 82 b § 2 mom. uttryckliga ordalydelse, har tjänsteleverantören rätt att endast med betaltjänstanvändarens samtycke behandla sådana personuppgifter som är nödvändiga i syfte av att erbjuda betaltjänsten. Enligt den uttryckliga ordalydelsen har den part som erbjuder kontoinformationstjänsterna inte rätt att vidarebehandla uppgifterna. Artikel 67(2)(f) är i detta hänseende i konflikt med betaltjänstlagen även om PSD2 har som syfte att fullständigt harmonisera de nationella lagarna med vissa undantag som medlemsstaterna har prövningsrätt i.²³⁹ Överraskande är att det hävdas i förarbetet till betaltjänstlagen att 82 b § 2 mom. motsvarar artikel 67.2 d-f i PSD2.²⁴⁰ Det är högst troligt att tillämpningen av paragrafen i betaltjänstlagen leder till ett avvikande slutresultat, vilket medför att artikel 67.2 led f inte är fullt harmoniserad i den finska betaltjänstlagen. I förarbetet konstaterades det att i regel gäller ingen nationell prövningsrätt om bestämmelserna som följer av PSD2 avdelning III och IV.²⁴¹ Detta medför att rättsläget är oklart om en vidarebehandling av kontoinformationstjänster är tillåten. Finansinspektionen konstaterade i sitt utlåtande till revidering av betaltjänstlagen att det inte fanns någon anledning att onödigt begränsa av-

---

²³⁷ European Data Protection Board 2020, s. 11.

²³⁸ *Ibid.*

²³⁹ RP 132/2017 rd, s. 5.

²⁴⁰ *Idem*, s. 53.

²⁴¹ *Idem*, s. 5.

talsfriheten mellan kreditgivaren och kredittagaren genom att begränsa ändamålet för användning av kontoinformationstjänsterna.²⁴² Därutöver har inte betaltjänstanvändarens rätt att använda sammanfattningen som fås med hjälp av kontoinformationstjänsterna begränsats i PSD2 eller betaltjänstlagen. Tolkningen av BetaltjänstL 82 b § 2 mom. leder till tre möjliga utfall, varav det första är att kreditgivaren inte har rätt att använda kontoinformationstjänsterna för några andra ändamål än för att erbjuda kontoinformationstjänster. I det andra utfallet ges kredittagaren självbestämmanderätt till vilket syfte som sammanfattningen av transaktionerna används till. Tolkningen stöds av bestämmelserna om kredittagarens egna upplysningar i KuL 6.2 §. Om BetaltjänstL 82 b § 2 mom. ges samma motsvarighet som artikel 67(2)(f) i PSD2, medför det tredje utfallet att en vidarebehandling av uppgifterna är tillåten om vidarebehandlingen uppfyller de krav som nämndes tidigare samt kredittagaren samtycker till behandlingen. I dessa fall får inte vidarebehandlingen vara oförenlig med det ursprungliga ändamålet för vilket kontoinformationstjänsterna har samlats in. Eventuellt kunde ett fjärde utfall uppstå om rollen för kreditgivaren och tjänsteleverantören inte sammanfaller. Enligt KuL 6.2 § kan kredittagaren samtycka till att kreditgivaren skaffar uppgifter från andra källor om behandlingen är tillåten enligt dataskyddslagen. I förarbetet till KuL framhövs det att kreditgivaren kan kontrollera de uppgifter som kredittagaren har lämnat om kredittagaren samtycker till förfarandet.²⁴³ Att behandla information om betalningstransaktioner i syfte att erbjuda kontoinformationstjänster för att pröva kredittagarens kreditvärdighet framstår mot bakgrunden av kontoinformationstjänsternas syfte och syftet i KSL 7:14.1 § som ett särskilt, väldefinierat och berättigat ändamål. Med stöd av detta är en vidarebehandling av uppgifterna tillåten. Om BetaltjänstL 82 b § 2 mom. inte ges samma motsvarighet som PSD2 art. 67(2)(f) har kredittagaren rätt att använda sammanfattningen till önskat ändamål enligt bestämmelserna om kredittagarens egna upplysningar i KuL 6.2 §.

4.2.4 Uppfylls kravet på uppgiftsminimering?

Även om det varierar från individ till individ hur flitigt ett betalmedel används i vardagen, är kontotransaktionerna i regel synnerligen omfattande. Påståendet stöds av den ökade digitaliseringen som återspeglas i användningen av elektroniska betalmedel. Vissa gränsdragningsproblem kan uppstå av användningen av kontoinformationstjänster eftersom

---

²⁴² Finansinspektionen 2017.

²⁴³ RP 241/2006 rd, s. 6.

behandlingen av personuppgifter begränsas av kravet på uppgiftsminimering. Det föreskrivs i artikel 5(1)(c) i GDPR att uppgifter som behandlas ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande med tanke på syftet av behandlingen. Kravet på nödvändiga uppgifter styrs av behandlingsgrunden för personuppgifter. Användning av uppgifter ska minimeras, d.v.s. begränsas endast till vad som är nödvändigt för att uppfylla syftet med behandlingen. Kravet har en stark koppling till principen om ändamålsbegränsning. Det är inte tillåtet att samla in icke-nödvändiga personuppgifter även med datasubjektets samtycke.²⁴⁴ De insamlade uppgifterna får inte heller vara för omfattande i förhållandet till det avsedda ändamålet.²⁴⁵

Detta medför gränsdragningsproblem över vad som egentligen är nödvändiga uppgifter eftersom prövningen är kreditvärdigheten är alltid beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Tolkningen varierar från fall till fall. Rent generellt ansåg både datasekretessnämnden och dataombudsmannen att kontotransaktioner av en tidsperiod på sex månader utgör synnerligen omfattande data.²⁴⁶ Detta medförde att kreditgivaren i fallet 7/933/2017 inte uppfyllde kravet på relevans i PersonuppgiftsL 9.1§. Risken för behandling av onödiga uppgifter ansågs öka därför att kreditgivaren inte visste i förväg vilken information som samlades in av kredittagarens betalkonton.²⁴⁷ Resonemanget kan utsättas för kritik. I det tidigare kapitlet konstaterades att dagens metoder för prövning av kreditvärdigheten medför viss osäkerhet, speciellt i sådana fall där kredittagaren inte har några tidigare betalningsstörningar. Det existerar åtminstone en osäker period på ca 6–8 månader från att en betalningsförsummelse har skett tills en betalningsstörning fastställs i en dom av underrätten eller skrivs in i kreditupplysningsregistret.²⁴⁸ Undantagsvis kan en betalningsstörning registreras senast 60 dagar efter att en betalningsförsummelse har skett om förutsättningarna i KuL 14 § uppfylls.²⁴⁹ Att samla in kontotransaktioner av en tidsperiod på 2–8 månader bakåt från den tidpunkt då kreditvärdighet prövas är nödvändigt för att avlägsna osäkerheten som de nuvarande metoderna medför. Det är värt att poängtera att kravet på uppgiftsminimering kan uppfyllas redan i ett tidigare skede.

---

²⁴⁴ Hanninen m.fl. 2017, s. 49.

²⁴⁵ Korpisaari – Pitkänen – Warma-Lehtinen 2018, s. 93.

²⁴⁶ Datasekretessnämndens beslut 12.6.2017, dnr 7/933/2017

²⁴⁷ Behandlingen ansågs inte vara sakligt motiverat med hänsyn till den registeransvarigas verksamhet och ändamålet med insamlingen.

²⁴⁸ Se underrubrik 2.2.1 i avhandlingen.

²⁴⁹ Förutom en betalningsstörning kan en anmärkning registreras i registret om kundstörningar i fall där en fordran har varit obetald mer än 60 dagar enligt KreditinstitutsL 15:18 a § 3 mom. Värt att observera är att alla kreditgivare på finansmarknaden inte har tillgång till dessa upplysningar om kredittagaren.

Innan kontoinformationstjänster kan användas torde kreditgivaren vara förpliktad att granska om kredittagaren har någon registrerad betalningsstörning. Eftersom omfattningen av behandlingen styrs av kravet på ändamålsbegränsning och nödvändighet, kan de negativa kreditupplysningarna avlägsna behovet att samla in ytterligare uppgifter om kredittagaren. Speciellt kan behovet avlägsnas i sådana situationer där det strider mot kreditgivarens riskhanteringspolicy att bevilja kredit till personer med en eller flera registrerade betalstörningar. Slutsatsen kan jämföras med en situation där kreditgivaren inte över huvud taget har som avsikt att ingå ett kreditavtal med kredittagaren, till exempel på grund av kredittagarens insolvens. Att kontrollera kredittagarens kreditupplysningar utan syfte att bevilja kredit strider mot bestämmelserna i kreditupplysningslagen. Likaså är det inte nödvändigt att behandla personuppgifter i form av kontoinformationstjänster om det inte finns någon grund för behandlingen.

4.2.5 Är kontotransaktionerna förenliga med kravet på korrekthet?

Kravet med uppgiftsminimering kompletteras med kravet på korrekthet i artikel 5(1)(d) i GDPR enligt vilket uppgifterna som behandlas ska vara exakta och uppdaterade. Enligt artikeln ska alla rimliga åtgärder vidtas för att felaktiga personuppgifter raderas eller rättas utan dröjsmål. Ett liknande krav finns också i kreditupplysningslagen. I KuL 2 § föreskrivs att syftet med lagen är att trygga kredittagarens rätt att bli bedömd utifrån korrekta och relevanta upplysningar. Enligt bestämmelserna om god kreditupplysningssed i KuL 5 § får rätten inte äventyras. Kravet på korrekthet är särskilt viktigt om kreditgivaren använder sig av automatiskt beslutsfattande och/eller profilering i behandlingen. Med *automatiskt beslutsfattande* avses beslut som fattas automatisk på grundval av personuppgifter utan mänskligt ingripande.²⁵⁰ I artikel 4(4) i GDPR definieras *profilering* som automatisk behandling av personuppgifter där uppgifterna används för att betygsätta personliga egenskaper hos en fysisk person. Enligt artikeln gäller rätten speciellt då behandlingen syftar till att förutsäga eller analysera exempelvis personens ekonomiska situation, pålitlighet eller beteende.²⁵¹ I punkt 71 i ingressen till GDPR nämns som exempel ett automatiserat avslag på en kreditansökan i sådana situationer där kredittagaren har fyllt i kreditansökan via webben. Kravet på korrekthet säkerställer att alla automatiserade beslut utgår från korrekta uppgifter.²⁵² Användningen av felaktiga uppgifter kan resultera

²⁵⁰ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 233.

²⁵¹ Hanninen m.fl. 2017, s. 21.

²⁵² IT Governance 2019, s. 51–52.

i olämpliga förutsägelser eller utsagor om kredittagarens ekonomiska situation.²⁵³ Konsekvenserna av automatiserat beslutsfattande och profilering behandlas mer utförligt i femte kapitlet.

Värt att notera är att det inte i KuL finns någon egentlig tidsgräns på vad som är exakta uppgifter i prövningen, utan bedömningen baserar sig på en helhetsbedömning av det enskilda fallet.²⁵⁴ Det är inte tillåtet att använda irrelevanta och föråldrade uppgifter i bedömningen eftersom dessa inte är exakta eller uppdaterade. Datasekretessnämnden framhävde att användningen av kontotransaktioner i prövningen av kredittagarens kreditvärdighet var problematisk eftersom kreditgivaren inte hade möjlighet att kontrollera uppgifternas riktighet.²⁵⁵ I beslutet underströk datasekretessnämnden att kreditgivaren ska se till att felaktiga, ofullständiga eller föråldrade personuppgifter inte behandlas.²⁵⁶ Kravet på uppgifternas felfrihet i PersonuppgiftsL 9.2 § motsvarar kravet på korrekthet i artikel 5(1)(d) i GDPR. Datasekretessnämnden ansåg att risken för felaktiga slutsatser ökade när beslutet baserades endast på data som ficks av ett enda betalkonto. Förfarandet var problematiskt eftersom kredittagaren möjligtvis hade flera andra betalkonton också i andra kreditinstitut. Dessutom bad samt kreditgivaren inte om en utredning av kredittagarens inkomster, utgifter eller andra krediter. De insamlade uppgifterna var ofullständiga och gav en bristfällig helhetsbild av kredittagarens ekonomiska situation. Förfarandet ansågs också strida mot det vad lagstiftaren ansåg vara nödvändigt enligt KSL 7:14.1 §. Missnöjet hos datasekretessnämnden gällande användningen av kontotransaktioner var inte obefogat, eftersom tillgången enbart till kontotransaktioner av ett betalkonto leder till att risken för felaktiga beslut ökar. Det är riskfullt att kreditgivaren enbart använder sig av transaktionerna i prövningen eftersom kreditgivaren kan bli omedveten om övriga omständigheter som påverkar återbetalningsförmågan, till exempel betalningsstörningar. Därtill krävs det att sammanfattningen från kontoinformationstjänsterna tolkas och analyseras, vilket ökar risken av felaktiga slutsatser. Det torde vara nödvändigt att kreditgivaren använder kontoinformationstjänster för att säkra sig om riktigheten i kredittagarens upplysningar, det vill säga som ett komplement. Därmed veri-

---

²⁵³ WP 29 2018, s. 12.

²⁵⁴ Makkonen 2016, s. 151.

²⁵⁵ Datasekretessnämndens beslut 12.6.2017, dnr 7/933/2017.

²⁵⁶ *Ibid.*

fieras kredittagarens rena påståenden med nödvändig bevisning i enlighet med EU-domstolens tolkning av artikel 8(1) i konsumentkreditdirektivet.²⁵⁷

4.2.6 Är behandlingen förenlig med kravet på lagringsminimering samt sker den på ett konfidentiellt och säkert sätt?

Enligt femte dataskyddsprincipen styrs behandlingen av personuppgifter av principen om lagringsminimering. Enligt principen om lagringsminimering ska den som behandlar personuppgifter i behandlingen ta hänsyn till hur personuppgifterna lagras.²⁵⁸ Tiden under vilken personuppgifterna lagras ska vara så kort som möjlig. Enligt artikel 5(1)(e) får inte personuppgifterna förvaras i en form som gör det möjligt att identifiera den registrerade under än längre tid än vad som är nödvändigt med tanke på ändamålet för vilket personuppgifterna behandlades. Lagringsperioden måste bestämmas för att säkerställa att perioden är begränsad till vad som är nödvändigt.²⁵⁹ Personuppgifterna ska raderas eller anonymiseras när de inte längre behövs för det ändamål som de samlades in för.²⁶⁰ I artikeln ges ingen tidsgräns utan lagringstiden blir beroende av grunden och ändamålet för vilka personuppgifter behandlas. En närmare granskning av KSL 7:14.1 § visar att det inte har angetts någon tidsgräns för hur länge uppgifterna som med hjälp av vilka kredittagarens kreditvärdighet provas ska lagras. I BetaltjänstL 82 b § 2 mom. har inte heller någon exakt tidsgräns gett, utan uppgifterna får lagras endast den tid som det är nödvändigt för att tillhandahålla en kontoinformationstjänst. Med stöd av principen om ändamålsbundenhet ska kreditgivaren radera eller anonymisera uppgifterna när kreditgivaren har tagit beslut om kredit på grundval av uppgifter om kredittagarens kreditvärdighet.

Utöver de ovannämnda principerna krävs det att behandlingen av personuppgifterna sker på ett konfidentiellt och säkert sätt. I artikel 5(1)(f) föreskrivs att uppgifterna ska skyddas mot oerättigad eller otillåten behandling samt mot förlust eller förstörelse med hjälp av tekniska eller organisatoriska arrangemang. Det kan hävdas att principen om integritet och konfidentialitet är en av de viktigaste dataskyddsprinciperna i dagens värld. Speciellt med tanke på kreditupplysningarnas natur kan obehörigt avslöjande av uppgifterna leda till att kredittagaren faller offer för identitetsstöld eller annat som medför liknande negativa konsekvenser för kredittagaren. Kontotransaktionerna är av speciell natur eftersom

²⁵⁷ Se fallet C-449/13 punkt 39.

²⁵⁸ IT Governance 2019, s. 55.

²⁵⁹ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 130.

²⁶⁰ *Idem*, s. 129.

transaktionerna kan innehålla betydelsefulla uppgifter med hjälp av vilka kredittagaren kan identifieras. Därmed är det relevant att med hjälp av tillräckliga skyddsåtgärder skydda behandlingen av kredittagarens kontotransaktioner. I artikel 32(2) i GDPR föreskrivs att hänsyn ska fästas vid behandlingens risker, exempelvis följderna av oavsiktlig eller olaglig förstöring, förlust eller åtkomst av uppgifter. Åtgärder med hjälp av vilka lämplig säkerhetsnivå kan säkerställas stadgas i artikel 32(1) led a till d. Exempelvis är pseudonymisering och kryptering, säkerställning konfidentialitet och integritet samt utvärdering och förbättring av skyddsåtgärdernas sätt att skydda kredittagarens personuppgifter.

4.2.7 Hur förhåller sig känsliga betaluppgifter till personuppgifter av särskilda kategorier?

Datasekretessnämnden nämnde i förbigående i sitt beslut att de personuppgifterna som samlades in av kreditgivaren möjligen innehöll känsliga personuppgifter.²⁶¹ Känsliga personuppgifter eller personuppgifter av *särskilda kategorier* har i GDPR art. 9(1) definierats som personuppgifter som hänför sig till politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, ras eller etniskt ursprung, medlemskap i fackförening, genetiska eller biometriska uppgifter, uppgifter om hälsa eller sexualliv eller sexuell läggning. Personuppgifterna av särskild kategori kan uppstå i transaktionshistoriken om kredittagaren exempelvis betalar för en medlemsavgift för medlemskapet i en fackförening. Enligt artikel 9(1) i GDPR är det förbjudet att behandla dessa personuppgifter. Det konstaterades det avhandlingens tredje kapitel att också likande bestämmelser finns i BetaltjänstL 82b § och artikel 67(2)(e) i PSD2. Emellertid är det inte i BetaltjänstL eller PSD2 frågan ett förbud mot behandling av *personuppgifter* av särskild kategori utan enbart känsliga *betaluppgifter*. Som det framkom redan tidigare definierades de *känsliga betaluppgifterna* i BetaltjänstL 8 § 26 punkten som personliga säkerhetsbehörighetsuppgifter och betalningsuppgifter som kan användas för bedrägeri. Kontoinnehavarens namn och kontonummer ansågs inte tillhöra definitionen av känsliga betaluppgifter. Däremot torde inte artikel 9(1) i GDPR falla under definitionen av *känsliga betaluppgifter* eftersom det är diskutabelt om uppgifterna i art. 9(1) kan användas för bedrägeri. Det är värt att notera att motiveringarna i PSD2 och förarbetet till betaltjänstlagen är kortfattade. Emedan Europeiska centralbanken (ECB) i sitt utlåtande har anfört att känsliga betaluppgifter

²⁶¹ Datasekretessnämndens beslut 12.6.2017, dnr 7/933/2017.

hänför sig till uppgifter med hjälp av vilka det är möjligt att autentisera sig, initiera en betalning eller alternativt beställa betalningsinstrument eller koder för autentisering.²⁶² Enligt definitionen given av ECB är uppgifterna i artikel 9(1) i GDPR inte uppgifter som kan användas till bedrägeri, vilket leder till att definitionen av personuppgifter av särskilda kategorier och känsliga betaluppgifter inte kan ges samma innebörd.

Trots förbudet i artikel 9(1) för behandlingen av personuppgifter av särskilda kategorier kan dessa behandlas när kontoinformationstjänster erbjuds om behandlingen uppfyller något av kraven som ställs i GDPR art. 9(2). I artikel 9(2) ges en uttömmande uppräkningslista när personuppgifterna får behandlas, varav art. 9(2)(a) baserar sig på uttryckligt samtycke hos den registrerade. I ett sammanhang där personuppgifter behandlas för att erbjuda kontoinformationstjänster är det förbjudet att behandla personuppgifter av särskilda kategorier endast på grundval av avtalet mellan tjänsteleverantören och betaltjänst användaren.²⁶³ Som det redan tidigare framkom ska samtycket ska vara frivilligt, specificerat, informerat och entydigt.²⁶⁴ Emellertid föreskrivs det i artikel 9(2)(a) i GDPR att det är förbjudet att behandla personuppgifter av särskild kategori, även med samtycke av den registrerade, om unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt stadgar att förbudet inte kan upphävas av den registrerade. Om behandlingen medför osedvanliga risker kan denna förbjudas trots att den registrerade har samtyckt till behandlingen.²⁶⁵ I 6.1 § i kreditupplysningslagen stadgas det att känsliga personuppgifter får behandlas endast om det finns ett uttryckligt stöd för behandlingen i lag eller i ett med stöd av lag fattat beslut. Bestämmelsen leder till att kontoinformationstjänster kan användas i kreditgivning såvida de känsliga personuppgifterna avlägsnas från transaktionshistoriken. Emellertid har det föreslagits att förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter i KuL 6.1 § ska strykas.²⁶⁶ Enligt förslaget skulle artikel 9 i GDPR istället tillämpas, vilken tillåter behandlingen med kredittagarens uttryckliga samtycke. Därmed är det också möjligt att behandla personuppgifter av särskilda kategorier om ordalydelsen i KuL 6.1 § ändras.

---

²⁶² European Central Bank 2014b, s. 24; European Central Bank 2014a, s. 7. Enligt definitionen räknas till känsliga betaluppgifter till exempel internetbankskoder, PIN-koder, kortnummer och CVC-koden på betalkort.

²⁶³ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 161.

²⁶⁴ Se s. 62 i denna avhandling.

²⁶⁵ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 161.

²⁶⁶ Utkast 13.5.2020 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av kreditupplysningslagen, 86 § i betaltjänstlagen och 4 a § i straffregisterlagen, s. 15–16.

Enligt nuvarande tidtabell kommer lagförslaget att presenteras för riksdagen under sommaren.²⁶⁷

Det ska noteras att behandlingen av personuppgifter i enlighet med de ovannämnda artiklarna endast är ett delmoment. Kreditgivaren ska enligt artikel 5(2) i GDPR ansvara för och visa att principerna för behandlingen av personuppgifter iaktas och efterlevs. Därutöver är behandlingen av kontoinformationstjänster i prövningen tillåten såvida kreditgivaren uppfyller andra krav som ställs i GDPR. Bland annat ska kreditgivaren se till att behandlingen av transaktionerna säkerställer kredittagarens rättigheter i artiklarna 12–22.²⁶⁸

4.3 Erbjuder lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton rum för analogier med tanke på skyddet för privatliv?

Utöver rättigheterna i GDPR krävs det att kredittagarens rätt till personlig integritet inte äventyras. Eftersom det inte finns någon rättspraxis, juridisk litteratur eller forskningsresultat om användningen av kontoinformationstjänster kan analogier vara användbara och nödvändiga. Det är värt att notera att användningen av kontotransaktioner har redan tidigare väckt intresset hos myndigheter, vilket har lett till att användningen har behandlats i flera lagförslag. Bland de nyaste förslagen var lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton (571/2019). I och med den ökade digitaliseringen har nya utmaningar uppstått med tanke på kravet på personlig integritet samt skydd för privatliv.²⁶⁹ Syftet med kreditupplysningslagen är att trygga kredittagarens rätt till personlig integritet, och enligt god kreditupplysningslag får inte rätten inskränkas utan stöd i lag. Rätten till integritet utgår från att individen har rätt att vara ensam i förhållandet till andra och bestämma hur mycket, på vilket sätt och i vilken omfattning integriteten avslöjas för andra.²⁷⁰ På grund av kreditupplysningslagens natur, speciellt de positiva kreditupplysningarna, är det väsentligt att användningen av kontoinformationstjänster är förenlig med kredittagarens rätt till integritet samt skyddet för privatliv. Innehållet i kapitlet är inte ansett att fungera som en uttömmande förklaring och redovisning av kredittagarens rätt till integritet eller privatliv. Med hänvisning till den andra forskningsfrågan kan utkastet,

²⁶⁷ Justitieministeriet [u.å.].

²⁶⁸ Enligt artiklarna har kredittagaren bl.a. rätt att få tillgång till hur personuppgifterna behandlas, rätt att få sina uppgifter rättade eller raderade, rätt att begränsa behandlingen, rätt att göra invändningar mot behandlingen och rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande eller profilering.

²⁶⁹ Turunen 2018, s. 56.

²⁷⁰ Saarenpää 2015, s. 231.

förarbetet och den nyssnämnda lagen erbjuda rum för analogier, speciellt med tanke på tillgången till och användningen av kontotransaktioner med avsikt att bedöma en viss egenskap hos ägaren av betalkontot. Av speciellt intresse är diskussionen kring Folkpensionsanstaltens, härefter FPA:s, tillgång till kontotransaktionerna.

Skyddet för privatliv är en grund- och människorättighet. Begreppet är inte klart definierat men det kan ses som ett samlande begrepp för individens privata krets, som omfattar också behandlingen av personuppgifter som redan tidigare behandlades.²⁷¹ Individen har rätt att leva sitt privatliv utan att myndigheter eller andra utomstående på ett ogrundat sätt blandar sig in i det.²⁷² Skyddet i GL 10 § kompletteras b.la. av artiklarna 7 och 8 i stadgan. Innehållet i artikel 8 behandlades redan tidigare,²⁷³ men enligt artikel 7 har varje människa rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv. Utöver detta fastställs rätten till skyddet för privat- och familjeliv i artikel 8.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR). Skyddet medför att en offentlig myndighet inte får ingripa i rätten utan stöd med lag och endast om det är nödvändigt med tanke på vissa begränsade förutsättningar. De nyssnämnda rättigheterna är av väsentlig betydelse för individen och därmed har lagstiftaren en plikt att trygga dessa. Det kan upplevas som ett hot mot den personliga integriteten när mängder av personuppgifter samlas in och bearbetas.²⁷⁴ Samtidigt uppfattas personuppgifter som den nya valutan på internet, vilket leder till att det rentav är omöjligt att undgå behandling av personuppgifter. Enligt huvudregeln ska individen ha rätt att bestämma hur hens personuppgifter används om det inte begränsas i någon lag.²⁷⁵ I artikel 52(1) i stadgan föreskrivs att det endast är möjligt att begränsa utövandet av stadgans rättigheter och friheter genom att införa begränsningarna i lag. Vidare förutsätts det att rättigheterna och friheterna endast får begränsas om det är nödvändigt och svarar mot mål av allmänt samhällsintresse eller behövs för att skydda andra människors rättigheter och friheter. Därmed är det väsentligt att beakta proportionalitetsprincipen.

Grundlagsutskottet har haft en varierande syn på vilka uppgifter tillhör banksekretessen och hur uppgifterna förhåller sig till kärnan av privatliv och personlig integritet. Tidigare har grundlagsutskottet ansett att uppgifter som tillhör banksekretessen inte hör till kärnan

²⁷¹ RP 309/1993 rd, s. 56.

²⁷² RP 309/1993 rd, s. 56; Suksi 2002. s. 149.

²⁷³ Se underrubrik 4.2.1 i avhandlingen.

²⁷⁴ Enkvist 2016, s. 23.

²⁷⁵ RP 96/1998 rd, s. 4.

av privatliv.²⁷⁶ I utkastet till lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton föreslogs det att uppgifter om betalkonton kunde ges till vissa myndigheter under vissa förutsättningar, nämligen för att minska missbruk samt bekämpa ekonomisk brottslighet och grå ekonomi.²⁷⁷ I och med tillgången till kontotransaktionerna skulle det femte penningtvättsdirektivet²⁷⁸ genomföras. I utkastet ansågs det nödvändigt att uppgifterna innehöll information om betalkontots IBAN-nummer, öppnings- och avslutningsdag, saldot och kontotransaktioner från en viss tidsintervall.²⁷⁹ Emellertid menade grundlagsutskottet att penningtvättsdirektivet inte krävde att uppgifterna om betalkonton behandlas på det föreslagna sättet. Grundlagsutskottet hävdade att behandlingen var synnerligen omfattande och den begränsade kontoägarens rätt till skydd för privatlivet på ett genomgripande sätt eftersom transaktionerna kunde jämföras med känsliga uppgifter.²⁸⁰ I sitt yttrande tog grundlagsutskottet fasta på det ändrade betalbeteendet och dess ökade betydelse för behandlingen av kontotransaktioner. I och med den minskade användningen av kontanter samt ökade användningen av betalkonton ansåg grundlagsutskottet att det var möjligt med hjälp av kontotransaktionerna att få mer detaljerade uppgifter av en persons privatliv.²⁸¹ Därtill ansåg utskottet att det var möjligt att transaktionerna direkt innehöll känsliga personuppgifter, till exempel medlemskap i religionssamfund.²⁸² Följaktligen ändrades ordalydelsen i förslaget till paragrafen och rätten till kontotransaktioner och benämningen av kontots saldo avlägsnades för att lagförslaget kunde behandlas i vanlig lagstiftningsordning. I den nuvarande ordalydelsen av lagens 4 § 3 mom. har vissa myndigheter rätt att få tillgång till uppgifter om betalkontots IBAN-nummer, identifikationssignum och när betalkontot har öppnats och eventuellt avslutats. Myndigheternas rätt till data om kontoinnehavaren inskränktes avsevärt.

Förutom det ovan nämnda tog grundlagsutskottet fast på FPA:s rätt till kontotransaktionerna. I utkastet till lagförslaget föreslogs att också FPA skulle få tillgång till kontotransaktionerna eftersom detta skulle underlätta behandlingen av bl.a. utkomststöd i form av

---

²⁷⁶ GrUU 7/2000 rd, s. 4; GrUU 14/2002 rd, s. 4.

²⁷⁷ RP 167/2018 rd, s. 46.

²⁷⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU.

²⁷⁹ Utkast 13.6.2018 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton och till vissa lagar som har samband med den, s. 60.

²⁸⁰ GrUU 48/2018 rd, s. 8.

²⁸¹ *Idem*, s. 4.

²⁸² *Ibid.*

snabbare beslut.²⁸³ Enligt 17 § 1 mom. i lagen om utkomststöd (1412/1997) ska den som ansöker om utkomststöd lämna till FPA alla sådana nödvändiga uppgifter som inverkar på rätten till förmånen. Dessa nödvändiga uppgifter omfattar till exempel uppgifter om inkomster och utgifter. I anvisningarna förutsätter FPA att ansökaren bifogar i ansökan kontoutdrag från alla inhemska och utländska konton för de senaste två månaderna.²⁸⁴ I anvisningarna poängteras att kontots saldo och kontotransaktioner ska framgå av kontoutdraget. De begärda kontoutdragen har ansetts vara nödvändiga eftersom det av utdragen kan framgå uppgifter som kan vara väsentliga för att behandla och avgöra personens behov av utkomststöd.²⁸⁵ Utkomststödet är det stöd som beviljas i sista hand om personen som ansöker om det inte har rätt till någon annan förmån eller om förmånen inte är tillräcklig.²⁸⁶ I lagens 6 § stadgas att i beräkningen ska förhållandet mellan inkomster och utgifter beaktas. Eftersom utkomststöd endast kan fås i sådana situationer där personen inte kan få tryggad sin utkomst som krävs för ett värdigt liv, ska det bevisas att personens situation verkligen motsvarar detta krav. Kravet kan framgå av kontoutdragen i form av avsaknad av inkomster eller besparingar eller där beloppet av inkomsterna är mindre än de acceptabla utgifterna. Därtill kan det av transaktionerna framgå sådana omständigheter som signalerar att personen kan få sin utkomst tryggad och är därmed inte i behov av utkomststödet.

I grund och botten var syftet med den föreslagna paragrafen i lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton att minska asymmetri mellan FPA och ansökarna samt underlätta processen för behandlingen av ansökningarna. Den som ansöker om förmån ansvarar för att FPA får tillgång till alla sådana uppgifter som är nödvändiga för att behandla ansökan, vilket kan leda till att FPA inte får uppgifterna. FPA har rätt att avslå ansökan om de nödvändiga uppgifterna inte lämnas in eftersom rätten till en förmån inte kan avgöras utan dessa. Grundlagsutskottet hävdade att en snabbare och smidigare process inte var en tillräcklig grund för inskränkningen av skyddet för privatlivet då denna skedde oberoende sökandens samtycke.²⁸⁷ Grundlagsutskottet framhävde i motiveringen

---

²⁸³ GrUU 48/2018 rd, s. 7. Behandlingen av utkomststöd var endast ett exempel av ändamålet för användningen. Utkomststödet används som exempel eftersom det kräver att sökanden uppfyller vissa förutsättningar i lag och är därmed värdig eller berättigad till stödet i likhet med kredittagarens kreditvärdighet.

²⁸⁴ Folkpensionsanstalten 2020.

²⁸⁵ Justitiekanslersämbetets avgörande 20.10.2020, dnr OKV/250/20/2020.

²⁸⁶ RP 217/1997 rd, s. 17.

²⁸⁷ GrUU 48/2018 rd, s. 7.

flera problematiska faktorer i FPA:s rätt till transaktionerna. Det första problemet var att FPA fick tillgång till transaktionerna utan sökandens samtycke.²⁸⁸ Det andra problemet var att FPA redan tidigare hade getts rätt att få tillgång till uppgifter som tillhörde banksekretessen om tillräckliga uppgifter om sökanden inte kunde fås på något annat sätt och det fanns en motiverad anledning att misstänka att otillräckliga eller otillförlitliga upplysningar hade lämnats av den som ansökte om en förmån.²⁸⁹ Grundlagsutskottet ansåg det omtvistat hur förslaget förhöll sig till FPA:s tidigare rätt. Därutöver ansåg grundlagsutskottet att det var problematiskt att FPA underrättade innehavaren av betalkontot i efterhand om FPA hade inhämtat uppgifter. I ett tidigare utlåtande ansåg grundlagsutskottet att sökanden ska informeras innan begäran om uppgifter framförs.²⁹⁰ Grundlagsutskottet ansåg att FPA:s rätt till kontotransaktionerna inte var tillräckligt motiverat, exakt eller noggrant begränsat i förslaget, vilket ledde till att FPA:s rätt till transaktionerna avlägsnades från regeringspropositionen.

Värt att observera är att omständigheterna är mycket likadana som i fallet med kreditgivarens rätt att använda kreditupplysningar, även om FPA i vissa fall har en mer långtgående rätt att begära information av finansinstitut. Emellertid är det värt att notera att lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton inte erbjuder några långtgående slutsatser med tanke på diskussionen kring tillgången till betalkontona respektive transaktionerna. Utgångspunkten för användningen av och rätten till kontoinformationstjänster i kreditgivningen skiljer sig i allra högsta grad. Grundlagsutskottet framhävde att en snabbare behandling inte var en tillräcklig motivering för att begränsa rätten till privatlivet, då begränsningen skedde oberoende av sökandens samtycke. Det är värt att notera att i utkastet till lagen grundades FPA:s rätt till transaktionerna direkt med stöd av lag, medan användningen av kontoinformationstjänster alltid utgår från samtycke hos kredittagaren. Eftersom användningen av kontoinformationstjänster inte begränsar kredittagarens rättigheter eller i friheter i lag, kan behandlingen av kontotransaktioner inte jämföras med förslaget. Om kreditgivaren har rätt att erbjuda kontoinformationstjänster ska kredittagaren samtycka till användningen av utomstående källor enligt KuL 6.2 §. Enligt ordalydelsen i paragrafen ska samtycket fås av kredittagaren innan utomstående källor

---

²⁸⁸ GrUU 48/2018 rd, s. 7

²⁸⁹ GrUU 14/2002 rd, s. 4. Grundlagsutskottet har också i utlåtandet 7/2000 rd, s. 4 konstaterat att ”Regleringen har i sig ett acceptabelt syfte, eftersom villkoret är grundad anledning att misstänka att de uppgifter en klient har lämnat *inte är tillräckliga eller tillförlitliga.*” (min kursivering)

²⁹⁰ *Ibid.*

kan användas. Om kontoinformationstjänster jämförs med kredittagarens upplysningar, utgår användningen direkt utifrån kredittagarens vilja och intresse att upplysa kreditgivaren.²⁹¹ Gemensamt för de två nyssnämnda utgångspunkterna i KuL 6.2 § är att omfattningen av behandlingen begränsas av dataskyddsprinciperna som behandlades tidigare i avsnitt 4.2.

Med stöd av det ovannämnda kan inte förutsättningarna under vilka betaltransaktioner görs tillgängliga enligt förslaget till lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton jämföras med användningen av kontoinformationstjänster i kreditgivningen. Förutsättningarna kunde ha varit jämförbara om FPA hade haft möjlighet att med den sökandens samtycke få tillgång till uppgifterna. Eventuellt om kreditgivarens rätt att använda kontoinformationstjänsterna eller annan jämförbar tjänst stiftades i lag, krävdes det tydlig och omfattande lagreglering så att begränsningen av kredittagarens rätt till personlig integritet var godtagbar och nödvändig. Redan registreringen och användningen av de positiva kreditupplysningarna och kombinationen av informationen till kredittagarens inkomstuppgifter har lett till diskussion om hur användningen förhåller sig till kredittagarens rättigheter och friheter.²⁹² Att införa en liknande begränsning i lag som föreslogs i utkastet till lagen om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton skulle i även högre grad inskränka kredittagarens rättigheter och friheter än det föreslagna positiva kreditupplysningsregistret. I sådan behandling av personuppgifter vore det nödvändigt att på ett tydligt och detaljerat sätt motivera och avgränsa behandlingen av kontotransaktionerna för att tillgodose kredittagarens rättigheter på ett ändamålsenligt sätt. I diskussionen kunde grundlagsutskottets tolkning användas som vägledning.

---

²⁹¹ Diskussion kring samtyckets frivillighet presenteras i underrubrik 5.2.

²⁹² Kontkanen – Lång 2018, s. 92.

5 LEDER KONTOINFORMATIONSTJÄNSTER TILL ANSVARSFULLARE KREDITGIVNING?

5.1 Möjliga praktiska fördelar för kredittagaren och kreditgivaren

I avhandlingen har det framhävts att det finns alvarliga brister i det nuvarande systemet enligt vilket kreditvärdigheten prövas.²⁹³ Asymmetrisk information uppstår när de bristfälliga metoderna kombineras med kredittagarens bristande kunskap, vilket leder till att kreditgivaren ingår kreditavtalet med ofullständig och till och med felaktig förhandsinformation. I undersökningen av Hibbeln m.fl. har det framförts att högriskabla kredittagare har incitament att sprida ut information i flera banker.²⁹⁴ Till följd därav beviljas kredittagarna kredit eftersom prövningen av kreditvärdighet försvåras i och med den ökade asymmetriska informationen i avtalsförhållandet. I diskussionen kring innehållet i och användningen av kontoinformationstjänster framkom det att en stor del av finländarna använder parallellt flera banker, vilket ökar risken för en fragmenterad helhetsbild av kredittagarens ekonomiska situation.²⁹⁵ Att använda kontoinformationstjänster för att balansera den asymmetriska informationen kunde tjäna kreditgivaren när kredittagarens kreditvärdighet bedöms, eftersom en mer tillförlitlig insikt kan skapas med mer information om kredittagaren. Kreditgivaren kan redan i ett tidigare skede bli medveten om återkommande transaktioner som kan äventyra kredittagarens betalningsförmåga, till exempel en eller flera avbetalnings- eller lånerater. Utan kontoinformationstjänster hade kreditgivaren inte tillgång till informationen om kredittagaren inte upplyste kredittagaren om omständigheterna. Därtill kan kreditgivaren redan i ett tidigare skede få insikt i kredittagarens destruktiva konsumentbeteende, som till viss del påverkar betalningsförmågan och beskriver kredittagarens betalningsvilja. Exempel på destruktivt konsumentbeteende är övertrassering av betalkontot och upprepade försenade betalningar. Att inte bevilja kredit i dessa situationer leder till bättre riskhantering för kreditgivaren. Därutöver stärker förfarandet kundskyddet eftersom kredittagare inte beviljas kredit när kreditvärdigheten är låg. Kreditgivaren och kredittagaren undviker det tunga förfarandet med försenade lånerater, uppsägning av lån och indrivnings- och processkostnader. Förutom ökad insikt i destruktivt konsumentbeteende kan det konstateras att kreditgivaren kan utgående från transaktionshistoriken bedöma om beteendet hos kredittagaren

---

²⁹³ Se diskussionen i underrubrikerna 2.2.1–2.2.3 i avhandlingen.

²⁹⁴ Hibbeln – Norden – Usselmann – Gürtler 2020, s. 15.

²⁹⁵ Se diskussionen kring den parallella användningen av olika banker på s. 52–53 i avhandlingen.

är regelbundet eller är det frågan om en enskild händelse. Den enskilda händelsen torde påverka mindre bedömningen än exempelvis återkommande övertrasseringar.

Dataombudsmannen hävdade i utlåtandet till revideringen av betaltjänstlagen att det inte är ändamålsenligt att använda kontoinformationstjänster i prövningen av kredittagarens kreditvärdighet, eftersom möjligheterna att kontrollera upplysningarnas riktighet kommer att öka under de kommande åren.²⁹⁶ Det är högst troligt att dataombudsmannen hänvisade till användningen av det positiva kreditupplysningsregistret. Det lär vara ostridigt att de positiva kreditupplysningarna ger kreditgivaren bättre möjligheter att bedöma kredittagarens förmåga att hantera krediten än de negativa kreditupplysningarna. Till skillnad från de negativa kreditupplysningarna förhindrar det positiva kreditupplysningsregistret överskuldssättning på ett effektivare sätt eftersom kreditgivaren får en mer omfattande bild av kredittagarens ekonomiska situation som helhet innan kreditavtalet ingås.²⁹⁷ Det har föreslagits att registret ska innehålla uppgifter om det totala kreditbeloppet, antal krediter, ränta för alla krediter, uppgifter om återbetalningsraterna och antal kreditgivare som kredittagaren har ingått ett kreditavtal med.²⁹⁸ Även om de positiva kreditupplysningarna anses vara mer användbara än de negativa, är registret inte fullständigt problemfritt. Registrets utgångspunkt och huvudsakliga uppgift är att balansera det nuvarande problemet med asymmetrisk information. Ju mer uppgifter kreditgivaren har av kredittagarens betalningsförmåga och betalningsvilja, desto lättare är det att ta ett motiverat och välgrundat beslut. Värt att notera är att övergången till ett positivt kreditupplysningsregister inte ensamt löser problemet med ökad överskuldssättning eller asymmetrisk information. Till liknande slutsatser kom också Erkki Kontkanen och Ahti Saarenpää i sina utredningar om positiva kreditupplysningsregister.²⁹⁹ Bland de största bristerna i ett positivt kreditupplysningsregister är att registret är oanvändbart om kredittagaren inte tidigare har ingått några kreditavtal. Även om kredittagaren har andra krediter, får kreditgivaren inte kunskap om andra utgifter, till exempel utgifter som beror på levnadskostnader eller konsumentbeteendet. Om kontoinformationstjänster i stället används kan kreditgivaren se alla inkomna och utgångna transaktioner i transaktionshistoriken. Detta leder till att kreditgivaren har tillgång till mer omfattande och beskrivande uppgifter om kredittagarens eko-

---

²⁹⁶ Dataombudsmannens byrå 2017.

²⁹⁷ Kontkanen – Lång 2018, s.10.

²⁹⁸ Justitieministeriet 2021, s. 33.

²⁹⁹ Se Saarenpää 2013, s. 41 och Kontkanen – Lång 2018, s.45.

nomiska situation. Därtill är fördelarna med kontoinformationstjänster jämfört med det positiva kreditupplysningsregistret att kontoinformationstjänster torde erbjuda en snabbare lösning till problemet med ökad överskuldssättning. Kontoinformationstjänster är i princip redan tillgängliga medan det positiva kreditupplysningsregistret kommer tas i bruk under våren 2024.³⁰⁰ Förutom detta erbjuder kontoinformationstjänster kreditgivaren data också i det skedet då kredittagaren inte har några krediter, vilket positiva kreditupplysningar inte gör. Därmed blir inte användningen av kontoinformationstjänster irrelevant även om ett positivt kreditupplysningsregister inrättas. Emellertid är det tänkbart att användningen av kontoinformationstjänster är mindre användarvänlig eftersom resultatet kräver mer tolkning av kreditgivaren. Resultatet är inte lika självklart som i innehållet i det positiva kreditupplysningsregistret.

Det kan hävdas att användningen av kontoinformationstjänster delvis kunde lösa den nuvarande problematiken med asymmetrisk information. Åtminstone underlättar användningen kredittagarens bevisföring i samband med kredittagarens egna upplysningar om utgifternas totala belopp. Kredittagaren kan på ett mer tillförlitligt sätt presentera data om återbetalningsförmågan eftersom en tredje part har sammanställt uppgifterna. Därigenom minskar risken för felaktigt slutresultat eftersom kredittagaren inte har lika möjligheter att påverka innehållet i sammanfattningen. Kreditgivaren har bättre möjligheter att kontrollera om kredittagaren har gett sanningsenliga uppgifter. Förutom kreditgivarens ökade möjligheter att på ett rimligt sätt fastställa sanningsvärdet i kredittagarens upplysningar kan det hävdas att ansvaret av prövningen kunde förskjutas på den sakkunniga parten med relevant kunskap. Eventuellt kunde användningen av kontoinformationstjänster resultera i klarare ansvarsfördelning samt eventuellt minska ogiltighet i avtalsförhållandet mellan kreditgivaren och kredittagaren. Eftersom KSL 7:14.1 § inte innehåller en upplysningsplikt för kredittagaren, kan rättsläget vara oklart för konsumenten. Därmed torde sannolikheten att kreditgivaren åberopar sådana väsentliga omständigheter som har undanhållits minska på grund av kreditgivarens ökade insikt av kredittagarens kreditvärdighet. Förutom detta har antal felaktiga kreditbeslut ansetts minska då kreditgivaren har tillgång till information från olika källor och överväger informationen innan beslutet tas.³⁰¹ Risken för oväntade utgifter som kan rubba återbetalningsförmågan torde minska då kreditgivaren har tillgång till mera uppgifter om kredittagaren. Därutöver behöver kreditgivaren

³⁰⁰ Justitieministeriet 2021, s. 104.

³⁰¹ Hibbeln – Norden – Usselman – Gürtler 2020, s. 15.

inte använda sig av exempelvis statistiska metoder utan kan istället utgå från en individuell prövning.

Även om det inte uttryckligt nämndes, utgick EDPB från *My data*-tankesättet i resonemanget kring en vidarebehandling av kontoinformationstjänster.³⁰² I modellen om *My data*³⁰³ ges individen egenmakt och beslutanderätt över insamling, bearbetning och återanvändningen av sina egna personuppgifter.³⁰⁴ Synsättet är förenligt med kredittagarens rätt till personlig integritet enligt vilket kredittagaren har rätt att bestämma hur mycket, på vilket sätt och till vilket pris integriteten avslöjas för andra.³⁰⁵ Med hjälp av *My data* kan personuppgifterna utnyttjas och kombineras för att skapa innovativa tjänster som gynnar individen. Det krävs att personuppgifterna kan tillhandahållas så gott som i realtid i ett format som är vanligt och maskinläsbart. Även om *My data*-modellen inte ska ses som ett kontrollverktyg utan som ett nytt verktyg för överföring av personuppgifter,³⁰⁶ medför modellen också ökad transparens och kontroll för kredittagaren. För individen är det lättare att utöva sina rättigheter som GDPR medför. Personuppgifter anses höra till sfären av *My data* om individen kan kontrollera och aktivt utnyttja användningen av personuppgifterna. Om individen inte kan få, utnyttja eller överföra personuppgifterna hör de inte till sfären av *My data*.³⁰⁷ Därmed hör all *My data* till kretsen av personuppgifter, men alla personuppgifter hör inte till kretsen av *My data*.

I modellen av *My data* placeras individen i centrum av hantering av sina egna personuppgifter och ges möjlighet att dra nytta av uppgifternas omsättningsvärde. Om BetaltjänstL 82 b § 2 mom. inte kan ges samma innebörd som artikel 67(2)(f) i PSD2, lär inte kreditgivaren ha möjlighet att erbjuda kontoinformationstjänster i samband med prövningen av kredittagarens kreditvärdighet. Däremot torde kredittagaren ha rätt att, med stöd av resonemanget kring *My data*, använda sammanfattningen till önskat ändamål. Användningen stöds av bestämmelserna om kredittagarens egna upplysningar i KuL 6.2 §. Även om tillgången till transaktionerna och utförandet av kontoinformationstjänster inte utgår

---

³⁰² Se s. 65 i denna avhandling. Synsättet är överens med syftet i PSD2 i vilket lagstiftaren vill skapa rum för nya och innovativa tjänster men samtidigt främja informationssäkerhet och uppgiftsskydd.

³⁰³ Ett svenskt begrepp för *My Data* har inte etablerats. Eventuellt kunde begreppet *egendata* användas, men *My Data*, *My data* eller *MyData* lär vara vanligare.

³⁰⁴ Poikola m.fl. 2018, s. 17–19.

³⁰⁵ Saarenpää 2015, s. 231.

³⁰⁶ Kallasvuo 2016, s. 157.

³⁰⁷ Poikola m.fl. 2018, s. 18.

direkt från rätten till dataportabilitet i artikel 20(1) och (2) i GDPR,³⁰⁸ kan bestämmelserna bli aktuella i sådana fall där kredittagaren utövar sin rätt i enlighet med modellen om My data och överför själva sammanfattningen till kreditgivaren. Personuppgifterna, i detta fall sammanfattningen som fås med hjälp av kontoinformationstjänsten, kunde direkt överföras till kreditgivaren när det är tekniskt möjligt. Det förutsätts i artikel 20(1) att behandlingen grundar sig på ett samtycke eller avtal samt att behandlingen sker automatiserat. Enligt huvudregeln i artikel 12(5) i GDPR ska informationen tillhandahållas kostnadsfritt. Undantagsvis kan en rimlig avgift tas eller begäran vägras om den är klart ogrundad eller orimlig, men det krävs att den personuppgiftsansvariga visar att begäran är ogrundad eller orimlig. Kredittagarens rätt att överföra data enligt artikel 20 i GDPR är inte absolut. Rätten omfattar inte sådana uppgifter som inte hör till omfattningen av begreppet *personuppgift* i artikel 4(1) i GDPR.³⁰⁹ Därutöver omfattar rätten personuppgifter som kredittagaren har tillhandahållit den registeransvariga, i detta fall tjänsteleverantören av kontoinformationstjänster. Utanför blir sådana uppgifter som den registeransvariga har själv skaffat eller som har erhållits genom att härleda eller analysera uppgifterna som kredittagaren har tillhandahållit.³¹⁰ Det har framförts att begreppet *tillhandahållit* ska ges en vid tolkning och ska anse omfatta personuppgifter om den registrerades aktivitet eller resultatet av iakttagelser aktiviteten.³¹¹ Kredittagaren lär ha rätt överföra rådata gällande kontotransaktioner, men inte sådana analyser som hänför sig till exempelvis utgiftskategorier eller analyser av mönster relaterade till konsumentbeteendet, eftersom de är härledda av registeransvariga från de data som kredittagaren har tillhandahållit. En sådan överföring är överens med tolkningen som WP 29 presenterade.³¹² Det framkom redan tidigare i diskussionen om behovet av PSD2 att rätten till dataportabilitet beror på informationens format.³¹³ Informationen ska vara strukturerat och i sådan format som allmänt används och som är maskinläsbart och kompatibelt.³¹⁴ Detta medför inte att den registeransvariga, i detta fall tjänsteleverantören av kontoinformationstjänster, har en plikt att införa eller upprätthålla behandlingssystem som är

---

³⁰⁸ WP 29 2017, s. 8.

³⁰⁹ *Idem*, s. 10.

³¹⁰ *Idem*, s. 11.

³¹¹ *Idem*, s. 11–12.

³¹² Se WP 29 2017, s. 11–12.

³¹³ Se s. 48–49 i denna avhandling.

³¹⁴ GDPR skäl 68 i ingressen; WP 29 2017, s. 18–20. Formatet har ansetts variera mellan olika sektorer och det kan finnas flera godtagbara format samtidigt. Om inget format är allmänt använt på sektorn kan personuppgifterna tillhandahållas med vanligt använda öppna format kombinerat med alla metadata.

tekniskt kompatibla.³¹⁵ Detta kan utgöra ett hinder för överföringen av kontotransaktionerna till kreditgivaren.

Det har framförts att rätten till dataportabilitet har varit hittills otillfredsställande eftersom det inte finns tillgång till data i realtid.³¹⁶ Därtill har det poängterats att individen ska ha möjlighet att välja vilka data överförs och till vad de används så att modellen om My data kan ske i praktiken.³¹⁷ Värt att notera är att kontoinformationstjänster medför en förbättring när det handlar om tillgång och överföring ekonomiska data, vilket erbjuder ökade möjligheter att utnyttja data på ett effektivt sätt. Till följd av skiftet mot My data kunde kreditgivaren ha större möjligheter anpassa kreditanbudet och villkoren till kredittagarens individuella situation med hjälp av kontoinformationstjänster. I de fall där kreditgivaren inte klarar av att balansera den asymmetriska informationen, bestäms priset på krediten ofta enligt den så kallade genomsnittskonsumerten. Eftersom snedvridet urval ökar priset på krediten, kunde krediten erbjudas till ett förmånligare pris om kredittagaren hade möjlighet att bevisa att återbetalningsförmågan är utmärkt. Därmed kunde användningen av kontoinformationstjänsterna också tjäna kredittagaren. Även om kreditavtal ofta innehåller standardvillkor som kreditgivaren motvilligt ändrar på, torde det inte vara sällsynt att ett kreditavtal modifieras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, speciellt storleken på räntan. I den fjärde punkten i KSL 7:13.2 § stadgas det att kreditgivaren ska ge konsumentkredittagaren tillräcklig utredning om krediten är lämplig för kredittagarens ekonomiska situation och behov. Med tanke på kontoinformationstjänsternas inverkan på ansvarsfull kreditgivning, speciellt kravet på god kreditgivningssed, kan det konstateras att kreditgivaren har en mer omfattande bild av kredittagarens ekonomiska situation. Även om det inte är av syfte att i avhandlingen behandla innehållet i god kreditgivningssed, kan det konstateras att kreditgivaren torde ha bättre möjligheter att erbjuda lämpligare krediter åt kredittagaren och därmed främja ansvarsfullhet.

Det har konstaterats att ju noggrannare den ekonomiska situationen granskas, desto svårare kan vissa kredittagare ha att få kredit.³¹⁸ Detta är inte alltid en negativ konsekvens och kan till och med ses som en positiv aspekt för kredittagaren. I bästa fall undviker kredittagaren insolvens och de kostnader som insolvensen kan medföra, som till exempel

---

³¹⁵ GDPR skäl 68 i ingressen.

³¹⁶ Korpisaari – Pitkänen – Warma-Lehtinen 2018, s. 248.

³¹⁷ *Idem*, s. 248–249.

³¹⁸ RP 78/2012 rd, s. 16.

indrivningskostnader. Detta tjänar i sin tur samhället i stort i form av minskade kostnader.³¹⁹ Även om det kan bli svårare för kredittagaren att få kredit, lär kontoinformationstjänsterna tjäna kredittagaren på andra sätt. Uppgifterna som fås kunde leda till en ökad insikt i eget konsumentbeteende och hantering av den egna ekonomin. Därmed kunde möjligtvis konsumtionslån av mindre belopp, som ofta beviljas av snabblåneföretag, totalt undgås och ogenomtänkt skuldsättning hindras. Kontoinformationstjänster har en mer preventiv verkan med tanke på överskuldsättning än de nuvarande metoderna som presenterades i förarbetet till KSL 7:14.1 §. Men skuldproblem och dålig hantering av egen ekonomi kan bero på flera olika faktorer, som exempelvis arbetslöshet, sjukdom, problem i relationer eller mentala problem.³²⁰ En ökad insikt i den egna ekonomin genom kontoinformationstjänster hjälper antagligen inte om intresset för den egna livssituationen är lågt.

Det framkom tidigare i avhandlingen att en betalningsstörning inte är ett absolut hinder för kreditgivning även om betalningsstörningen ofta leder till att en kreditansökan avslås.³²¹ Kreditgivaren kan ingå ett avtalsförhållande även om detta medför ofta en ökad risk för kreditgivaren. I dessa fall ska kreditgivaren ta hänsyn till bland annat hur många betalningsstörningar kredittagaren har, när dessa har uppstått och de faktorer som har lett till betalningsstörningarna.³²² I dagens läge beviljar ungefär 30 kommuner social kredit åt personer med betalningsstörningar i syfte att förbättra personernas ekonomiska situation i sådana fall där ingen annan kreditgivare är villig att bevilja kredit.³²³ Ofta kopplas betalningsstörningar med visst negativt stigma, vilket i sin tur försvårar kredittagarens situation att hindra ytterligare skuldsättning eller förbättra sin ekonomiska situation. I likhet med det ökade antalet betalningsstörningarna har också lagringstiderna av betalningsstörningarna redan en längre tid varit föremål för samhällelig diskussion och kritik.³²⁴ I nuläget anses betalningsstörningarna försvåra gäldenärens situation även om fordran är betald. Redan under Sipiläs regeringstid framställdes lagmotion 28/2018³²⁵ enligt vilken

---

³¹⁹ Däremot kan ett nekat beslut leda till att kredittagaren ansöker om kredit från någon annan kreditgivare, som exempelvis ett snabblåneföretag. Kreditinstitut handlar i regel ansvarsfullare i kreditbeviljning än snabblåneföretag.

³²⁰ Peura-Kapanen – Aalto – Lehtinen – Järvinen 2016, s. 51.

³²¹ Se s. 16 i avhandlingen.

³²² Uitto 2012, s. 432.

³²³ Takuusäätio [u.å.].

³²⁴ Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, s. 83.

³²⁵ Lagmotion med förslag till lag om ändring av 18 och 20 § i kreditupplysningslagen och lag om ändring av 1 kap. 32 § och 11 kap. 1 § i utsökningsbalken.

giltighetstiden av vissa betalningsstörningar skulle ändras när skulden var bortbetalad eller preskriberad. Även om motionen förföll har ett liknande förslag redan presenterats och är nu på remiss. Justitieministeriet föreslår att en betalningsstörning ska avföras ur det negativa kreditupplysningsregistret om summan som har orsakat betalningsstörningen är bortbetalad.³²⁶ Enligt förslaget ska betalningsstörningen avföras ur registret inom en månad efter betalningen.³²⁷ Det nya förslaget med de förkortade lagringstiderna leder till att kreditgivaren har allt mer mindre information om kredittagaren. Om förslaget inte leder till ändringar kan kontoinformationstjänsterna lösa problemet med kredittagare som riskeras för marginalisering på grund av en existerande betalningsstörning som är gammal men inte preskriberad. Det är tänkbart att kredittagaren har ändrat på sin betalningsvilja och/eller förbättrat sin betalningsförmåga, vilket kan konstateras med hjälp av innehållet i kontoinformationstjänsterna. Även om det är möjligt att med hjälp av så kallade ref-anteckningar bevisa att skulden som orsakat betalningsstörningen är bortbetalad, torde kontoinformationstjänsterna ge en bättre insikt i kredittagarens kreditvärdighet. I liknande fall kan det också vara motiverat och i överensstämmelse med ansvarsfull kreditgivning att bevilja kredit åt kredittagaren. Exempelvis kan kredittagaren förbättra sin ekonomiska ställning med ett förmånligare lån som beviljas av någon annan kreditgivare än ett snabblånsföretag. Om förslaget leder till en förändring och giltighetstiden för betalningsstörningar förkortas kan kontoinformationstjänster ge en mer omfattande helhetsbild av kredittagarens ekonomiska situation vid den tidpunkt då kreditgivaren tar beslutet. I dessa fall har kreditgivaren mer data i sin användning av kredittagaren.

5.2 Brister och eventuella problem för parterna i ett kreditförhållande

Även om kontoinformationstjänsterna hittills har presenterats i ett positivt ljus, är det värt att notera att tjänsterna medför vissa problem som relaterar till ansvarsfullhet och asymmetrisk information. Informationen som presenteras består av alla transaktioner kredittagaren genomför med hjälp av betalkontot, vilket medför att materialet är i regel omfattande. Resultatet är inte självklart, utan kreditgivaren ska analysera stoffet. Detta kan leda till att prövningen drar ut på tiden och kredittagaren är tvungen att vänta längre på kreditgivarens beslut. Dessutom kan transaktionskostnaderna för behandlingen öka åtminstone i början när ett nytt informationssystem eller process för robotisering imple-

---

³²⁶ Justitieministeriet 2020.

³²⁷ *Ibid.*

menteras. Det vore optimalt att med hjälp av analysmjukvara hitta återkommande transaktioner till företag som erbjuder konsumenter kredit eller möjligheten att betala uppköp i rater, som exempelvis företaget Klarna Bank Ab (Klarna). Även om Klarna erbjuder möjlighet att skjuta upp tidpunkten för en betalning eller att dela upp betalningen i flera rater, berättar inte betalningarna till Klarna hela sanningen bakom kredittagarens konsumentbeteende. Klarna erbjuder också köpskydd för konsumenter vilket leder till att återkommande betalningar till företaget kan skapa en missvisande bild.³²⁸ Vissa konsumenter väljer att använda Klarna i syfte att skapa smidighet och öka konsumentenskyddet. Emellertid kan det inte förbises att transaktionen kan bestå av en avbetalningsrat eftersom Klarna erbjuder också möjlighet att betala uppköpet i rater eller mot faktura.³²⁹ Det krävs att innehållet i transaktionerna reds ut och genomgår en mer djupgående analys. Argumentet stöds av rätten att inte bli föremål för automatiskt beslutsfattande, inbegripen profilering, som stadgas i artikel 22 i GDPR. Tillämpningen av artikel 22 kräver att hanteringen leder till rättsliga följder eller påverkar, i detta fall, kredittagaren på ett betydande sätt. Däremot tillåts automatiskt beslutsfattande och profilering i artikel 22(2) om det är exempelvis nödvändigt för att ingå eller genomföra ett avtal eller om den registrerade ger sitt uttryckliga samtycke till förfarandet. Den andra sidan av myntet med kontoinformationstjänster är att automatiskt beslutsfattande och profilering lär öka. Värt att notera att behandlingsprocessen av konsumentkrediterna sker i nuläget redan till stor del automatiserad, och den tekniska utvecklingen har möjliggjort att behandlingen sker nästan i realtid.³³⁰

Eftersom kontoinformationstjänster i regel genererar omfattande data, torde beslutsfattande baserat på algoritmer och artificiell intelligens (AI) bli aktuella i behandlingen. Kreditgivaren ska möta marknadens krav på en snabb och effektiv behandling som sker nästan i realtid. Algoritmen utgår från en viss grad av självständighet, vilket medför att kreditgivaren inte behöver förstå behandlingen eller ingripa i den.³³¹ Speciellt lär användningen av maskininlärning vara användbar för att hitta i kredittagarens konsumentbeteende återkommande mönster, som signalerar en svag betalningsförmåga eller -vilja. Användningen av maskininlärning är inte problemfri eftersom profileringen eller det auto-

---

³²⁸ Klarna Bank Ab [u.å.]a.

³²⁹ Klarna Bank Ab [u.å.]b.

³³⁰ Kontkanen – Lång 2018, s. 17.

³³¹ Koskinen 2018, s. 251–252; Koulu m.fl. 2019, s. 128.

matiska beslutet som tas av algoritmen ofta bygger på direkt eller indirekt diskriminering.³³² Fördomar och värden bäddas in i programvaran när människor programmerar algoritmer som ska klara av att förutsäga mänskligt beteende.³³³ Trots kreditgivarens relativt fria prövningsrätt får inte ett nekat kreditbeslut ske på grundval av diskriminering.³³⁴ Problematiskt är att kreditgivaren inte alltid är medveten om diskrimineringen eftersom innehållet i algoritmen kan vara okänt. Artikel 5(1)(a) i GDPR förutsätter att behandlingen av personuppgifter ska ske på ett lagligt, korrekt och transparent sätt. Kravet på transparens i behandlingen har ansetts äventyras i sådana situationer där algoritmen bygger på *black box*-metoden, som orsakar opacitet i behandlingen.³³⁵ Oron över opaciteten och beslutsfattande bortom mänsklig kontroll är inte ogrundad. Det är nödvändigt att processen bakom beslutet kan presenteras på ett begripligt sätt. Bristen på transparens samt komplexitet, oförutsägbarhet och partiskhet i användningen av algoritmer haft negativa konsekvenser i form av ökad osäkerhet, vilket har ökat behovet av lagstiftning för användning av AI på EU-nivå. I förslaget till den nyutkomna så kallade *Artificial Intelligence Act* har vissa restriktioner införts i användningen av AI-system med syfte att stärka kraven på hållbar, säker och pålitlig AI. Användningen av AI i prövningen av kredittagarens kreditvärdighet förbjuds inte helt och hållet eftersom användningen inte hör till de förbjudna användningsområdena i artikel 5 i förslaget. Istället anses prövning av kreditvärdighet höra till de AI-systemen med hög risk i artikel 6(2).³³⁶ I de förslagna artiklarna 9–15 stagas om vissa strikta krav som ska mötas innan AI-systemen kan användas på marknaden. I artiklarna framhävs exempelvis krav på användning av data av hög kvalitet, spårbarhet av resultat samt säkerhet och noggrannhet. Eftersom det har konstaterats att automatiskt beslutsfattande kommer att snabbt öka, leder det förslagna regle-

³³² Koskinen 2018, s. 244.

³³³ Politou – Alepis – Patsakis 2019, s. 308.

³³⁴ Se diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut 21.3.2018, dnr 216/2017 som behandlades i fotnot 61.

³³⁵ Pasquale 2015, s. 3. I dessa fall har kreditgivaren endast kontroll över data som införs i systemet och beslutet som fås, men beslutsprocessen är inte helt eller delvis klar. Det kan vara rentav omöjligt att förklara vad som pågår under processen.

³³⁶ COM(2021)206 final av den 21 april 2021, skäl 37 i ingressen. I artikel 6(2) hänförs till bilaga III i vilken det stadgas:

“High-risk AI systems pursuant to Article 6(2) are the AI systems listed in any of the following areas:

[...]

5 (b) AI systems intended to be used to evaluate the creditworthiness of natural persons or establish their credit score, with the exception of AI systems put into service by small scale providers for their own use.”

mentet till ökad transparens och därmed ökad rättssäkerhet. Eventuellt kunde ansvarsfullhet också öka i form av precisare och pålitligare beslut som tas med hjälp av algoritmer. För kreditgivare som överväger användningen av kontoinformationstjänster kombinerat med maskininlärning eller andra algoritmbaserade lösningar, är det nödvändigt att beakta de striktare kraven som framtida lagstiftning kommer att medföra. Emellertid är det värt att poängtera att kredittagaren kan avstå från att samtycka till automatisk behandling eller profilering, vilket medför att kreditgivaren ska tolka innehållet i kontoinformationstjänsterna med hjälp av andra metoder, som är tillräckligt effektiva och pålitliga.

Även om det vore nödvändigt är det inte fullständigt möjligt att lösa problemet med asymmetrisk information mellan kredittagaren och kreditgivaren med hjälp av kontoinformationstjänsterna, eftersom flera omständigheter hindrar och påverkar balanseringen av informationen. Även om den digitala utvecklingen har möjliggjort att kunder kan utträta bankärenden på egen hand om de har tillgång till ett betalkonto via internet, finns det i dagens läge fortfarande konsumenter som inte har ingått avtal om internetbank med någon bank. I dessa fall kan inte kontoinformationstjänster användas eftersom kravet på betalkontots tillgänglighet via datanät inte uppfylls. Ingen konsument kan tvingas ingå avtal om internetbank enligt principen om avtalsfrihet, där den fria viljan är utgångspunkt. I dessa fall består problemet med asymmetrisk information. Det ska noteras att det är relativt vanligt att använda internetbankkoder i dagens läge. Enligt en utredning av Statistikcentralen hade 83 procent av 16–89-åringar använt internetbank under de senaste tre månaderna under året 2018.³³⁷ Enligt 15:6.1 i KreditinstitutsL har elektroniska identifieringstjänster, det vill säga internetbankkoder, ansetts höra till kunders grundläggande rätt till banktjänster från och med 1.1.2017. Enligt huvudregeln får inte betalningsstörningar längre utgöra ett hinder för anskaffning av internetbankkoder. I ljuset av detta och med tanke på den ökade digitaliseringen av banktjänster torde användning av elektroniska identifieringstjänster öka. Därmedelst har de flesta också i praktiken tillgång till kontoinformationstjänster.

Utöver användningen av internetbankkoder kan kredittagaren också välja att avstå från användningen av kontoinformationstjänster. Tjänsten är ny och relativt obekant för största delen, vilket kan leda till viss skepticism. Ungefär 80 procent av de som använder sig av internet upplever det som något negativt om personuppgifterna utnyttjas i ett eko-

---

³³⁷ Finlands officiella statistik 2018.

nomiskt syfte.³³⁸ Insikt i hur mycket data som samlas in av personerna leder ofta till att majoriteten av användarna ändrar på sitt samtycke av insamlingen av persondata.³³⁹ Bland de vanligaste orsakerna till den negativa inställningen är rädsla för missbruk av personuppgifterna.³⁴⁰ Att ge en tredje part tillgång till kontotransaktioner kan uppfattas som en säkerhetsrisk. Det poängterades i avhandlingens tredje kapitel att Finansinspektionen för register över de som har rätt att erbjuda kontoinformationstjänster.³⁴¹ Kredittagaren kan kontrollera om parten som erbjuder kontoinformationstjänsten har rätt att erbjuda tjänsten. Men i detta fall är utgångspunkten i förslaget den rationella konsumenten, vilket inte alltid motsvarar verkligheten.³⁴² Därmed har det varit motiverat att ge tjänsteleverantören som förvaltar betalkontot rätt att neka tillgång till kontouppgifterna om det finns en grundad anledning enligt BetaltjänstL 82 c §. I den nyssnämnda paragrafen ska anledningen ha samband med att tjänsteleverantören av kontoinformationstjänster använder betalkontot på ett bedrägligt eller oberättigat sätt. I förarbetet är motiveringarna knappa, men i artikel 68(5) i PSD2 har det stadgats att tillstånd kan nekas också i de situationer då betalningstransaktionen är icke-auktoriserad eller transaktionen har initierats på ett bedrägligt sätt. Dessa åtgärder torde minska möjligheten att missbruka tjänsten och därmed öka säkerheten för betaltjänstanvändaren. Trots den negativa och skeptiska inställningen har det undersökts att användningen av kontaktlösa transaktioner korrelerar positivt med användningen av nya och innovativa tjänster på betaltjänstmarknaden. Intresset för och möjligheterna kring My data-tankesättet kan öka kraftigt under de kommande åren.

Problematiskt är om kredittagaren endast delvist samtycker till användning av kontoinformationstjänster. Det har redan tidigare konstaterats att betaltjänstanvändaren har rätt att välja de betalkonton som ingår i kontoinformationstjänsten. Emellertid finns det viss osäkerhet kring de konton som har exkluderats, eftersom det är oklart om kontona som utesluts från sammanfattningen nämns som frånvarande. Får kreditgivaren veta om existensen av de konton som betaltjänstanvändaren inte har gett sitt samtycke till? Om kontona nämns som frånvarande, tacklas problemet med asymmetrisk information på ett effekt-

---

³³⁸ Kallasvuo 2016, s. 142.

³³⁹ Enkvist 2016, s. 27.

³⁴⁰ Kallasvuo 2016, s. 142.

³⁴¹ Se s. 49 i denna avhandling pro gradu.

³⁴² Det kan hävdas att konsumenten inte är medveten om att registret finns. Alternativt kan det hända att konsumenten inte har någon grundad anledning att misstänka tjänsteleverantörens rätt att erbjuda tjänsten.

ivare sätt än i dagens läge. I dessa fall får kreditgivaren tillgång till vilka uppgifter som saknas från kredittagarens sammanfattning och kan dra vissa slutsatser på grundval av uppgifterna. Däremot är det troligare att kontona inte kommer till kreditgivarens kännedom. Argumentet stöds med hjälp av bestämmelserna om tystnadsplikten i KreditinstitutsL 15:14 §. Av tystnadsplikten medför att banken inte får berätta för en utomstående om en viss person är kund i banken eller inte.³⁴³ Att nämna mot kredittagarens vilja att kredittagaren har betalkonton i andra kreditinstitut medför att kreditgivaren blir medveten om kundförhållandet, vilket medför att tystnadsplikten bryts. Eftersom uppgifter om kundens ekonomiska situation eller personliga förhållanden ska hållas hemliga, får den kontoförvaltande tjänsteleverantören inte ge information till tredje parter om de betalkonton som har exkluderats från sammanfattningen. Kredittagare med hög kreditrisk torde exkludera sådana betalkonton som innehåller transaktioner som kan påverka kredittagarens prövning på ett negativt sätt. Detta medför att det nuvarande problemet med asymmetrisk information består.

Med hänsyn till uppgifternas riktighet och pålitlighet är det värt att poängtera att betaltjänstanvändaren kan ha nyttjanderätt till någon annan persons betalkonto. Personen med nyttjanderätt kan ha rätt att betala från kontot, vilket leder till att vissa transaktioner blir osynliga när uppgifter från kontoinformationstjänster sammanställs. Betalkontot kan inkluderas i sammanfattningen om nyttjanderättsinnehavaren har rätt till detta enligt avtalet med kontoägaren. Om betalkontot inte kan inkluderas, kan vissa mycket väsentliga transaktioner exkluderas vilket förvränger slutresultatet som fås av sammanfattningen. Förutom detta kan kontoägaren ge bruksrätt till någon annan person, vilket är vanligt exempelvis mellan sambor och gifta par. Hushållets gemensamma kostnader kan betalas av det konto det finns pengar på, även om det inte är ifrågavarande partens plikt att betala. Emellertid ska det uppmärksammas att förfarandet kan visa att det existerar ett beroendeförhållande mellan parterna, vilket i sin tur påverkar betalningsförmågan.

Kontoinformationstjänsterna kan inte lösa problemet med asymmetrisk information i de situationer där kredittagaren flitigt betalar uppköp med kontanter. Kontanter garanterar ofta en form av anonymitet för betalaren eftersom användning av kontanter inte registreras någonstans. Även om det digitala spåret minskar är det värt att notera att användningen inte blir totalt obemärkt. Användningen av kontanter syns i form av kontantuttag

---

³⁴³ Finanssiala 2021, s. 6

i transaktionshistoriken, och därmed minskar kredittagarens totala förmögenhet som en direkt följd av kontantuttaget. Det problematiska är att det inte finns lika möjligheter att granska vem mottagaren av transaktionen är, när transaktionen är gjord och i vilket syfte ifrågavarande betalning har gjorts. Det konstaterades tidigare i avhandlingen att användning av kontanter minskar eftersom majoriteten av betalningar sker med betalkort eller girering. Köp som sker med kontanter är inte totalt betydelselösa transaktioner, men i ljuset av den minskade användningen kan det fastställas att detta inte påverkar bedömningen av konsumentbeteendet. Det kan ändå rent objektivt fastställas att balansen på betalkontot har minskat till följd av uttaget, vilket har minskat kredittagarens betalningsförmåga.

Även om det kan argumenteras att kontoinformationstjänsterna uppfyller säkerhetskraven som ställs, kan det trots allt konstateras att kredittagaren inte har någon allmän kontraheringsplikt. Tjänsten är en rättighet och grundar sig alltid på uttryckligt samtycke. Kan kreditgivarens förfarande anses tveksamt om kreditgivaren inte ingår kreditavtal om ett samtycke till kontoinformationstjänster inte kan fås? Det kan konstateras att kreditgivare inte har någon lagstadgad skyldighet att bevilja kredit. I KreditinstitutsL 15:6 § stadgas det om kundernas rätt till grundläggande banktjänster och enligt bestämmelsen hör inte krediter till dessa. Därtill har det ansetts en fri prövningsrätt är central för hantering av kreditrisker när banker beviljar kredit.³⁴⁴ Trots den fria prövningsrätten ska det läggas märke till att bindningsförfaranden är förbjudna enligt konsumentskyddslagen. I KSL 7:13 a § innebär förbudet att det inte får vara ett villkor för kreditanbud att kredittagaren ingår också ett avtal om annan finansiell tjänst eller tjänst av annat slag. Enligt den nyssnämnda paragrafen är förfarandet förbjudet i de fallen då avtal ska ingås med kreditgivaren eller annan näringsidkare som ingått avtal eller annat arrangemang med kreditgivaren. Kreditgivaren kan ha rätt att erbjuda kontoinformationstjänster enligt tillstånd av Finansinspektionen. Alternativt kan kreditgivaren samarbeta med en tredje part som erbjuder kontoinformationstjänster. I dessa fall blir av betydelse om kredittagaren har möjlighet att ingå kreditavtal utan att avtal om kontoinformationstjänster ingås. Om kreditavtalet inte kan ingås separat, kan villkoret anses oskäligt och får därmed inte til-

---

³⁴⁴ Wuolijoki 2014, s. 872; I fallet FINE-023248, 27.4.2020, poängterade banknämnden att i prövningen utgår banken från sin egen övergripande riskhantering. Banknämndens argumentation tyder på att kreditgivaren har en mycket fri prövningsrätt. Till lika slutsats kom EU-domstolen i målet C-449/13. Värt att notera är att prövningen ändå inte får grundas på till exempel diskriminering.

lämpas enligt stöd med förbudet mot bindningsförfarande. I KSL 7:13.1 § förutsätts att kreditgivaren ska handla ansvarsfullt. I 7:13.2 § stadgas att det förutsätts *särskilt* att kreditgivaren följer de bestämmelser som nämns i 2 mom. punkterna 1–5. Det kan konstateras att uppräknningen inte är uttömmande. Om kreditgivaren i sin verksamhet bryter mot någon av paragraferna i KSL, kan förfarandet inte anses vara förenligt med kravet på ansvarsfullhet. I detta fall leder användningen av kontoinformationstjänster inte till ansvarsfullare kreditgivning eftersom förfarandet strider mot KSL 7:13 a §.

Även om bindningsförfaranden är förbjudna inom kreditgivningen, ska det uppmärksammas att samerbjudanden tillåts. Ett samerbjudande innebär att ett kreditavtal erbjuds tillsammans med andra enskilda produkter eller tjänster, men kredittagaren har också möjlighet att ingå kreditavtalet separat.³⁴⁵ Villkoren för kreditavtalet kan vara förmånligare om kredittagaren skaffar också någon annan tjänst. Samerbjudanden är tillåtna med tanke på kreditens prisreglering, men dessa får inte vara förutsättning för beviljande av kredit.³⁴⁶ Eftersom kontoinformationstjänster alltid är betaltjänstanvändarens uttryckliga rätt, får inte de vara en förutsättning för förvärvande av någon annan vara eller tjänst.³⁴⁷ Kreditgivaren har inte rätt att låta bli att bevilja kredit endast med anledning av att kredittagaren avstår från att ingå ett avtal om kontoinformationstjänster. Men med stöd av kredittagarens vägran torde kreditgivaren ha starka skäl att inte bevilja kredit. Som det framkom ska bedömningen av kredittagarens kreditvärdighet enligt KSL 7:14.1 § baseras på *tillräckliga* uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation. Om samtycke inte kan erhållas kan tillgången till tillräckliga uppgifter äventyras, vilket i sin tur kan öka risken för felaktiga eller bristfälliga kreditbeslut. Därtill kan en sådan prövning strida mot KSL 7:16 a § 2 mom. eftersom kreditgivaren inte kan fastställa att kredittagaren sannolikt kommer att fullgöra de skyldigheter som förutsätts av kreditavtalet. Därmed har kreditgivaren rätt att avstå från att lämna kredit till kredittagaren på grundval av att en tillräcklig kreditprövning inte kan fastställas. Om kredittagaren samtycker till användningen av kontoinformationstjänster, kan det ifrågasättas om kredittagarens samtycke har varit frivilligt i dessa situationer. Ansvarsfullhet, alltså ökad precision när kreditvärdighet prövas, får inte ske på bekostnad av oskälighet. Samtycket kan inte anses vara frivilligt om den registrerade, i detta fall kredittagaren, inte har någon verklig eller fri möjlighet att välja.

---

³⁴⁵ RP 77/2016 rd, s. 47.

³⁴⁶ Makkonen 2016, s. 269.

³⁴⁷ Finansinspektionen 2017.

Det är vanligt att den svagare parten, i detta fall konsumenten, inte kan påverka innehållet i ett standardavtal. Krediten kan vara essentiell för kredittagaren, vilket leder till att kredittagaren samtycker till förfarandet utan fullständig förståelse eller vilja. Datasekretessnämnden poängterade att om kontotransaktioner användes var det tveksamt om kredittagarens samtycke var frivilligt eftersom kreditgivaren avstod från att bevilja kredit om kredittagaren inte gav sitt samtycke till användningen av kontotransaktioner.³⁴⁸ Samtyckets frivillighet i GDPR har ifrågasatts i situationer där det råder ett starkt beroendeförhållande eller underordning med betydande ekonomisk eller annan obalans mellan den som behandlar personuppgifter och den som samtycker till behandlingen.³⁴⁹ Om det inte finns underordnande eller samtycket anses inte hindra ett fritt val kan samtycket anses vara fritt. Detta förutsätter att en eventuell belöning till vilket samtycket syftar, exempelvis en eventuell prissänkning, är tillräckligt liten för att inte påverka det fria valet.³⁵⁰

Bland de största bristerna i användningen av kontoinformationstjänster är att de inte redogör för om kredittagaren har en eller flera registrerade betalningsstörningar. Avslutningsvis kan det anses att kontoinformationstjänster inte kan fungera som ett substitut till de nuvarande metoderna enligt vilka kreditvärdigheten prövas. Det lär det vara nödvändigt att kreditgivaren ber om en utredning av inkomster, utgifter, arbetsförhållandets varaktighet och beloppet av andra eventuella krediter, trots den fria prövningsrätten. Istället är det nödvändigt att förstå användningen av kontoinformationstjänsten som ett komplement, med hjälp av vilken innehållet i kredittagarens upplysningar verifieras.

---

³⁴⁸ Datasekretessnämndens beslut 12.6.2017, dnr 7/933/2017. Enkvist (2016, s. 28) har allmänt poängterat samma om samtyckets *frivillighet* och användningen av en tjänst. Datasekretessnämnden påpekade också att det var oklart i fallet huruvida kredittagaren var medveten om vad samtycket medförde i praktiken. Till skillnad från den tidigare behandlingen styrs den nuvarande behandlingen av stadgandena i 82 b § i betaltjänstlagen, enligt vilken ska samtycket alltid vara uttryckligt och informerat.

³⁴⁹ Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights 2018, s. 144.

³⁵⁰ *Idem*, s. 145.

6 AVSLUTANDE DISKUSSION

Den ansvarsfulla kreditgivningen är utgångspunkten för all kreditgivningsverksamhet som sker mellan en näringsidkare och konsument, med undantag av sådana kreditavtal som nämns i KSL 7:3 § 1 mom. Begreppet *ansvarsfullhet* är ett paraplybegrepp som innefattar flera olika handlingsnormer inom kreditgivningen, där prövningen av konsumentkredittagarens kreditvärdighet endast är ett delmoment. Trots att prövningen endast utgör en del av kreditgivarens ansvarsfulla handlande, är den bland de viktigaste åtgärderna för att bekämpa överskuldsättningen i samhället. Problemet med det förändrade betalningsbeteendet är att det försvårar kredittagaren från att överblicka över den egna ekonomiska situationen och därmed hotas pålitligheten av kredittagarens egna upplysningar. I analysen i avhandlingen förklarades den ökade överskuldsättningen delvis med kredittagarens förändrade betalbeteende kopplat med ineffektiviteten av de nuvarande metoderna, eftersom dessa tillsammans skapar asymmetri mellan kreditgivaren och kredittagaren. Det är oundvikligt att effektivare och säkrare metoder för prövningen behövs för att garantera att skyddet i KSL 7:16 a § 2 mom. uppnås. Värt att observera är att ordalydelsen i paragrafen inte är absolut. I paragrafen utgås från utgångspunkten att kredittagaren *sannolikt* kan uppfylla sina förpliktelser, inte att kredittagaren med *säkerhet* kan uppfylla förpliktelserna. Även om det finns en nyansskillnad, lär det inte vara möjligt att fastställa kravet på sannolikhet utan kunskap om kredittagarens ekonomiska helhetsbild. Den nuvarande prövningen, som baseras på de metoder som presenterades i avsnitt 2.2. i avhandlingen, är alarmerande eftersom den i regel utgår från hur kredittagarens inkomster förhåller sig till endast vissa begränsade antal utgifter. Prövningen enligt de nuvarande metoderna ger inte insikt i kredittagarens utgifter som helhet och är i regel ett dåligt mått på kreditvärdigheten i sådana situationer där kredittagaren inte har några tidigare krediter.

Även om kontoinformationstjänsterna är relativt nya, liknar innehållet i tjänsterna i allra högsta grad kreditgivarens rätt i KuL 6.3 §, nämligen rätten att använda sig av uppgifter om kredittagarens betalbeteende och ekonomiska förhållanden vilka kreditgivaren har fått kännedom om under ett kundförhållande till kredittagaren. Det poängterades i diskussionen om personkreditupplysningar att kreditgivaren kan enligt nuvarande rättsläge använda sig av uppgifter om betaltrafiken på kredittagarens konto. Rätten har begränsats enbart till de betalkonton som kreditgivaren själv förvaltar, vilket har medfört en viss osäkerhet kring kredittagarens ekonomiska helhetsbild. Trots kreditgivarens fria pröv-

ningsrätt har det inte ansetts vara tillräckligt att endast utgå från kontotransaktionerna på ett betalkonto. Detta framhövdes i avhandlingens fjärde kapitel i diskussionen kring data-sekretessnämndens beslut 12.06.2017 dnr 7/933/2017. Även om kreditgivaren har redan en längre tid haft möjlighet att använda sig av utomstående källor med kredittagarens samtycke, t.ex. uppgifter om kredittagarens betalkonton i andra kreditinstitut, kan det konstateras att kreditinstituten inte har haft någon plikt att öppna API:er med hjälp av vilka kunddata kunde samlas in på ett säkert sätt. Detta har medfört problem om hur insamlingen av personuppgifter kan ske på ett sätt som inte äventyrar kredittagarens rätt till dataskydd eller använder kredittagarens personliga säkerhetsbehörighetsuppgifter. Därutöver har föregångarna till kontoinformationstjänster inte möjliggjort kredittagarens rätt att begränsa de insamlade uppgifterna, vilket har resulterat i minskad transparens samt insamling av onödiga personuppgifter. Problemet har kringgåts genom att kredittagaren har skickat skriftliga kontoutdrag åt kreditgivaren, som till exempel i fallet FINE-023033 där innehållet i kontoutdraget hade en stor inverkan på beviljandet av kredit.³⁵¹ Det är värt att notera att innehållet i kontoinformationstjänsterna liknar kredittagarens kontoutdrag, som är tillåtna källor. Trots att kredittagaren redan har haft möjlighet att skicka kreditgivaren skriftliga kontoutdrag, är det inte kostnadseffektivt eller användarvänligt med tanke på hur informationen samlas in och bearbetas. Därmed framstår det att en snabb kreditprövningsprocess görs åtminstone delvis på bekostnad av konsumentskyddet för att möta marknadens krav på snabba kreditbeslut.

I diskussionen i underrubrikerna 4.1 och 4.2 framhövdes det att kontoinformationstjänsterna uppfyller de krav som ställs på behandlingen av personuppgifter samt kraven som ställs på informationens källa och kvalitet i KuL 6 § 1–3 mom. I diskussionen poängterades att det är oklart hur BetaltjänstL 82 b § 2 mom. ska tolkas i förhållandet till artikel 67(2)(f) i PSD2. Om paragrafen inte ges samma innebörd som artikeln, kan kreditgivaren inte erbjuda kontoinformationstjänster i samband med prövningen av kredittagarens kreditvärdighet. Det är värt att lägga märke till att en sådan tolkning är oförenlig med syftet och målet med PSD2, eftersom den förhindrar uppkomsten av nya och innovativa tjänster. Trots det oklara rättsläget kan kontoinformationstjänster jämföras med kredittagarens egna upplysningar eftersom ändamålet för vilket sammanfattningen kan an-

---

³⁵¹ Fallet FINE-023033 behandlades på s. 36–37 i avhandlingen.

vändas inte har begränsats i betaltjänstlagen.³⁵² Värt att notera är att användningen inte får vara ett villkor för beviljandet av kredit eller ingåendet av ett kreditavtal. I underrubrik 5.2 poängterades att användningen förutsätter kredittagarens uttryckliga samtycke, som ska basera sig på kredittagarens fria vilja. Tolkningen stöds av resonemanget kring My data, som ger kredittagaren rätten att själv bestämma och utnyttja sina personuppgifter också i ett ekonomiskt syfte. Emellertid krävs det att kredittagarens rätt till personlig integritet samt privatliv ytterligare utreds, eftersom förutsättningarna i lagen om övervakningssystem för bank- och betalkonton inte var jämförbara med användningen av kontoinformationstjänster i en kontext där kredit beviljas. I sammanhanget där behandlingen av transaktionerna var oberoende kontoägarens samtycke ansåg grundlagsutskottet att transaktionerna kunde jämföras med känsliga uppgifter.³⁵³ Det torde vara väsentligt att i vidare diskussion tolka behandlingens konsekvenser för den personliga integriteten i sådana fall där behandlingen utgår från uttryckligt samtycke. Om transaktionerna fortfarande kan jämföras med känsliga uppgifter, har inte kreditgivaren rätt att använda sig av sammanfattningen som fås med hjälp av kontoinformationstjänsterna för att fastställa kredittagarens kreditvärdighet. I sådana fall kunde den eventuella ändringen av ordalydelsen i KuL 6.1 §, angående förbudet mot behandlingen av känsliga personuppgifter, medföra en mindre restriktiv tolkning av kontotransaktionerna och därmed tillåta användningen.

Eventuellt med tanke på kontotransaktionernas betydelse för kredittagarens integritet torde det vara nödvändigt att belysa användningen av mer bearbetade kontoinformationstjänster, där kontotransaktionerna konstruerar olika kategorier utifrån kredittagarens utgifter. I sådana fall får inte kreditgivaren tillgång till kredittagarens enskilda kontotransaktioner utan endast uppgifter om förhållandet mellan kredittagarens inkomster och utgifter. Den föreslagna kategoriseringen kan anses vara förenlig med grundlagsutskottets synsätt på kontotransaktionernas betydelse för skyddet för individens privatliv. Dock är förslaget inte problemfritt eftersom kreditgivaren inte får information om sådana väsentliga transaktioner som kan signalera en låg kreditvärdighet. Därtill är det i diskussionen nödvändigt att beakta problematiken kring de bearbetade personuppgifterna,

---

³⁵² Därmed är det möjligt att sammanfattningen också kunde användas av de som ansöker om förmån, t.ex. utkomststöd. En vidare diskussion av FPA:s rätt till kontotransaktioner i ljuset av My data kunde vara nödvändig och intressant.

³⁵³ Se s. 75 i avhandlingen.

eftersom sådana data är härledda av den registeransvariga och inkluderas inte i kredittagarens rätt till dataportabilitet i artikel 20 i GDPR.³⁵⁴

I analysen av användningen av kontoinformationstjänster poängterades att kreditgivaren kan på ett mer trovärdigt och korrekt sätt fastställa kredittagarens kreditvärdighet. Det konstaterades att kontoinformationstjänster kunde medföra fördelar för båda parterna, speciellt med tanke på den ökade trovärdigheten av kredittagarens dokumentation av sin egen ekonomiska ställning. Utöver diskussionen i kapitlet är det värt att notera att användningen av kontoinformationstjänster kunde leda till ett klarare förfaringsätt än tidigare, till exempel jämfört med tidigare nämnda beslutet av datasekretessnämnden i avsnitten 4.1 och 4.2. I likande fall skulle kontoinformationstjänster medföra att kredittagarens samtycke fås på ett uttryckligt och avgränsat sätt, vilket sedan utgör handlingsramarna för omfattningen av behandlingen av personuppgifter. Det uttryckliga kravet på kredittagarens samtycke medför ökad personlig integritet vilket är förenligt med kreditupplysningslagen och dess syfte. Det framstår som att användningen av kontoinformationstjänster kan förstärka det ansvarsfulla handlandet hos kreditgivaren. Innehållet i tjänsten kan ha en direkt inverkan på prövningen, eftersom kreditgivaren kan ta ett mer välgrundat beslut och avstå från att bevilja kredit om kredittagaren redan är tungt skuldsatt. Emellertid är diskussionen kring ökad ansvarsfullhet invecklad eftersom denna inte har fått fotfäste i den juridiska litteraturen eller i form av rättsfall. Utöver de nämndbesluten av FINE har inte ansvarsfull kreditgivning ur avhandlingens avgränsning och infallsvinkel behandlats i rättsskipningen i Finland. Detta betyder inte att problemet är irrelevant, utan att problematiken kring avsaknad av ansvarsfullhet aktualiseras först i diskussionen om kredittagarens rätt till skuldsanering. I sådana fall har problemet med skuldsättningen fortskridit så långt att korrigerande åtgärder behövs i form av skuldsaneringar. Detta framgår av antalet domslut av Högsta domstolen i vilka skuldsaneringar för privatpersoner behandlas.

Även om det vore nödvändigt att redan i ett tidigare skede reagera på kredittagarens ökade överskuldsättning, kan det konstateras att användningen av kontoinformationstjänster medför vissa praktiska besvär exempelvis med tanke på hur personuppgifter av särskilda kategorier ska exkluderas ur sammanfattningen av kontotransaktioner om ordalydelsen i KuL 6.1 § inte förändras. I behandlingen ska det också fästas avseende vid de omständ-

---

³⁵⁴ Se diskussionen kring My data och rätten att överföra personuppgifter, s. 82–84.

igheter som behandlades i avsnitt 5.2 eftersom de kan leda till felaktiga slutsatser och tolkningar. Därutöver kan det inte gå obemärkt förbi att tjänsten endast uppfyller sitt syfte om kreditgivaren har tillgång till transaktionerna från kredittagarens alla betalkonton. Eftersom kredittagarens samtycke utgör handlingsramarna för kreditgivaren, är det diskutabelt om användningen ändrar på nuläget för sådana kredittagare som redan har låg kreditvärdighet. Enligt förslaget skulle kredittagaren alltid ha rätt att avstå eller endast delvis samtycka till användningen, vilket leder till att det nuvarande problemet med asymmetrisk information består i sådana situationer som främst borde lösas med hjälp av kontoinformationstjänsterna. Till följd därav får inte betydelsen av ett positivt kreditupplysningsregister förbises som en metod för att förhindra uppkomsten av överskuldssättning. Emellertid konstaterades i avsnitt 5.1 att registret inte är helt och hållet problemfritt.

Utöver tematiken i denna avhandling pro gradu torde kontoinformationstjänsternas effektiva användning också vara användbar i kreditgivning angående andra krediter. Begreppet *effektiv* syftar till sådan användning där kredittagarens alla betalkonton ingår i tjänsten. Det är högst troligt att användningen enbart begränsades till konsumentkrediter, eftersom näringsidkare inte är bundna av KSL 7:14.1 § respektive 7:16 a § 2 mom. I företagsfinansiering behöver inte kreditgivaren visa att kredittagaren sannolikt kan fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet, utan i stället utgår prövningen från kreditgivarens riktlinjer för kreditrisker och intern riskhantering. Även om kontoinformationstjänsterna inte får fotfäste i diskussionen om företagsfinansiering, lär de vara användbara i kreditgivning mot anskaffning av bostad eftersom ansvarsfull kreditgivning är utgångspunkten också för denna typ av kreditgivning. Trots att sådan kredit kräver en säkerhet, garanterar den inte fullständigt återbetalningen eller balanseringen av kreditrisken. Därmed ska kreditgivaren bedöma konsumentens kreditvärdighet innan ett bostadskreditavtal ingås enligt KSL 7a:11 §. När KSL 7a:11 § jämförs med innehållet i KSL 7:14.1 § kan det uppmärksammas att prövningen av kredittagarens kreditvärdighet bygger på samma principer. Även om KSL 7a:11 § har uttryckts mer precist än KSL 7:14.1 §, kan det konstateras att det existerar ett liknande problem med asymmetrisk information i samband med kredittagarens upplysningar. När detaljmotiveringen till KSL 7a:11 § granskas uppges samma kontrollmetoder som till KSL 7:14.1 §.³⁵⁵ Användningen av kontoinformationstjänster kunde fungera som en bättre grund för beslut i sådana situationer var kredit-

---

³⁵⁵ RP 77/2016 rd, s. 56–57.

givaren har en uttrycklig upplysningsplikt mot en tredje part, till exempel i lagen om borgen och tredjemanspant (361/1999). I dessa fall är det viktigt att kreditgivaren har tillräckligt med uppgifter om kredittagarens ekonomiska situation så att kreditgivaren kan informera om sådana omständigheter som kan anses ha betydelse för borgensmannen eller pantgivaren. Även om det positiva kreditupplysningsregistret också i detta hänseende kommer att medföra kreditgivaren viss lättnad med tanke på prövningen, kan det positiva kreditupplysningsregistret inte ensam lösa problemet med överskuldssättningen i samhället. Även om ett positivt kreditupplysningsregister stiftas, finns det behov för andra åtgärder som kan fungera parallellt med registret. Till liknande slutsatser har också Kontkanen och Lång kommit i sin utredning om det positiva kreditupplysningsregistret.³⁵⁶ Som det redan konstaterades i avsnittet 5.1, torde kontoinformationstjänsternas roll vara att fungera lik ett komplement till de nuvarande och framtidens metoder om kredittagaren inte har tidigare betalningsstörningar eller där kreditgivning övervägs även om kredittagaren har en eller fler betalningsstörningar.

Värt att notera är att graden av överskuldssättning inte endast är ett problem i Finland utan den har också väckt oro på EU-nivå. Därför utfärdade Europeiska systemrisknämnden (*European Systemic Risk Board*, ESRB) varningar och rekommendationer till vissa medlemsstater om sårbarheter på bostadsmarknaden vilka kan påverka den finansiella stabiliteten.³⁵⁷ ESRB poängterade att det är oroande att lättade utlåningsstandarder samt nivån av skuldssättning har ökat sårbarheten hos hushållen i medlemsstaterna.³⁵⁸ Finland var en av staterna som fick en rekommendation för att vidta åtgärder för att begränsa hushållens totala skuldssättning samt hantera sårbarheter på bostadsmarknaden. I rekommendationen till Finland presenterade nämnden som förslag att myndigheterna ska begränsa den maximala lånetiden och skuldkvoten.³⁵⁹ Vid den tidpunkten hade redan Finansministeriet föreslagit i sin utredning 2019:56³⁶⁰ att en maximal skuldkvot för konsumentkrediter ska inkluderas i KSL kapitel 7 och 7a. Detta skulle medföra att alla kreditgivare som erbjuder konsumentkrediter ska beakta kvoten. En närmare granskning av förslaget visar att hushållens sammanlagda belopp av alla krediter får uppgå högst till 4,5 gånger av de årliga

³⁵⁶ Kontkanen – Lång 2018, s. 96.

³⁵⁷ ESRB 2019a. De länder som fick en varning var Tjeckien, Tyskland, Frankrike, Island och Norge medan rekommendationer utfärdades till Belgien, Danmark, Nederländerna, Sverige och Finland.

³⁵⁸ *Ibid.*

³⁵⁹ ESRB 2019b.

³⁶⁰ Finansministeriet. Utredning av metoder för att förebygga överskuldssättning hos hushåll – Arbetsgruppens betänkande. Finansministeriets publikationer 2019:56.

bruttoinkomsterna.³⁶¹ Finansministeriet framförde att det ska fästas avseende vid den nya krediten, eventuella tidigare krediter och andelen av husbolagslån.³⁶² Enligt nuvarande tidtabell kommer förslaget med en maximal skuldkvot presenteras i regeringspropositionen *RP med förslag till lag om ändring av kreditinstitutslagen och till vissa lagar som har samband med den (lagstiftningsåtgärder som begränsar hushållens kreditefterfrågan)* för riksdagen under den kommande hösten.³⁶³

Kommer den maximala skuldkvoten att lösa problemet med överskuldssättning? Svaret är högst troligt nekande, eftersom användningen har väckt missnöje då den inte är fullständigt problemfri samt den är ett dåligt mått på kreditvärdigheten.³⁶⁴ Därutöver förutsätter användningen ett fungerande positivt kreditupplysningsregister, vilket än så länge inte är möjligt i Finland. Som lösning har föreslagits att kreditgivarna ska under tiden få uppgifterna av kredittagarna, de nuvarande kreditupplysningsregistren och kreditgivarnas egna register.³⁶⁵ Detta förfarande leder till problematiken med asymmetrin i kredittagarens upplysningar som har presenterats i denna avhandling pro gradu. Värt att notera är att liknande rekommendationer riktades samtidigt också till vissa myndigheter i andra EU-medlemsländer, då de också kämpar med överskuldssättning och de samhällsliga problem som överskuldssättningen medför. Eftersom kvoten förutsätter ett fungerande positivt kreditupplysningsregister lär flera andra EU-medlemsländer möta liknande problem som Finland. Trots den korrigerande arten av en maximal skuldkvot kan den inte lösa problemet med ökad överskuldssättning så länge ett positivt kreditupplysningsregister inte finns. Dessutom torde andra lösningar krävas eftersom en maximal skuldkvot inte är användbar om kredittagaren inte har några tidigare krediter.

Eftersom PSD2, GDPR och konsumentkreditdirektivet är helt eller delvis harmoniserade, kunde användningen av kontoinformationstjänster medföra möjligheter till en vidsträckt tillämpning inom EU. Den effektiva användningen av kontoinformationstjänster kunde lösa, eller åtminstone underlätta, problemet med överskuldssättning på EU-nivå, speciellt

---

³⁶¹ Finansministeriet 2019, s. 88.

³⁶² *Idem*, s. 89.

³⁶³ Finansministeriet [u.å.].

³⁶⁴ Lapatto 2018. Att endast granska föregående kalenderårets totala inkomster kan ge en mycket snedvriden bild av kredittagarens ekonomiska helhetsituation. I diskussionen kring användningen av maximal skuldkvot har det framförts att kredittagaren kan utöver förvärvsinkomster ha andra tillgångar som inte beaktas om förslaget träder i kraft. Diskussionen har enbart begränsats till finsk kreditgivningssammanhang men denna torde vara aktuellt också inom andra EU-medlemsländer.

³⁶⁵ Finansministeriet 2019, s. 91.

med tanke på inverkan av den pågående koronapandemin på den ekonomiska situationen hos flera konsumenter direkt i form av permitteringar och/eller uppsägningar. Detta påverkar i sin tur direkt kreditvärdigheten hos konsumenterna på ett negativt sätt. Därutöver lär pandemin ha långvariga effekter på medlemsländernas finansiella stabilitet. I dessa osäkra tider lär det vara speciellt nödvändigt att förstärka och stöda ansvarsfullhet i kreditgivningen i Finland men också på EU-nivå. Men det är dock högst troligt att användningen av kontoinformationstjänster skulle endast begränsas till sådana kredittagare som inte ingår i den önskade målgruppen. Kredittagare med låg kreditvärdighet har inte incitament att minska asymmetrin i avtalsförhållandet, och därför lär inte den eventuella användning av kontoinformationstjänster få tillräcklig genomslagskraft som behövs för att lösa det samhällsliga problemet med ökad överskuldssättning.

KÄLLOR

Litteratur och artiklar

Artikel 29-arbetsgruppen. Riktlinjer om automatiserat individuellt beslutsfattande och profilering enligt förordning (EU) 2016/679 (WP 251). 6.2.2018.

Artikel 29-arbetsgruppen. Riktlinjer om rätten till data portabilitet (WP 242). 5.4.2017.

Artikel 29-arbetsgruppen. Yttrande 03/2013 om ändamålsbegränsning (WP 203). 2.4.2013.

Artikel 29-arbetsgruppen. Yttrande 4/2007 om begreppet personuppgifter (WP 136). 20.6.2007.

Autio, Minna. Muuttuva kulutusyhteiskunta ja sen symbolit. I Laine, Jaana – Fellman, Susanna – Hannikainen, Matti – Ojala, Jari (Red.), Vaurastumisen vuodet. Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen (s. 207–226). Helsinki: Gaudeamus, 2019.

Banks, Erik. Alternative Risk Transfer: Integrated Risk Management through Insurance, Reinsurance, and the Capital Markets. Chichester, England: John Wiley & Sons, 2004.

Blomberg, Jenni – Maunula, Nico – Hiilamo, Heikki. Sairastuttaako velka? 15 vuoden seurantatutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):3, s. 245–263.

Borgogno, Oscar – Colangelo, Giuseppe. Data sharing and interoperability: Fostering innovation and competition through APIs. Computer Law & Security Review 35 (2019), p. 1-17.

Council of Europe – European Union Agency for Fundamental Rights. Handbook on European data protection law: 2018 Edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

de Hert, Paul – Papakonstantinou, Vagelis. The new General Data Protection Regulation: Still a Sound System for the Protection of Individuals? Computer Law & Security Review, Vol 32, Issue 2, 2016, p.179–194.

Enkvist, Joachim. Samtyckets betydelse i den digitala miljön. I Skult, Staffan (Red.), Festskrift Ämnesföreningen Stadga r.f. 1996–2016 (s. 17–30). Helsingfors: Edita, 2016.

European Data Protection Board. Guidelines 06/2020 on the interplay of the Second Payment Services Directive and the GDPR. 15.12.2020.

Finansinspektionen. Föreskrifter och anvisningar 4/2018 Hantering av kreditrisker i företag under tillsyn inom finanssektorn. 5.3.2018, 2018a.

Finansministeriet. Utredning av metoder för att förebygga överskuldssättning hos hushåll Arbetsgruppens betänkande. Finansministeriets publikationer 2019:56.

Fungáčová, Zuzana – Hasan, Iftekhar – Weill, Laurent. Trust in Banks. BOFIT Discussion Paper No. 7/2016, p. 1–44.

Hakamies, Kaarlo. Maksukyvytön vai ei? Legaliteettiperiaate ja KKO 2004:46. Oikeustiede-Jurisprudentia 2005:XXXVIII, s. 151–260.

Hanninen, Minna – Laine, Elli – Rantala, Kati – Rusi, Mari – Varhela, Markku. Henkilötietojen käsittely: EU-tietosuoja-asetuksen vaatimukset. Helsinki: Kauppakamari, 2017.

Heikkilä, Aleks. Maksupalvelulain uudistaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisu, no. 42/2017.

Hemmo, Mika. Sopimusoikeus I. Helsinki: Talentum, 2003.

Hemmo, Mika. Sopimusoikeus II. Helsinki: Talentum, 2012.

Hibbeln, Martin – Norden, Lars – Usselman, Piet – Gürtler, Marc. Informational synergies in consumer credit. *Journal of Financial Intermediation* 44(2020), p. 1-16.

Hill, John. Fintech and the Remaking of Financial Institutions. London: Academic Press, 2018.

Hoppu, Esko – Hemmo, Mika. Vakuutusosoikeus. Helsinki: WSOYpro, 2006.

Hossa, Johanna. Kuluttajaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen: lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisu, no. 45/2018.

Ippolito, Richard. Economics for Lawyers. Princeton: Princeton University Press, 2005.

IT Governance. EU General Data Protection Regulation (GDPR) Third Edition: An Implementation and Compliance Guide. Cambridgeshire, UK: IT Governance Publishing, 2019.

Justitieministeriet. Förslag till kreditupplysningslag. Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2004:17.

Justitieministeriet. Totalrevidering av lagstiftningen om konsumentkrediter. Arbetsgruppsbetänkande 2009:15.

Justitieministeriet. Lagstiftning om ett positivt kreditupplysningsregister. Arbetsgruppens betänkande 2021:13.

Justitieministeriet. Revidering av betaltjänstlagen. Justitieministeriets publikation 16/2017.

Justitieministeriet. Revidering av lagen om skuldsanering. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 59/2013.

Järvelä, Katja – Raijas, Anu – Saastamoinen, Mika. Pikavippiongelmien laatu ja laajuus. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 3/2019.

Kaave, Piia. Kohti rationaalisempia luottosopimuksia. Liikejuridiikka 3/2019, s. 36–77.

Kallasvuo, Karoliina. Omadata ja oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen. I Korpisaari, Päivi (red.), Oikeus, tieto ja viesti – Viestintäoikeuden vuosikirja 2015 (s. 140–162). Helsinki: Unigrafia, 2016.

Kontkanen, Erkki – Lång, Jukka. Selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä. Oikeusministeriön julkaisu selvityksiä ja ohjeita, no. 26/2018.

Kontkanen, Erkki. Pankkitoiminnan käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Finva, 2015.

Korpisaari, Päivi – Pitkänen, Olli – Warmo-Lehtinen, Eija. Uusi tietosuojalainsäädäntö. Helsinki: Alma Talent, 2018.

Koskinen, Ida. Koneoppiminen ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimus lainmukaisesta, kohtuullisesta ja läpinäkyvästä käsittelystä. Defensor Legis N:o 2/2018, s. 240–256.

Koulu, Riikka – Mäihäniemi, Beata – Kyyrönen, Vesa – Hakkarainen, Jenni – Markkanen, Kalle. Algoritmi päätöksentekijänä? Tekoälyn hyödyntämisen mahdollisuudet ja haasteet kansallisessa sääntely-ympäristössä. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2019.

Lindström, Jyrki. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Helsinki: Talentum, 2014.

Makkonen, Antti. Asunto- ja kuluttajarahoitus. Helsinki: Alma Talent, 2016.

Munukka, Jori. Kontraktuell lojalitetsplikt. Stockholm: Jure, 2007.

Mäkelä, Juha. Erehdysopillisia kehityssuuntauksia. Edilex 2.2.2009.

Niemi, Marja-Leena. Luotto-oikeus: luottotyyppit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Helsinki: Talentum, 2014.

Niemi, Marja-Leena. Asuntoluotto, osapuolten oikeusasema ja sopimuksen riskit. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 2013.

Pasquale, Frank. The Secret Algorithms that Control Money and Information. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2015.

Peura-Kapanen, Liisa – Aalto, Kristiina – Lehtinen, Anna-Riitta – Järvinen, Raija. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, no. 26/2016. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2016.

Poikola, Antti – Kuikkaniemi, Kai – Kuittinen, Ossi – Honko, Harri – Knuutila, Aleks. MyData – johdatus ihmiskeskeiseen henkilötiedon hyödyntämiseen. Liikenne- ja viestintäministeriö: Muut julkaisut 3/2018, 04.07.2018.

Polasik, Michal – Huterska, Agnieszka – Iftikhar, Rehan – Mikula, Štěpán. The impact of Payment Services Directive 2 on the PayTech sector development in Europe. Journal of Economic Behavior and Organization 178(2020). p. 385–401.

Politou, Eugenia – Alepis, Efthimios – Patsakis, Constantinos. Profilin Tax and Financial Behaviour with Big Data Under the GDPR. Computer Law & Security Review 35(2019), p. 306–329.

Raijas, Anu. Kotitalouksien kulutus ja talouden suhdanteet 2000-luvun Suomessa. I Autio, Jaakko – Autio, Minna – Kylkilahti, Eliisa – Pantzar, Mika (Red.), Kulutus ja talous - näkökulmia yhteiskunnan muutokseen : Juhlakirja professori Visa Heinosen 60-vuotispäiväksi (s. 121-133). Helsinki: Unigrafia, 2018.

Saarenpää, Ahti. Henkilö- ja persoonallisuusosoikeus. I Niemi, Marja-Leena (red.), Oikeus Tänäpä: Osa 2. (s. 203–430). Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2015.

Saarenpää, Ahti. Näkökohtia luottotietojen kokoamisen ja käytön sääntelystä. Oikeusministeriön julkaisu 22/2013.

Saarnilehto, Ari – Annola, Vesa – Hemmo, Mika – Karhu, Juha – Kartio, Leena – Tammi-Salminen, Eva – Tolonen, Juha – Tuomisto, Jarmo – Viljanen, Mika. Varallisuusosoikeus. Helsinki: Sanoma Pro, 2012.

Saarnilehto, Ari. Varallisuusosoikeuden kantavat periaatteet. Helsinki: Werner Söderström lakitieto, 2000.

Sandgren, Claes. Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation. Stockholm: Norstedts juridik, 2018.

Shah, Avni – Eisenkraft, Noah – Bettman, James – Chartrand, Tanya. ‘Paper or Plastic?’: How We Pay Influences Post-Transaction Connection. *Journal of Consumer Research* 42(5), February 2016, p. 688–708.

Suksi, Markku. Finlands statsrätt. Edita Publishing Ab, 2002.

Tapani, Jussi. Mitä rikoslaki kieltää maksukyvyttömyyden uhatessa? *Defensor Legis* 5/2000, s. 691–718.

Tieva, Antti. Luottamus, lojaliteettivelvollisuus ja liike-elämän pitkäkestoiset sopimukset. *Defensor Legis* 2/2006, s. 240–251.

Turunen, Maija. Informaatio-oikeuden periaatteet ja tiedonantovelvollisuudet luottolaitosten ja vakuutusyhtiöiden kuluttaja-asiakkaiden luotto- ja vakuutussopimuksissa. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 366, 2018.

Uitto, Tero. Ilmeisen kevytmielisestä velkaantumisesta piittaamattomuuteen. I Iire, Tero (red.), *Varallisuus, vakuudet ja velkojat.* Juhlajulkaisu Jarmo Tuomisto 1952 - 9/6 – 2012. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja (s. 421–433). Jyväskylä: WS Bookwell Oy, 2012.

Valkama, Elisa. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat 2010 – velkajärjestely tuomioistuimessa vai muu apu? Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 18/2011, 2011a.

Valkama, Elisa. Velaton uusi alku? – Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanne sen jälkeen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 22/2011, 2011b.

Vento, Harri. Kielletty ja sallittu menettely pankkitoiminnassa. *Lakimies* 4/1998, s. 539–567.

Vihanto, Martti. Rationaalisuusoletuksen valinta oikeustaloustieteessä. *Oikeus* 2/2006, s. 225–240.

Wuolijoki, Sakari – Hemmo, Mika. Pankkioikeus. 2. uud. p. Helsinki: Talentum, 2013.

Wuolijoki, Sakari. Pankkien riskienhallinta- ja asiakkaansuojasääntelyn suhde. *Lakimies* 6/2014, s. 869–875.

Wuolijoki, Sakari. Pankin neuvontavastuu: Varallisuus oikeudellinen tutkimus pankin neuvonta- ja tiedonantovelvollisuuksista. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 2009.

Författningar

EU-lagstiftning

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Europeiska kommissionen. Impact Assessment, Accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Credit Agreements Relating to Residential Property, SEC(2011)356 final, Brussels, 31.3.2011.

Europeiska kommissionen. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council: Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts. COM(2021) 206 final, Brussels, 21.4.2021.

Europeiska kommissionen. Annexes to the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council: Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts. COM(2021) 206 final, Brussels, 21.4.2021.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Rom 4.6.1950.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna av den 26 oktober 2012/C 326/02.

Kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/389 av den 27 november 2017 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 vad gäller tekniska tillsynsstandarder för sträng kundautentisering och gemensamma och säkra öppna kommunikationsstandarder.

Nationell lagstiftning

Betaltjänstlagen (290/2010).

Dataskyddslag (1050/2018).

Finlands grundlag (731/1999).

Konsumentskyddslagen (38/1978).

Kreditinstitutslag (610/2014).

Kreditupplysningslag (527/2007).

Lag om betalningsinstitut (297/2010).

Lag om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton (571/2019).

Lag om försäkringsavtal (543/1994).

Lag om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929).

Lag om skuldsanering för privatpersoner (57/1993).

Lag om utkomstöd (1412/1997).

Lag om vissa befogenheter för konsumentskyddsmyndigheterna (566/2020).

Strafflag (39/1889).

Utsökningsbalk (705/2007).

Svensk lagstiftning

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Rättsfall och nämndbeslut

Unionsrätt

Domstolens dom av den 20 maj 2003, Österreichischer Rundfunk m.fl., de förenade målen C-465/00, C-138/01 och C-139/01, ECLI:EU:C: 2003:294.

Domstolens dom av den 16 december 2008, *Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy*, mål C-73/07 ECLI:EU:C:2008:727.

Domstolens dom av den 8 april 2014, *Digital Rights Ireland Ltd*, de förenade målen C-293/12 och C-594/12, ECLI:EU:C:2014:238.

Domstolens dom av den 18 december 2014, *CA Consumer Finance SA mot Ingrid Bakkaus m.fl.*, mål C-449/13, ECLI:EU:C:2014:2464.

Domstolens dom av den 1 oktober 2015, *Smaranda Bara m.fl. mot Preşedintele Casei Naţionale de Asigurări de Sănătate m.fl.*, mål C-201/14, ECLI:EU:C:2015:638.

Domstolens dom av den 21 december 2016, *Tele2 Sverige och Watson m.fl.*, de förenade målen C-203/15 och C-698/15, ECLI:EU:C:2016:970.

Finsk rättspraxis och nämndbeslut

HD 1931 II 160

HD 1932 II 268

HD 1949 II 258

HD 1968 II 90

HD 1970 II 38

HD 1971 II 2

HD 1972 II 84

HD 1975 II 92

HD 1985 II 58

HD 1995:24

HD 1995:25

Datasekretessnämndens beslut 04.02.2004, dnr 8/932/2003.

Datasekretessnämndens beslut 12.06.2017, dnr 7/933/2017.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut 21.3.2018, dnr 216/2017.

FINE-023033 (2020) 22.01.2020.

FINE-023248 (2020) 27.04.2020.

Konsumenttvistenämndens beslut 22.10.2019, dnr 3319/39/2017.

Justitiekanslersämbetets avgörande 20.10.2020, dnr OKV/250/20/2020.

Lagförarbeten

Finska förarbeten till lag

Grundlagsutskottets utlåtande 7/2000 rd till Regeringens proposition 37/1999 med förslag till lagar om klientens ställning och rättigheter inom socialvården samt om ändring av socialvårdslagen och av vissa lagar som har samband med dem.

Grundlagsutskottets utlåtande 14/2002 rd till Regeringens proposition 9/2002 med förslag till ändring av bestämmelserna om erhållande och utlämnande av uppgifter i anslutning till de förmåner som Folkpensionsanstalten verkställer.

Grundlagsutskottets utlåtande 48/2018 rd till Regeringens proposition 167/2018 till riksdagen med förslag till lag om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton och till vissa lagar som har samband med den.

RP 183/1992 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om skuldsanering för privatpersoner.

RP 114/1993 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om försäkringsavtal och till lagar om ändring av vissa lagar som har samband med den.

RP 309/1993 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna.

RP 217/1997 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om utkomststöd och till lag om upphävande av vissa bestämmelser i socialvårdslagen och socialvårdsförordningen.

RP 96/1998 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till personuppgiftslag och till vissa lagar som har samband med den.

RP 241/2006 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till kreditupplysningslag och lagar som har samband med den.

RP 169/2009 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till betaltjänstlag samt vissa lagar som har samband med den.

RP 24/2010 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av konsumentskyddslagen och registrering av vissa kreditgivare samt vissa lagar som har samband med dem.

RP 78/2012 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 7 kap. i konsumentskyddslagen, lagen om registrering av vissa kreditgivare och 2 § i räntelagen.

RP 83/2014 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om skuldsanering för privatpersoner och till vissa lagar som har samband med den.

RP 77/2016 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av konsumentskyddslagen, lag om förmedlare av konsumentkrediter som har samband med bostadsegendom och lag om registrering av vissa kreditgivare och kreditförmedlare samt till vissa lagar som har samband med dem.

RP 132/2017 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av betaltjänstlagen och till vissa lagar som har samband med den.

RP 100/2018 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av kreditinstitutslagen och till vissa lagar som har samband med den.

RP 167/2018 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton och till vissa lagar som har samband med den.

Utkast 13.6.2018 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett övervakningssystem för bank- och betalkonton och till vissa lagar som har samband med den.

Utkast 13.5.2020 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av kreditupplysningslagen, 86 § i betaltjänstlagen och 4 a § i straffregisterlagen.

Svenska förarbeten till lag

Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m.m. (31.1.1914).

Övriga källor

Aktia. ”Aktia PSD2 API AIS 1.4”. [u.å.]. Tillgänglig på:
<https://developer.aktia.fi/node/286> (Hämtad 22.11.2020).

Danske Bank. ”Danske Bank avaa monipankkipalvelun ensimmäisenä Suomessa”. 16.5.2018. Tillgänglig på: <https://danskebank.com/fi/uutiset/uutisarkisto/press-releases/2018/16052018> (Hämtad 20.11.2019).

Dataombudsmannens byrå. ”2. Maksutoimeksiantopalveluja ja tilitietopalveluja koskeva sääntely”. 02.05.2017. Tillgänglig på:
<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=d7ed7b88-0d60-40d4-9336-6f68ce6c0485> (Hämtad 25.10.2019).

Dataombudsmannens byrå. ”Laglighet, korrekthet och transparens”. [u.å.]. Tillgänglig på: <https://tietosuoja.fi/sv/lagenlighet-korrektthet-och-transparens> (Hämtad 10.3.2021).

European Central Bank. “Assessment Guide for the Security of Internet Payments”. 02/2014, 2014a. Tillgänglig på:
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/assessmentguidesecurityinternetpayments201402en.pdf> (Hämtad 3.4.2021).

European Central Bank. “Final Recommendations for the Security of Payment Account Access Services Following the Public Consultation”. 05/2014, 2014b. Tillgänglig på:
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/pubconsultationoutcome201405securitypaymentsaccountaccessservicesen.pdf> (Hämtad 20.3.2021).

European Systemic Risk Board. “ESRB issues five warnings and six recommendations on medium-term residential real estate sector vulnerabilities”. 23.9.2019, 2019a. Tillgänglig på:
<https://www.esrb.europa.eu/news/pr/date/2019/html/esrb.pr190923~75f4b1856d.en.html> (Hämtad 14.3.2020).

European Systemic Risk Board. “Recommendation of the European Systemic Risk Board of 27 June 2019 on medium-term vulnerabilities in the residential real estate sector in Finland (ESRB/2019/8)2019/C 366/05”. 2019b. Tillgänglig på:
<https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/5ef4be59-faf5-11e9-8c1f-01aa75ed71a1/language-en> (Hämtad 14.3.2020).

Finansinspektionen. ”2. Maksutoimeksiantopalveluja ja tilitietopalveluja koskeva sääntely”. 27.04.2017. Tillgänglig på:
<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/ParticipationNonJsShowReport?proposalId=d7ed7b88-0d60-40d4-9336-6f68ce6c0485> (Hämtad 25.10.2019)

Finansinspektionen. ”Kulutusluottojen kasvun taustalla myös luotonmyöntökriteerien löystyminen”. 19.3.2018, 2018b. Tillgänglig på:
<https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/15288/Kulutusluottojen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hämtad 1.3.2020).

Finansinspektionen. ”PSD2-seurantaryhmä”. 18.11.2019. Tillgänglig på
https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/saantely/saantelykokonaisuudet/psd2/psd2_seurantaryhma_20191118_esitys.pdf (Hämtad 11.03.2020).

Finansinspektionen. ”Tillsynsobjekt”. [u.å.]. Tillgänglig på:
<https://www.finanssivalvonta.fi/sv/register/tillsynsobjekt/> (Hämtad 11.10.2020).

Finansministeriet. ”Makrotillsynsinstrumenten för begränsning av hushållens skuldsättning - ministeriets referensgrupp: VM119:00/2018 Lagstiftningsprojekt”. [u.å.]. Tillgänglig på: <https://vm.fi/sv/projekt?tunnus=VM119:00/2018> (Hämtad 1.5.2021).

Finanssiala. Pankkisalaisuusohjeet 2021. 18.3.2021. Tillgänglig på:
https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2021/03/FA_Pankkisalaisuusohjeet_2021_lopullinen.pdf (Hämtad 1.4.2021).

Finanssialan keskusliitto. ”Lausuntopyyntö OM 1/479/2016 Maksupalvelulain uudistaminen”. 28.4.2017. Tillgänglig på:
https://www.finanssiala.fi/lausunnot/FK_lausunto_28042017_Maksupalvelulain_uudistamista_koskeva_mietinto.pdf#search=tilitietopalvelu (Hämtad 26.11.2019).

Finlands Bank. ”Maksuliiketilastot 2018: lähimaksamisesta on tullut suomalaisille arkipäivää”. 12.6.2019. Tillgänglig på:
<https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/maksuliiketilastot/tiedotehistoria/2019/Maksuliiketilastot-2018-lahimaksamisesta-on-tullut-suomalaisille-arkipaivaa/> (Hämtad 13.11.2019).

Finlands Bank. ”Maksuliiketilastot 2019 lähimaksu suomalaisten suosituin maksutapa kaupan kassalla”. 21.7.2020. Tillgänglig på:
<https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/maksuliiketilastot/maksuliiketilastot/> (Hämtad 11.10.2020).

Finlands officiella statistik (FOS): ”Befolkningens användning av informations- och kommunikationsteknik [e-publikation]”, 2018. Tillgänglig på:
http://www.stat.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_tie_001_fi.html?ad=notify (Hämtad 23.09.2019).

Folkpensionsanstalten. ”Kontoutdrag i samband med utkomststöd”. 26.3.2020.

Tillgänglig på: <https://www.kela.fi/web/sv/kontoutdrag> (Hämtad 6.3.2021).

Handelsbanken. ”Country specific Account rules – Finland”. [u.å.]. Tillgänglig på

<https://developer.handelsbanken.com/psd2/accounts/fi> (Hämtad 22.11.2020).

Hossa, Johanna – Koivu, Virpi. ”Arviomuistio maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen”. 30.6.2020. Tillgänglig på:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentId=12231> (Hämtad 15.2.2021).

Inkomstregistret. ”Anmäl till inkomstregistret uppgifterna om löner som betalats ut”.

[u.å.]. Tillgänglig på: <https://www.vero.fi/sv/inkomstregistret/f%C3%B6retag-och-organisationer/prestationsbetalare/f%C3%B6neuppgifter/> (Hämtad 01.02.2020).

Intrum. ”European Consumer Payment Report 2018 Suomi”. [u.å.]. Tillgänglig på:

<https://www.intrum.fi/media/4439/ecpr-2018-finland.pdf/> (Hämtad 16.11.2019).

Justitieministeriet. ”Harmoniseringen av kreditupplysningslagen med EU:s

dataskyddsförordning: OM023:00/2019 Lagstiftningsprojekt”. [u.å.]. Tillgänglig på:

<https://vm.fi/sv/projekt?tunnus=VM119:00/2018> (Hämtad 15.5.2021).

Justitieministeriet. ”Lausuntopyyntö: Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen”. 10.7.2020. Tillgänglig på:

[https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ddc9031d-084f-4a95-b1cd-519d98b7655a/97053ba7-883f-4812-a404-](https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ddc9031d-084f-4a95-b1cd-519d98b7655a/97053ba7-883f-4812-a404-cbf452f72f44/LAUSUNTOPYYNTO_20200710061440.PDF)

[cbf452f72f44/LAUSUNTOPYYNTO_20200710061440.PDF](https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/ddc9031d-084f-4a95-b1cd-519d98b7655a/97053ba7-883f-4812-a404-cbf452f72f44/LAUSUNTOPYYNTO_20200710061440.PDF) (Hämtad 14.4.2021).

Klarna Bank Ab. ”Klarnan kuluttajille tarjoama ostajan turva”. [u.å.]a. Tillgänglig på:

<https://www.klarna.com/fi/klarnan-kuluttajille-tarjoama-ostajan-turva/> (Hämtad 24.10.2019).

Klarna Bank Ab. ”Tietoja meistä”. [u.å.]b. Tillgänglig på

<https://www.klarna.com/fi/tietoja-meista/> (Hämtad 24.10.2019).

Konkurrens- och konsumentverket. Konsumentombudsmannens riktlinjer

”Tillhandahållande av konsumentkrediter”. 2017. Tillgänglig på:

[https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-](https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/)

[publikationer/publikationer/konsumentombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/](https://www.kkv.fi/sv/beslut-och-publikationer/publikationer/konsumentombudsmannens-riktlinjer/enligt-substans/tillhandahallande-av-konsumentkrediter/) (Hämtad 27.10.2019).

KPMG. ”Regulation and Supervision of Fintech”. 2019. Tillgänglig på:

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/03/regulation-and-supervision-of-fintech.pdf> (Hämtad 28.10.2020).

Kröger, Tanja. ”Yllättävä muutos velkaneuvonnassa – hyvätuloiset velkaantuvat pikavipeistä: ’Pariskunnan vuosiansio on 90 000 ja silti on voinut päätyä ulosottoon’”. 29.1.2020. Tillgänglig på: <https://yle.fi/uutiset/3-11178643> (Hämtad 13.3.2021).

Lapatto, Marjo. ”Professorit: Tulosidonnainen velkakatto kuvaa huonosti velanmaksukykyä”. 21.1.2020. Tillgänglig på: <https://www.finanssiala.fi/uutiset/proffessorit-tulosidonnainen-velkakatto-kuvaa-huonosti-velanmaksukyky/> (Hämtad 12.02.2020).

MobilePay. ”Käyttäjille”. [u.å.]. Tillgänglig på: <https://www.mobilepay.fi/kayttajille/> (Hämtad 2.11.2020).

MobilePay. ”Lehdistötiedote 25.06.2020 – MobilePayn vuosipuoliskon kasvuluvut 2020”. 25.6.2020. Tillgänglig på: <https://www.mobilepay.fi/materiaalit/lehdisto/lehdistotiedotteet/lehdistotiedote-25062020-mobilepayn-vuosipuoliskon-kasvuluvut-2020> (Hämtad 2.11.2020).

OP Developer. ”OP Accounts API (v3.0)”. [u.å.]. Tillgänglig på: <https://op-developer.fi/docs/api/3Oo5zCujXGw2SGEi00skug/OP%20Accounts%20V3.0%20API#operation/getAccounts> (Hämtad 22.11.2020).

Regeringsprogram. Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 6.6.2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland - ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:24. Tillgänglig på: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-758-1> (Hämtad 22.03.2020).

Regeringsprogram. Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering 22.6.2011. Tillgänglig på: https://vnk.fi/documents/10616/622966/H0211_Regeringsprogrammet+f%C3%B6r+statsminister+Jyrki+Katainens+regering.pdf/cd0255ca-c734-4fdd-92ea-bfd82c0e0f62/H0211_Regeringsprogrammet+f%C3%B6r+statsminister+Jyrki+Katainens+regering.pdf?version=1.0&t=1424428106000 (Hämtad 7.2.2021).

Regeringsprogram. Regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens regering 24.6.2003. Tillgänglig på: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/Regeringsprogrammet+f%C3%B6r+statsminister+Matti+Vanhanens+regering/7d87a8e1-e88a-41f6-a0be-8af8ff161e3a/Regeringsprogrammet+f%C3%B6r+statsminister+Matti+Vanhanens+regering.pdf> (Hämtad 7.2.2021).

Regeringsprogram. Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:32. Tillgänglig på: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-810-6>. (Hämtad 22.03.2020).

Samlink. ”Technical documentation”. [u.å.]. Tillgänglig på:
<https://developer.samlink.fi/tech-doc> (Hämtad 22.11.2020).

S-ryhmä. ”S-Etukortti Visasta Suomen ensimmäinen pystymallinen maksukortti – verkko-ostaminen helpottuu”. 6.5.2019. Tillgänglig på: https://s-ryhma.fi/uutinen/s-etukortti-visasta-suomen-ensimmainen-pystymallin/news-5070275_384136 (Hämtad 15.11.2019).

Suomen Asiakastieto Oy. ”Maksuhäiriötilastot”. [u.å.].a. Tillgänglig på https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto_paymentdefaultstatistics2019.pdf (Hämtad 6.1.2021).

Suomen Asiakastieto Oy. ”Positiiviset luottotiedot kuluttajaluottojen kyselyjärjestelmässä”. [u.å.].b. Tillgänglig på:
<https://www.asiakastieto.fi/web/fi/positiivinen-tieto/positiiviset-luottotiedot-kuluttajaluottojen-kyselyjarjestelmassa.html> (Hämtad 27.01.2020).

Suomen Asiakastieto Oy. ”Joka kymmenennellä miehellä on maksuhäiriö”. 8.10.2020. Tillgänglig på: <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/joka-kymmenennella-miehella-on-maksuhairio.html> (Hämtad 6.1.2021).

Takuusäätiö. ”Sosiaalinen luotto”. [u.å.]. Tillgänglig på: <https://www.takuusaatio.fi/hae-apua/talous-ja-velkaongelmat/sosiaalinen-luotto> (Hämtad 03.02.2020).

The World Bank. ”General Principles for Credit Reporting”. 1.9.2011. Tillgänglig på:
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/662161468147557554/pdf/70193-2014-CR-General-Principles-Web-Ready.pdf> (Hämtad 07.04.2021)